

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

NASIL MİSİN İYİ MİSİN

Edita Morris

Türkçesi
ÜLKÜ TAMER

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

NASIL MISIN İYİ MİSİN Edita Morris

uç roman

*NASIL MISIN, İYİ MİSİN
VİETNAM'A SEVGİLER
MUTLU GÜN*

Türkçesi
ÜLKÜ TAMER

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Babıali Caddesi, No: 19, kat: 2, Cağaloğlu, İstanbul
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://rantev.org>
Telefon: 528 61 13 - 513 51 88

NASIL MISIN IYI MISIN Edita Morris

Özgün adı

Ücretsiz PDF Kitap Arsiyi <https://trantey.org>

How Keeping Hope Alive

1. Basım: 1974, Can
2. Basım: 1989, Can

Merhaba bayan, nasıl mısın iyi misin? Senin mektup geldi, içinde bana ne vardı, pek çok şey yoktu. Havayla daha çok şey yolla, çünkü benim işe gidecek işim yok. Tuhaf. Annemin de işi yoktu, beni doğurduktan sonra çöplükte öldü. Çöplükte son gördüğü şey. boş coca cola şişesi. Beni gösterdi, Coca dedi, öldü. Şekerim (kafamın içinde sana şekerim demekteyim) bana para gerek. İş gerek. Ah, ne iş olursa olsun yaparım, ama Jamaica'da iş aramak şaka gibi bir şey. Bazı insanlar buna *tek* şakamız demektedir. Artık hatırat defterime yazı yazmayı bırakacağım, çünkü komşum geliyor, bağıırıyor, sana portakal getirdim Coca diyor. Öff, bu adamın, nasıl derler, yumurtalıkları çok büyüktür, şişmiştir, onları küçük bir sepette taşımaktadır, buna fil hastalığı denmektedir.

Çok zayıf düştüm. Şaşmak doğru değil. Hon Konk gibi. Otobüsün altına da girdim, çünkü zayıfım, çünkü gözlerim iyi görmüyor. Rom içkisi satan rom satıcısı Smith eskiden beri aç olduğumu belirtmektedir, bu da gözlerimi bozmuştur, Jamaica'da herkesin gözlerini bozmuştur, çünkü Jamaica'da herkes açtır. İş yoktur. Onun için hepimiz Amerika'ya gitmek istiyoruz, orada bize hayvan gibi davranmaktadırlar, ben de pek yakında gitmek istiyorum. Ah, gözlük için para isterim. Kingston'da bir gözlük gördüm, beğendim, üstünde (yani çerçevesinde) elmaslar vardı. Bayan Tuttle şekerim, pul için para bulursam hatıratımdan bu sayfayı koparaca-

ğım, sayfayı yollayacağım, sen de bana gözlük için para yolla.

Para gelmedi, para gelmediği için Bayan Tuttle'dan bir daha para istemem. Bana posta pulu veren rom satıcısı Smith, artık ona yazma dedi. Ama Daryl'e ben evleneceğiz, onun için bu sayfayı koparıp sana yollayacağım, Bayan Tuttle. Şunları gönder: büyük bir yatak, televizyon, takma diş, çünkü bütün dişlerimi hastahanede yanlışlıkla çektiler. Düğün fotoğrafı için fotoğraf makinesi. Daryl'le benim resmimizi çekeceğim, annesinin resmini hayır. Annesinin adı Booboo'dır, bir Jamaica şarkısından, acaba Bayan Tuttle bunu biliyor mudur? Şarkı şöyledir: Neden kimse sevmiyor beni? Çirkin olduğum için mi? Anne booboo gibi (şarkı böyle sürmektedir). Smith pul verirse, bu sayfayı koparıp sana yollayacağım, sen de şunları yolla: büyük bir yatak, televizyon, takma diş.

Smith pul vermiştir, ben de sayfayı koparıp yolladım, ama bayan düğün için bir şey yollamadı. Smith soruyor, niye yollamadı diye soruyor. Yazarlar çok para kazanır diyor. (Sen Jamaica'dayken çok çok yemek yedin, çok çok içki içtin, yoksullaştın mı, yazık.) Neyse, artık sayfa koparıp yollamam, kendi kendime, kendim için yazarım. Ama yine de sana yazıyormuş gibi yaparım, çünkü seni severim. Rom satıcısı Smith, Daryl'le bana içki sattığı yerde içki ısmarladı, biz de nişanlandık. Ah, içki içtik, sonra dansettik. Daryl buradaki en iyi Calypso'cudur, ben de en iyiyim, herkes alkış alkışladı. Neşeliydim, ama kendimi tuttum, gülmedim, çünkü dişim yok.

Sonra teyzemin kulübesine gittik, o da nişanlandığımız için sevindiğini söyledi. Daryl'le aynı yatakta yatıyoruz, onun için teyzem sevinmiş, Zaten babası olmayan bir çocuğum vardır, yeni bir çocuğum olursa babası da olacak, teyzem buna sevinmiş. Bu sayfayı bayana yollamayacağım, çünkü çocuğumun babası yok, buna kızar. Neyse, evleneceğimiz için ben de sevinmekteyim. Herkes Daryl'e cevizcinin biri diyor, kendisi hindistan cevizi toplamaktadır, herkes Daryl'e basit diyor, ama yüreği basit değildir, yüreği beni sevmektedir. Ama daha mutlu olurum, eğer şunlarımız olsaydı: büyük bir yatak, bir televizyon, takıma diş. Neden yollamıyorsun, soruyorum, *neden?* Pul için para verseler bile bu sayfayı yollamam, çünkü sana kızgınım sanırsın, ama kızgınım.

G aydın yeni gün, G gün demek. Güneş daha doğmadı, çöplükte oturmuş, hatırat yazıyorum. Uyuyamıyorum, karnım aç. Açım. Yazmak düşünmekten daha iyi, yani açlık konusunda. Daha az acı çekiyorum. Çok acıkınca, geçen yıl nasıl doyardım, onu düşünüyorum, sizin evinizi temizlerken bayan. Mutluyduk, sen Jamaica'yı seyyordun. Daryl hindistan cevizi toplardı, ben süpürge süpürürdüm. Şarkı söylerdim, Daryl, şşşt kız, derdi, bayan kitap yazıyor, şşşt, kız, baba resim yapıyor. Ah, kocan bizim babamız gibiydi bayan, onun için biz ona baba dedik. Bize çörek verirdi, dondurma külâhı verirdi; Daryl onun resim tablosuna hindistan cevizi düşünürnce azarlamazdı. Babayı severim bayan, ama en çok seni severim, sen hep gülümsersin, baba buna sinsi sinsi gülümseme derdi, neden? Bayan bir işi galiba bulacağım. (Ne olduğunu anlatmayacağım, çünkü o zaman bana bir uçakla para yollamazsın. Yani bu sayfayı koparıp bu sayfayı sana yollamaya-

cağım, yalnız defterime yazacağım, buna hatırat adı verilmektedir.)

Ah, üzücü her şey için üzülüyorum. Bugün karşıdaki çocuğun kurumuş bacakları için üzülüyorum, bacakları kaynamış erişte gibi. Koşamıyor. Yalnız küçücük gözleri koşabiliyor. Çöplükteki çocuklarla yalnız gözleri oynayabiliyor. Diyor ki, teşekkür ederim Coca diyor, yemeğimi onunla paylaşınca, ama paylaşacak yemeğim yok, çünkü işim yok, zengin adamın evindeki işe giremedim, çünkü dişlerim yok. Bacakları erişteye benzeyen çocuk, açlık yüzünden balon gibi şişmiş. Çöplükte bulduğu dergileri okuyan Smith diyor ki, her gün açlıktan on bin çocuk ölüyormuş dünyada. Smith öyle konuşunca teyzem tükürük tükürüyor. Smith kötü adam diyor. Teyzem diyor ki, Tanrı her gün on bin çocuğu öldürmez diyor, demek Smith yalan söylüyormuş, Tanrı'ya inanmıyormuş, Tanrı çocukları doyururmuş. Ben üzülüyorum, bu gece on bin çocuk ölecek, yarın da on bin çocuk ölecek, üzülüyorum, neden herkes üzülüyor?

Ohh! Yeni dişlerime öyle seviniyorum ki. Ağzıma çok büyük geliyor, galiba başka biri için yapılmış, öyle düşünmekteyim. Ah, iyi insan rom satıcısı Smith, yanlışlıkla bütün dişlerimi çektikleri hastahaneye gitti, şöyle dedi: Coca'ya yeni diş verin, yoksa işsiz kalacak. Zenciler gülümsemelidir, yoksa beyazlar onları işe almaz, Smith öyle diyor. Neyse, benim yeni dişlerim at dişleri kadar büyük, ağzımı kapayamıyorum, durmadan gülümsüyorum. (Ama gülümseyen ben değilim. Gülümseyen: ağzıma büyük

gelen takma diş.) Artık çiğneyecek bir şey bulursam yeni dişlerimle çiğneyebilirim, yani Montego Körfezi'ndeki öteki zengin adamın yanında iş bulursam. Bu adam çok ucuza çalıştıracak insan aramaktadır, çünkü kendisi çok zengindir. Şunları aramaktadır: ucuz bahçıvanlar, ucuz aşçılar, ucuz ırgatlar, çünkü çok toprağı vardır, o toprağı işleyecek ucuz Jamaica'lılar aramaktadır, yoksa o da yoksullaşır, zavallı adam. İngiliz adamlar bizim beyaz efendilerimizdir, Amerikalı milyonerler de bizim beyaz efendilerimizdir, Kanada'dan gelen beyazlar da, hepsi iyidir. Yarın zengin adamın evine gideceğim, kamyonla, onun yanında ucuz ucuz çalışan kamyon şoförüyle. Kendi kendime sormaktayım: ne giyeceğim? Entarim çekti, kısa geliyor, sıkıyor, içi görünüyor, onu giyeceğim, başka ne giyeyim?

Benim talihim çok fazla güzel. Yeni dişlerim durmadan gülümsedi, takma diş öyle büyük ki ağızımı kapatamıyorum, işe girdim. Öteki çalışanlar da benim gibi, dün gece çok ihtiyar uşak dedi ki, Coca hava alanına gel, ihtiyar efendimizle torununu karşıla, onlar havadan geliyorlar. Hanımın hizmetçisi hasta, toruna sen hizmet edeceksin, dedi. Büyük otomobile bindim, söyledim. beyaz önlüklü, kıvrıkcık saçı örtmek için beyaz başörtülü, yanlışıyla toruna dokunursam diye beyaz eldivenli. Uçak uça uça geldi, beyazlar yürüye yürüye çıktı. Çok ihtiyar uşak koştu, efendimizin babası ihtiyar efendimizi karşıladı. Çok ihtiyar uşak katlandı, çift kat oldu, hava alanında yere kadar eğildi, ağladı, efendimiz efendimiz dedi, Torun sordu: büyükbaba, kürkümü zenciler taşırsın mı? Çok ihtiyar uşak, evet Coca temiz, elinde beyaz eldiven var, elbiselerinizi kirletmez, dedi. (Kürkler yeni kusmuş gelincik hayvanı gibi ko-

kuyordu.) Büyük otomobile bindik. İhtiyar efendimiz, çok ihtiyar uşağa şöyle sordu: toprağım nasıl, zencilerim nasıldır, diye sordu. Çok ihtiyar uşak, hepsi iyi çalışmaktadır, bütün köleleriniz iyi çalışmaktadır, dedi. Çok ihtiyar uşağın babası, ihtiyar efendimizin büyükbabasının kölesiymiş. Hızla eve gittik. Fasulya yedik, Çok mutluyum.

Merhaba şekerim. (Sana sadece kafamın içinde şekerim demekteyim, yani düşüncemde.) Bütün gün başımı uzatıp uzatıp bakmaktayım, beyaz İngilizler ne yapıyorlar diye. Şunları yapıyorlar: yüzme havuzunun yanında kahvaltı, biraz yüzme, biraz yatmak, yüzme havuzunun yanında öğle yemeği, biraz yüzme, biraz yatmak. Hem evde hem de evin dışında saat yediye geliyor, saat yedi oluyor. Şunları giyorlar: dar pantolonlar, içleri görünen gömlekler. Birçok çıplak konuklar geliyorlar, içleri görünen elbiseler giyerek, ışıklı yüzme havuzunun yanına yatıp rom içiyorlar. Saat dokuzda şunu yiyorlar: ıstakoz. Işıklı yüzme havuzunun yanında şampanya içiyorlar, biraz yüzüyorlar, biraz yatıyorlar, sonra da çok yorulmuş olarak uyumaya gidiyorlar. Gülmüyorlar, konuşmuyorlar. Bazen kelimeler duymaktayım. Jamaica'lı uysal zencileri sevmektedirler, öyle diyorlar, dik başlı Jamaica dernekçilerini sevmektedirler, öyle diyorlar. Diş başlı Jamaica'lı önderler beyaz insanların boğazlarını keseceklermiş, Küba'ya giden, Küba'dan gelen önder Aflik boğaz kesecekmiş. Çok fasulya yiyorum, midem mutludur, ama aşçı diyor ki, beyaz efendimiz çok fasulya yiyen zenci hizmetçileri sevmezmiş. Fasulya para demekmiş. İstedğin kadar su içebilirsin, aşçı öyle diyor, beyaz efendimiz iyidir, diyor. Şimdi efendilerimizin helâlarını temizleyeceğim, çünkü kokmakta-

dırlar.

●

Çok ihtiyar uşak aşçıya şöyle dedi: o iri göğüsleri kapat, yani benim göğüslerimi, çünkü genç efendimizin İngiliz öğretmeni iri göğüslerimin görünmesini istemiyor, çünkü genç efendimiz benim göğüslerimi görünce kekeliyor, dersini bilmiyor, şaşırıyor. İngiltere'den gelen öğretmen öyle diyor. Neyse, çok şeyler olmaktadır, polisler Küba'ya giden, Küba'dan gelen Aflik'i aramaktadır. Beni kamyonla buraya getiren kamyon şoförüne şunu sordum: önder Aflik ne yaptı? Kamyon şoförü cevap verdi: önder Aflik, Jamaica'lı zencilerin aç kalmamalarını istiyor, dedi. Bu kötü müdür, diye sordum, evet kötüdür, diye cevap verdi. Jamaica'lı zenciler aç kalmazsa beyaz efendilerin sayıları azalır. (Kamyon şoförü öyle dedi.) Beyazlara yanaşma kızım, dedi, beyazlara gülümsüyorsun, ben gördüm. Hayır yeni dişlerim gülümsüyor, diye cevap verdim. (Tabii içimden öyle cevap verdim, kimseye bu dişler benim değil demiyorum.) Beyaz efendiler bana fasulya veriyor, önder Aflik hiçbir şey vermiyor, dedim. Ah kafasız kız, beyaz dostu, dedi. Kamyon şoförü öyle dedi. Kamyonunu garajın arkasına arka arka götürdü. Garajın arkası çöktü, tüh.

●

Aşçı, çok ihtiyar uşak, bütün zenci hizmetçiler Pazar günleri dua etmelidir. İngiliz efendi öyle diyor. Giydiklerimiz: beyaz keten önlükler. Taşıdıklarımız: yeşil dallar. Aşçı benim önlüğümü çadır gibi yapmıştır, iri göğüslerimi saklamak için, çünkü İngiliz öğretmen göğüslerimi gördükçe kaşlarını çatmaktadır, aşçı öyle diyor. Kilisede diz çöktük, aya-

ğa sıçradık, diz çöktük, ayağa sıçradık, bunların hepsini yapıp dua ederken kamyon şoförü kalktı, hepinizin canı cehenneme, diye bağırdı. Bu adam Demokratik Jamaica Derneği'nin üyesidir. Aşçı diyor ki, kamyon şoförü aç Jamaica'lılar için çalışmaktadır, böyle söylüyor, ama yine de kötü bir adamdır, çünkü Tanrı'ya inanmamaktadır, Tanrı beyazları zencilerden üstün yaratmıştır, zenciler beyazları hem sevmeli hem de saymalı hem de zenciler beyazlara boyun eğmelidir. Aşçı dedi ki, kız, sakın kamyon şoförüne yanaşma, dedi. Gördüm, ona gülümsüyordun. Evet, ona gülümsüyorum, diye cevap verdim (içimden).

Kekeleyen genç efendimiz bana saldırdı, benimle yattı, ben de biraz yardım etmek zorunda kaldım, çünkü kendisi daha önce hiçbir kızla yatmamıştır, oysa oldukça yaşlıdır, yaşı: on dört. Artık kekeleyemiyor, üst dudağında tüyler var, annesi, kes şunları, dedi, genç efendimiz, kesmem, dedi. Annesi elmas yüzüklü elini uzatıp genç efendimizin dudağından tüy kopardı, genç efendimiz dedi ki, bir daha böyle yaparsan suratının ortasına yumruğumu patlatırım, dedi. Kadın bayıldı. Kendisi iyi bir anne değildir, çünkü iyi bir anne olsaydı, oğlu artık kadınlarla yattığı, ıslık çaldığı, bıyık bıraktığı için sevinçten bayılırdı. Neyse, ihtiyar efendimiz odama indi, bacakları titriyordu, genç efendine gülümseme, dedi. Ben de söz yerdim, ihtiyar efendimiz, sen iyi bir kızsın Coca, iyisin, dedi. Yeni dişlerim ihtiyar efendimize gülümsedi, ondan sonra bazı şeyler olmuştur. Titreyen ihtiyar efendimiz artık titrememektedir, yüzme havuzunda yüzmektedir. Genç efendimizin annesi, ihtiyar efendimizin gelini, sen genç değilsin, yaşına göre davran, dedi. İhtiyar efendimiz

ağzını yüzme havuzundaki suyla doldurup yüzme havuzundaki suyu gelinine püskürttü, şöyle şarkı söyledi: Ben balınayım, erkek balına. Ah, kendisi çok mutludur. Ben de mutluyum, çünkü çok fasulya yemekteyim.

Bugün çok güzel. Çok güzel diyorum, çünkü kendisi benim izin günümüdür. Bir gün için çöplüğe dönmek çok güzel. Daryl'le ben kulübede kaldık, kulübe benimdir, çünkü teyzem çöplükte bulduğu çürümüş artıkları yedikten sonra ölmüştür. Tuhaf. Tuhaf, çünkü bizim kulübemiz çöplükte bulduğumuz büyük bir köpek kulübesidir. Son sahipleri gibi, biz de kapısından dört ayak girmekteyiz, yani o köpekler gibi. Daryl'le ben şiltede seviştik, ama düğün kaldı, çünkü annesi geldi, dedi ki: defol orospu, dedi. Dedi ki: oğlumla bana bakacak kadar para kazanmıyorsun, dedi. Beni yakında boksit fabrikasından atacaklar, ihtiyarladım. İhtiyarlamış eller, sıkılmış, posası çıkmış limonlar gibi çöplüğe atılmaktadır. Ona aldırmadım, hep Daryl'le yaşayacağım, birbirimizi seviyoruz, ikimiz de çöplükteniz, kimse açlığı bizim kadar bilmez, ikimiz de çöplükte doğduk. Daryl'e dedim ki: seni hiç bırakmayacağım, kötü yürekli anneni hiç dinlemeyeceğim. Ah Coca, sert konuşma. Daryl böyle dedi. Annem sert konuşur, ondan korkuyorum. Sen yumuşak konuş. Sen iyi konuş. Sen iyi kokuyorsun, sanki iyilik bir kokuymuş gibi. Böyle dedi. Ağladık. Uyuduk. Daryl uyanınca sordum: düşünde ne gördün, çünkü düş görürken gülüyordun. Ah, pirezola gördüm, dedi. Bütün Jamaica'lılar düşlerinde pirezola görmektedir. Kingston hava alanına uçaklar inseydi, uçaklardan pirezolalar çıksaydı. İşte o zaman dansederdik, dua ederdik.

Dün gece iş yaptım. İşe gitmek için otobüse binmek için Smith'in rom sattığı dükkânın önünden koşarak geçiyordum, Smith, dur, diye bağırdı, polisler buralarda dolaşüyor, Coca, rom satıp satmadığımı sorarlarsa hindistan cevizi suyu satıyor dersin. Polis rom satmak için iznim olmadığını söylüyor. Yoksa yok. Coca, n'olursun bu gece hindistan cevizi suyu sat, n'olursun polis gelince Smith'i otobüs çığnedi de. Smith gitti. Smith neşelidir, başında beyaz saçlar bulunmaktadır. Çöplükte paçavralar bulup boynuna bağlamaktadır. Kulağının arkasına solmuş çiçekler takmaktadır, yapraklar rom içkisine düşmektedir, Smith'in başındaki bitler de. Herkes gülmektedir, herkes Smith'i sevmektedir, polislerden başka. Smith her zaman şarkı söylemektedir, şöyle: gençtim, keyifliydim, güçlüydüm. Şimdi ihtiyarım, zayıfım, sokakta yürürken bacaklarım titriyor. Daha sonra da Smith'in şarkısının sonunu hep birlikte söylemekteyiz, şöyle: ne yapmalı, rom içmeli, hindistan cevizi suyu içmeli (diye şarkı söylemekteyiz). Ah, içki içeriz, şarkı söyleriz, dansederiz. Smith, Kingston'da dükkân açsaydı zengin olurdu, ama kendisi beyazlardan tiksinimektedir, onun için beyazların gelmeye korktuğu çöplükte dükkân açmıştır. Kendisi rom kaçakçılığından uzun uzun hapiste yatmıştır. Smith diyor ki, bana verilen ceza haksızdı, çünkü beyaz yargıca kafa tuttum, diyor. Beyaz yargıç demiş ki, seni kara maymun, sana beş yıl veriyorum, dik kafalı olmak ne demekmiş öğren. Ama şimdi polisler gelip Smith'i götürüyorlar, çünkü kendisinin yumrukları at çiftesi kadar güçlüdür. Dün gece Smith güldü, dedi ki: polisler gelecek, dükkâna sen bak Coca. Koşarak çöplüğe gitti. Polisler sordu: Smith nerede, diye sordu. Otobüs çığnedi, dedim, yalan söyledim, polisler git-

ti. Biz şu insanlara yalan söylemekteyiz: polisler, beyazlar, kötü yürekliler. Polisler gittikten sonra rom içtim, çünkü biliyordum, Smith şişeleri nereye saklamaktadır, biliyordum. Ah, romu severim. Rom, midemi güldürmektedir. Montego Körfezi otobüsüne bindim.

Haberler pek iyi değil: beyaz kadın beni kovdu, çünkü geç kaldım, çünkü kekeleyen oğluna iyi davrandım. Oğlu da dediğini yaptı, onun burnuna yumruk vurdu. Beyaz kadının burnu, öfkeli yüzünde yan yattı, kendisi ameliyat olmak için Londra'ya gitti, orada burnunu yeniden yerine oturtacaklar. Efendimiz de onunla gitti, genç efendimizle ihtiyar efendimiz şimdi daha mutludurlar, çünkü onlar gitmiştir. Kendileri de birçok kızla başbaşa kalmışlardır (Montego Körfezi'ndeki o güzel evde, o genelevde). Neyse, kamyon şoförü de kilisede bağırdığı için kovuldu. Beni kamyonla çöplüğe götürecektir. Beyaz efendimizi sevmiyor, beyaz kadını sevmiyor, beyaz kadın beni kovdu ama burnu düzelsin. Kamyon şoförüne şöyle dedim: beyaz kadının burnu düzelsin. Kamyon şoförü de şöyle cevap verdi: sen çok iyisin Coca, bu kadar iyi olmak doğru değil.

Ah, dün kamyon şoförünün kamyonu muz gemisinin yanında durdu, biz beyaz efendimizin evinden ayrıldıktan sonra. Gemiye baktım. Ölmüş olan annem, böyle bir gemiye muz taşımaktaydı, geminin adı: united-fruit-company gemisi. Annemi o öldürdü. Birçok zenci, united-fruit-company gemisine muz taşımaktadır, çok az para almaktadırlar, durmadan koşmaktadırlar, yoksa bir adam, koş moruk, diye

bağırılmaktadır. Ah, muz salkımları yüz kilodur. Adam anneme de bağırdı, koş moruk, dedi, annem koşamadı, çünkü içinde ben vardım. Adam, koş moruk, diye bağırdı, ama annem moruk değildi, otuz yaşındaydı, ama moruk gibi görünmekteydi. Annem düştü, adam annemin karnını tekmeledi, karnında ben oturmaktaydım. Taşı bunu, dedi, ama muz salkımı annemin belini kırmıştı, annem kalkamadı, adam, kalk moruk, dedi, gemi Amerika'ya gidecek, dedi. Annem kalktı, çöplüğe geldi, beni doğurdu, öldü.

Defterden bu sayfayı koparacağım, bayan Tuttle, 'Smith'den posta pulu isteyip bu sayfayı sana göndereceğim, çünkü açım. Sevgili meleşim, beş şilin gönder, niye bu kadar cimrisin? Jamaica'da et yiyordun, viski içiyordun, İngiltere'de yoksullaştın mı? Ben yine çöplükte yaşamaktayım. Çöp kamyonları hızla geliyor, biz hızla gidiyoruz, yağma ediyoruz, kemik buluyoruz, limon kabuğu buluyoruz. Aramızdaki birçok insanların elleri yoktur, çünkü beyaz fabrikaların zencileri düşündükleri yoktur: parmaklar sık sık uçmaktadır. Sakatlar işten kovulmaktadır, kovulunca Kingston'daki bu çöplüğe gelmektedir, çöplük şehir gibi büyüktür bayan. Bizler aç kalmaktayız, Jamaica'daki en şişman şey işsizliktir, Smith öyle diyor, işsizlik şişman bir domuz kadar şişmandır.

Seçimler geldi, gitti, çöplüktekilerin çoğu oy veremedi, çünkü elbiseleri yoktu. Bazıları karınlarına çuval bağladılar, karınlarına çuval bağlayıp oy verdiler, bazıları bayıldı, çünkü hepsi açtı. Polisler geldi, alışkanlıktan birçok insanı dövdü. Bir polis ba-

na dedi ki, kız ne güzel bacakların var, dedi. Bacaklarıma dokunma, dedim. Evli misin, diye sordu, hayır Daryl'le nişanlıyım. Polis güldü, o cevizciyle, o serseriyle mi? Daryl benim erkeğimdir, dedim, bacaklarıma dokunma, dedim. Polis şunu sordu: öyleyse neden gülümsüyorsun? Ben gülümsemiyorum, dişlerim gülümsüyor, diye cevap verdim (içimden). Neyse, birçok insanlar Demokratik Jamaica Derneği'ne oy verdiler. Smith'in rom sattığı dükkânın önünde bir yabancı benimle konuştu, o da dernektenmiş. Kendisi dedi ki, Yarım Ay Kumsal Otel'i'nde garsonmuş. Şöyle dedi: Yarım Ay'da çift yataklı oda yemeksiz olarak yirmi dolardır, yani bir geceliği. Tam o sırada ben bayıldım, çok açtım. Konuşma orada kesildi. Kendime geldiğim zaman avucumda beş şilin vardı, ama garson yoktu, seçim gecesi böyleydi.

Ah bayan, nasıl mısın iyi misin? Üç küçük şiline teşekkür ederim, ah yoksul olduğuna çok üzuldüm bayan. Ben de senin için sana bir şey gönderebilsem şekerim. Üç şilini Daryl'e verdim, fasulya al dedim, ama kıvrırcık saçıma kurdele aldı. Bana yeşil bir mendil de aldı, sonra kustu. O da benim gibi suyla yaşamaktadır, çok su içince insan kusar. Yataktan çabuk kalkarsak düşeriz, çöplükteki bazı insanlar düşmektedir, ama sonra kalkamıyorlar. Bacakları kaynatılmış erişteye benzeyen komşu çocuğu hatırlarsın, o da kalkamadı, öldü. Acaba benim babasız çocuğum, yani benim çocuğum da öldü mü? Ben bir işe girince onu dağdakilere bırakıyorum, ama ondan hiç haber almıyorum. Yazacak başka bir şey yok, sen para gönder. Yazacak başka bir şey yok, bugün günlerden Perşembe. Çöplükte bir şey olmuyor, ne olabilir? Sabahlar geliyor, geceler geliyor,

öp kamyonları geliyor, başka ne gelebilir? İyi misin? Eski dostun Coca.

Yarım Ay Oteli'ndeki garson beni görmeye geldi. Yarım Ay'da çalışmak ister misin, diye sordu, bonservisin varsa sana iş bulabilirim, dedi. Yok, diye cevap verdim, neden, diye sordu. Ah, genç efendimize iyi davrandım, ihtiyar efendimize iyi davrandım. Hayır hiç de iyi davranmamışsın, kötü davranmışsın, diye cevap verdi. öplükte oturduk. Koku seni tedirgin etmiyor mu, diye sordu, hayır ben burada doğdum, diye cevap verdim. Senin adın ne, Coca dedim. Hayır, senin adın Elisabeth Jones, dedi. Soylu Jamaica'lıların soylu adları olmalıdır, Jamaica'lılar Jamaica'lı oldukları için övünmelidir. Belkemiğime dokundu, bu nedir, diye sordu, belkemiğimdir, dedim, güldüm. Garson bağırdı, sırtındaki belkemik, diye bağırdı. Gövdeni dik tutuyor, bir de yüreğinde belkemik olmalı, Elisabeth Jones. Jamaica tarihini biliyor musun, diye sordu, bilmiyorum dedim. Neyse, eskiden o günlerde Beyaz Yabaniler Afrika'dan güzel Afrikalılar satın almışlar, onları ezebilmek için kendilerine hayvan gibi davranmışlar. Pazar yerlerinde, beyaz alıcılar saygıdeğer onurlu Afrikalıların yanlarına gitmişler, onların erkeklik organlarını yoklamışlar, onların onurlu karılarının yanlarına gitmişler, göğüslerini sıkmışlar, Afrikalı erkeklerin aile babaları olmalarını engellemişler, Afrikalı kadınların onurlu anneler olmalarını engellemişler, aile hayatını yasaklamışlar, onurlu Afrikalı erkekleri hayvana çevirmişler, onurlu Afrikalı kadınları sana çevirmişler. Bunu beyazlar yapmışlar, yüzlerce yıl boyunca bütün dünyada bunu kara derili insanlara yapmışlar. İşte biz bu yüzden böyleyiz. Garson dedi ki, işte sen bu yüzden böylesin, dedi.

Tarih dersini anladın mı Elisabeth Jones, diye sordu, anlamadım diye cevap verdim. Dün gece böyle geçti.

Neyse, dün gece Yarım Ay garsonu bana dedi ki, bütün Jamaica'lı kadınların önüne gelenle yatmasını istemiyormuş. Annesiyle toprak sahibi yatmış, ama çocuk ölmüş, annesi 13 yaşında anne olmaktan zayıf düşmüş, çiftlikte çalışamamış, gitmiş, piçler doğurmuş, Yarım Ay garsonu o piçlerden biriymiş. Adı yokmuş, evi yokmuş, artıklardan yemiş, kendi kendine okuma öğretmiş, yazma öğretmiş, doğru konuşma öğretmiş, dik yürüme öğretmiş, omuzlar arkada, baş yukarıda. Şu adı almış: James Commager, saygıdeğer bir ad. Kendisi birçok işe girmiş, beyaz efendiler kızmışlar, çünkü Commager dik yürüyormuş, sert bakıyormuş, ama herkesten çok çalışıyormuş, onun için onu kovmamışlar. İşlerden kendisi çıkmış, başka işlere girmiş. Beyaz yabaniler hakkında her şeyi öğrenmek istemiş, insan nasıl yabani hayvanları eğitirse o da beyaz yabanileri eğitmek istemiş, bütün bunları garson Commager söyledi. Bu yıl yıllardan 1973'tür, garson Commager Yarım Ay Kumsal Otelindeki beyaz Amerikalı yabanileri incelemektedir, ama kendisi diyor ki, onlar eğitilemez diyor, onları da yabani İngilizler gibi, tıpkı yabani Kanadalılar gibi, tıpkı Jamaica'daki öteki beyaz yabaniler gibi Jamaica'dan atmalıdır, öyle diyor. Garson Commager konuşurken çöplerin üstünde uyudum, uyandım, garson Commager başımın altına temiz bir mendil koymuştu. Sabah gelmişti, garson Commager gitmişti.

Merhaba bayan, nasıl mısın iyi misin? Defterimden bu sayfayı koparıp sana gemiyle yollayacağım. Niye? Sen de bana bir yazı yazarak yazıyı yollamalısın. Yazının içinde senin hizmetçindim demelisin, içki içmiyordum, önce ben kalkıyordum, en son ben yatıyordum, şunlara iyi davranıyordum: çocuklar, köpekler, yaşlılar, kanaryalar. Ah bayan Tuttle meleşim, yazıyı yaz, açım, canım yanıyor. Babayla yatmadım diye yaz, yalan yaz, bir şey çalmadım diye yaz (küçük gümüş kaşıkları hatırlarsın. küçük gümüş kaşıkları sana geri vermiştim). Görünüşüm iyidir diye yaz, iri göğüslerimi yazma, bacakları (benim bacaklarımı) yazma, beyaz kadınlar kıskanmaktadır. Eski dostun Coca.

Kingston'daki Ev'in aracısı aracılık yapmak için geldi, beni buldu, çöplükteki öteki işsiz kızları da buldu, beni okşamaya başladı, beni okşama dedim. Bana öyleyse neden güldün, ben gülmedim dişlerim güldü dedim (içimden). Hadi Coca, dedi. Benim adım Elisabeth Jones dedim, güldü. Şekerim, meleşim bayan Tuttle n'olursun bana havayla güzel yazı gönder, yoksa Kingston'daki Ev'de çalışacağım. Ah, Daryl yataкта yatmaktadır, burnu kanamaktadır, sevişemiyoruz, sevişmek için insan biraz yemek yemelidir. *Ama ben Daryl'den ayrılmayacağım.* O benim hindistan cevizimdir. Kendisiyle ben sevişemediğimiz zaman zar atarak oyun oynamaktayız, sevişmek için insan yemek yemelidir. N'olursun yazı yaz, n'olursun de ki, o iyi hizmetçidir de. Eski dostun Coca.

Yarım Ay Kumsal Oteli'ndeki garson beni görmeye geldi, Smith'in rom sattığı dükkânın önünde

buluştuk, garson, ne içersin diye sordu, rom diye cevap verdim. Garson, Smith'e, iki hindistan cevizi suyu, dedi, dedi ki: rom getirme. Garson'un giydikleri: temiz beyaz gömlek, ütülü siyah pantolon, küçük bıyık, ayakları yüzünden büyük çizmeler. Ah, garsonun ayaklarına çok üzülmekteyim. Üzücü her şey için üzülmekteyim. Garsonun elleri çok temizdir, tırnakları temizdir, gözleri de pis değildir. Smith'i azarladı: kardeş, iki peni fazla aldın. Kardeşim, dürüst bir Jamaica'lı ol. Dürüst bir yurttaş ol. Yürüdük, garsonla ben. Garson Commager geri koştu, Smith'e üç şilin verdi, saçını kestir, kardeşim, kendi kendine saygın olsun, kardeşim, garson Commager böyle dedi. Smith'in ağzı açık kaldı, içine arı girdi, arı çıktı. Garson Commager bana dedi ki, ben gidiyorum dedi. İşe. Ben de, diye cevap verdim. Ne işine, diye sordu. Kingston'daki Ev'de çalışıyorum, dedim, başımın yanına bir vuruş vurdu. Tam onların istediği gibi oluyorsun, Jamaica'lı orospu oluyorsun, dedi. Onlar kim, diye sordum. ONLAR, diye bağırdı, beyaz efendilerimiz, dünyadaki bütün beyazlar, diye bağırdı. Çöplüğe oturdu, çürümüş papaya'nın üstüne, talihi yüzüne gülmedi, papaya patladı, kötü koktu, garson Commager temiz elini onun içine batırdı, onlar bizim böyle olmamızı istiyorlar işte, çürümüş, kokmuş olarak. Sonunda ONLAR kazanırlarsa, Smith gibi dürüst olmayan zencilerin yüzünden kazanacaklar. Sonunda ONLAR kazanırlarsa senin gibi orospu zenciler yüzünden. Bizim hepimizin kendimize saygımız olması gerekir. Yine vuruş vurdu. Ben koştum gittim.

Ev'e dayanamıyorum. Bayandan yazı geldi, garson Commager yazıyı Yarım Ay Kumsal Oteli'ndeki kadına götürdü, işe insanı o kadın alıyor, işten

insanı o kadın kovuyor, garson Commager diyor ki, Yarım Ay Kumsal Otelinde bulaşıkçı belki olabilirim. Olursam yeni don gerek, benimki Ev'de yırtıldı, ah bir daha oraya dönmem, kendi kendimi parça parça keserim daha iyi. Garson Commager gelmedi. Acaba midesi mi bulanmaktadır?

Neyse, garson Commager geldi, bana para verdi, şunları almak için: beyaz naylon gömlek, çok dar, siyah naylon etek, çok dar, dükkânda bana göre beden kalmamıştı. Dükkâncı dedi ki, çok güzel duruyorsun, kız, dar gömlekle, dar etekle çok güzelsin, dedi. Yarım Ay Kumsal Oteline otobüs bileti de satın aldım. Otele işçi almakta olan yönetici kadın sordu: kız, sen hep böyle gülümser misin? Evet, diye cevap verdim, gülümseyen dişlerimdir diye cevap vermedim. Kadın güldü, çok güzel güldü. Gülen yönetici kadınla ben pencereden kumsala baktık. Ah, Yarım Ay Kumsal Otelı tıpkı sinemalardaki gibidir, güzeldir. Konuklar, sıska ihtiyarlardır, giydikleri: bikiniler, kulaklıklar, çiçekli deniz şapkaları, lâstik uçlu bastonlar. Kız, sıska ihtiyarlara bakma, orta yaşlı şişman müşterilere bak, evet hepsi şişmandı. Gülen yönetici kadın diyor ki, onların hepsi karınlarını bol bol doyurmaktadır, yılbaşına hazırlanan hindiler gibi. Her sabah doktor geliyor, onların içindekileri çıkarıyor, onlar da yine yemeye başlıyor. Bir günde dört kere öğün yemek yemezlerse kızıp bağırıp çağırıyorlar, içleri benzinle dolan otomobil gibi dolmazsa kızıp bağırıp çağırıyorlar (tabii benzinle değil, romla). Çok güldüm. Kız, seni işe alıyorum, yönetici kadın böyle dedi. Yönetici kadın güldü. Seni alıyorum, çünkü çok gülüyorsun, çok gülümsüyorsun. Tam o sırada ihtiyar bir adam dalgada düştü, o güne kadar gördüğüm en küçük dalgada kaydı düştü, kalçasını

kırdı. Yönetici kadın, bu her hafta olur, dedi, güldü. İhtiyar en küçük dalgada kulaklığını kaybetti, çığlık atarak bağırdı: kulaklığım.

Geceleyin burası çok güzel (zenciler için değil, yönetici kadın, zencilere yasak diyor). Beyazlar ayışığında dansetmektedir, şarkı söylemektedir, ayışığında kuzu çevirmektedir. Pencereden eğilirsem burnuma güzel et kokuları gelmektedir, ben kirlileri ayırıyorum, benim işim kirli çamaşırları ayırmaktır. Beyazlar her gün çarşaf değiştirmektedir, bu yaptıkları doğrudur, çarşaf lar dudak boyasından kırmızı oluyor, göz mavisinden mavi oluyor, boyanıyor. Buradaki bütün konuklar, Amerika'dan gelmiş konuklardır, yönetici kadın dedi ki, sakın konuklara değme, zenciler kendilerine değerse kendileri kızarlar, dedi. Zenci hizmetçiler beyazlara değmemelidir, dedi, garsonlar da. Ben de yönetici kadına dedim ki, garson Commager'i tanıyor musun? Evet, diye cevap verdi. İstesem o zenciyi hemen attırırım, geceleri ne yaptığını söylesem, dedi. Ne yapıyor, dedim. Yazı yazıyor, Jamaica'lılara kitap yazıyor, ülkemize beyaz Amerikalılar doldu diyor, Jamaica'lılara diyor ki, bütün parayı yabancılar kazanıyor, Jamaica'lılar para kazanamıyor. Yönetici kadın titreyerek bunları söyledi. Anlattı: beyaz çiftçi varmış, dışarıdaymış, karısı içerideymiş. Jamaica'lı ırgat, beyaz adamın beyaz karısını öldürmüş, eline bir kâğıt koymuş, kâğıtta şunlar yazılıymış: defolun hırsızlar. Jamaica'yı binbir emekle, acı çekerek bizler yarattık. Sizler gelip her şeyi çaldınız: en güzel toprakları, en iyi madenleri, her şeyin en iyisini. Kenya'daki kardeşlerimiz kendilerine acı çektirenleri öldürdüler. Gitmezseniz biz de sizi öldüreceğiz, Kenya'daki beyaz katiller nasıl kovulduysa biz de sizi kovacağız.

İmza: Jamaica'lı yurtsever. Ah, koşa koşa garson Commager'i aradım. O da böyle şeyler yapıyor mu? Commager'e çarpmadım, beyaz Amerikalı turiste çarptım, üstünde şu vardı: küçük mayo. İp gibiydi. Güldü, beni yakaladı. Sen de nereden çıktın, yavrum? Ah, kendi kendimi kurtarıp kaçtım (Jamaica'lıların koridorda dolaşması yasaktır, koridorda şunlar bulunmaktadır: halılar, ışıklar, çiçekler, beyazlar).

Ah, o cinayetten sonra Daryl'le yatamayacağım. Oteldeki bütün zenci hizmetçiler, geceleri otelin arkasındaki hizmetçiler yatakhaneğinde kalıyor. Kapı da kilitleniyor (beyaz kadın öldürüldükten sonra). Sabahleyin üstümüzde silâh arıyorlar (işe başlamadan önce). Turistlerin ceplerinde, çantalarında tabanca bulunmaktadır, bir kadın yanlışlıkla kocasının gözüne kurşun sıkmış bulunmaktadır. Amerikadan polis köpekleri getirilmiştir, geceleri otelin bahçesinde hırlayarak dolaşmaktadırlar. Bütün güzel oteller hırlayan köpekler satın almıştır, köpekler Amerika'da her şeyi öğrenmiştir: zencilerin kokusunu alıyorlar, zencileri ısııyorlar, biri de beni ısırdı, Yarım Ay Kumsal Oteli'nin denizinde yüzerken ısırdı, biz denize giremeyiz, yasaktır, çünkü temiz suyu kirletmekteyiz. Beyazların çarşaflarını ayırmaktan pis olarak kokuyordum, karanlık basınca temiz suya girdim, yüzdüm. Polis köpeği beni denizde yakaladı, bir adam arkamdan yüzdü, alnı garson Commager'in alnı gibi genişti, tuhaf değil, çünkü kendisi garson Commager'di. Amerikan polis köpeği ona döndü. Commager, git Elisabeth Jones, diye bağırdı. Hırlayan köpekle dövüştü, ben motor gibi hızlı hızlı yüzdüm. Ağzıma dalga girdi, az kal-sın yeni dişlerimi götürecekti, ama ben tam zamanında tuttum, sudan çıktım, zencilerin yatakhaneğinde

ne gittim, garson Commager bu yatakhaneye kölelerin yatakhanesi demektedir.

Ah, Commager'le artık dost oldum, çöplükte başıma vuruş vurduktan sonra dost değildim. Onu burada otelde gördüm. Artık şef garson olmuş, sırma giymektedir, gündüz on iki saat çalışmaktadır, hizmet ederek, gece on iki saat çalışmaktadır, yazı yazarak, alını şişmiştir. Bütün hizmetçiler onu sevmektedir, gülen yönetici kadından başka. Yönetici kadın onu sevmiyor, hıh, burnu büyük, diyor. Şef garson Commager de onun için hain diyor, vatan haini diyor. Dünyada yönetici kadın gibi milyonlarca hain zenci varmış, hepsi beyazlara yanaşmış, hepsi beyazlar kadar kötüymüş. Ben onu seviyorum. Yönetici kadın gülüyor, şarkı söylüyor. Beni görünce şöyle şarkı söylüyor: yazık oldu yazık oldu ben gidiyorum, Kingston Körfezi'nde seni bırakıyorum. Daha ne yapsın? Saçımın biçimi değişti, yeni oldu. Çalı gibi oldu. Bir şey daha oldu: çıplak gibiydim, yine Amerikalı beyaz turiste çarptım. Sen nereden çıktın yavrum, diye sordu. Daha önce olduğu gibi aynı şeyi sordu. Adın ne, diye sordu, Coca diye cevap verdim, bana bir öpücük ver, dedi, olmaz diye cevap verdim. Yönetici kadına onu söyledim, haa o mu, koca-kıç, dedi. Her kış gelince o da Yarım Ay Kumsal Otel'i'ne gelirmiş. Kız, ona iyi davran, dedi. Ben iyi davranırdım ama artık yaşlandım, dedi. Koca-kıç sevişir, yer içer, tam bir Amerikalıdır, dedi. Kendisi koca-kıçtır, dedim.

Akşamlar burada güzel değil, hepimiz ter kokulu yatakhane de asma kilitliyiz, ter kokulu karan-

lık yatakhaneinin önünde polis köpekleri dolaşıyor, yatakhaneinin olduğu binada ben de dolaştım, şef garson Commager'in odasını buldum, onun kendi odası var, ah ne kadar temiz, bardakta çiçekleri var, masada defterleri var. Bir defteri elime alıp okudum: Ben çocukken adım yoktu, herkes bana zenci derdi, direndim, kendimi insan yaptım. Direnme gücü dünyanın en büyük gücüdür (diye okudum). Neyse, şef garson Commager geldi, dedi ki: Elisabeth Jones, yatakta olmalısın, yarın işini iyi yapabilmek için yatmalısın, özel defterlerime de bakmamalısın, Elisabeth Jones, sorumsuz bir Jamaica'lı olma, onurlu bir yurttaş ol, dedi. Denizde beni kurtardığın için teşekkür ederim, dedim, yani polis köpeğinden. Böyle cevap verdim. O Amerikan köpeği nedir ki, Amerikalı beyazlar daha tehlikeli, Vietnam'da herkesi nasıl öldürüyorlar. Ben o köpeği öldürdüm. Ama öldürülecek başka köpekler, beyaz köpekler var. Her yerde. Bunları şef garson Commager söyledi. Kızgındı. Yumruklarını yumruk yumruk yaptı. Şimdi çalışmalıyım, dedi, yazmalıyım. Bardaktan çiçek aldı, bana verdi. Artık yat Elisabeth, yarın çok çalış Elisabeth, n'olursun sorumlu bir Jamaica'lı ol, dedi. Güldüm. Çiçeği kıvrırcık saçımın arasına sapladım Yatakhaneine koştum.

Durum kötüleşmektedir, beyaz Kanadalı çiftçi ölü ineğinin boynuzunda bir kâğıt buldu, kâğıtta şunlar yazılıydı: DEFOLUN. Yoksa bütün ineklerinizi öldüreceğiz. Onlar *bizim* ineklerimiz. Biz onları size vermek için çalışmadık, ter dökmedik, *ölmedik*. Şimdi *sizin* inekleriniz *bizim* çayırlarımızda otluyor. DEFOLUN. Küçük kâğıdın altında şu yazılıydı: Jamaica Jamaica'lılarıdır. Bu örgüt gizli bir örgüttür, yapılacak başka bir şey elden gelmeyince öldürme-

ye inanmaktadır. Neyse, beyaz Kanadalı çiftçi, çiftliğini satılığa çıkarmıştır, ailesini ülkesine göndermiştir, öteki beyazlar ona çok kızmaktadırlar, zencilerden korktuğu için kızmaktadırlar. Birçok köpekler zenci kokusu almaya alışmıştır, hepsi Amerika'dan gelmektedir, her yerde polis otomobilleri vızır vızırdır, şef garson Commager'e sordum, acaba o da öldürmeye inanan Jamaica Jamaica'lılarındır örgütünden mi, hayır, ben öteki gizli örgüttenim, diye cevap verdi. Dedi ki: Elisabeth Jones, okuman için sana yazılarımı vereceğim, küçük kitaplarımı vereceğim. Biz öldürmekten yana değiliz, biz beyaz yabanileri eğitmekten yanayız. Durmadan beyazları öldürürsek İngilizler donanmasını yollar, Amerika CIA'sını yollar. Jamaica faşist ülke olur, tıpkı ABD gibi. Sana söylediklerimi anlıyor musun, Elisabeth Jones, böyle sordu, hayır, kitaplarımı oku, küçük kitaplarımı oku, onları okursan gizli Jamaica örgütleri arasındaki ayrılıkları anlarsın. Benim örgütüm yabancı beyazları eğitmekten yana, toprağı paylaşmaktan yana, öteki örgüt yabancı beyazları öldürüp onları Jamaica'dan kaçırmaktan yana. Sordu: anlıyorsun, değil mi, diye sordu, hayır anlamıyorum, dedim. Şef garson Commager şöyle dedi: bak, anlaması çok kolay, Jamaica'lılar Amerikalıları öldürürse, biz de Vietnam'dakileri öldüren beyazlar kadar kötü oluruz. Üstelik, İngiltere savaş gemileri yollar, Amerika CIA'yı yollar, yine köle oluruz, bütün beyazlar ne istiyor, biliyor musun, karaların da sarıların da yine köle olmasını istiyor. Dedim ki: sen ne diyorsun, hiç anlamıyorum. O da bana dedi ki: sen işten sonra benim küçük kitaplarımı oku. Sonra şunu sordu: sana okumayı, yazmayı *kim* öğretti Elisabeth Jones, benim teyzem beni okula bir parça gönderdi, iyi bir öğrenciydim, diye cevap verdim. Şimdi güle güle, kitap yazacağım, dedi. Güle güle.

Oteldeki konuklar hiç oturmuyorlar. Hepsi iyidir. Güneş denize girince onlar da bara giriyorlar, dansediyorlar, bağıyorlar: oğlum, rom getir, çabuk. Üstlerine içki döküyorlar, ağızlarından içki saçıyorlar, kusuyorlar, birbirlerini sarıyorlar, öpüşmektedirler, hiç yatmıyorlar, hiç uyumuyorlar. Ertesi gün aynı şey, en çok içen koca-kıçtır, pek çok öpüşmektedir, herkesi okşamaktadır, bağırmaktadır, zenci rom getir. Bir tek başına şişeyle dansetmektedir, içki döküyor, hıçkırıyor. Kirli çamaşır odasından bakıyorum, ben de dansediyorum, ben de gülüyorum. Ah, en çok eğlenmeyi seviyorum, en çok gülmeyi seviyorum. Kız, seni koca-kıçla buluşturayım, herkes ona koca-kıç demektedir, çünkü kıçı büyüktür, kendisi şişmandır. Yönetici kadın bana dedi ki: sana yazık oluyor, sen çarşafı sayıyorsun, o çarşafın üstünde başkaları eğleniyor, ha-ha (dedi).

Eğildim, koca-kıçın banyosundaki yeri siliyordum, bu işi bana yönetici kadın vermişti. Koca-kıç geldi, küçük mayosunu çıkardı, şöyle bağırdı: ben geldim. Ah, tekme attım, ah, bağırdım. Burada ne oluyor? Bu soruyu beyaz kız arkadaşı sordu, o da gelmişti. Bu azgın zenci üstüme saldırdı, diye koca-kıç yalan söyledi. Kız da, yalan, diye bağırdı, giy mayonu, diye güldü, yok yok, önce buraya gel de seni yatıştırayım şişko. Çıplak beyaz kız büyük yatağa yattı, koca-kıç onun üstüne sıçradı, ben dışarıya sıçradım, kovadaki suyu pembe halının üstüne döktüm. Ah, ben kendimi yönetici kadının kollarına attım. Koca-kıç çıplak gördün mü, diye ağladım, sordum, birçok kere, diye cevap verdi, güzel değil ama dilencilerin seçme hakları yoktur, biz Jamaica'da hepimiz dilenciyiz, al, bir yudum rom iç. Ah Coca, koca-kıç tersleme, yönetici kadın böyle

dedi, paran yok ki. Kız, hadi işine dön, kız, kirli çamaşırları say. Ah, bir çarşafa sarıldım, bir çarşafı okşadım, sanki Daryl'i okşadım, ah, ince Daryl'i, güzel kokulu Daryl'i özledim, ah.

Gülen yönetici kadının söylediğini düşündüm. Düşünmeyi sevmiyorum, düşünmek nedir, içimden öyle geldi, içimden koca-kıç bir daha çıplak görmemek geldi, bunu düşünmek bile istemez. Daryl iş aramaktadır ama pantolonu yoktur, karnına sadece çuval bağlamıştır, çok açtı, sokağa çıkamayacak kadar hastaydı, biz de pantolonunu satmıştık. Pantolon almak için para gerekti, öyleyse koca-kıç pembe banyoda bana sarılsın. O sadece mırıldanır, o sadece inildenir, koca-kıç başka bir şey yapamaz, gülen yönetici kadın böyle söyledi. Elimi uzattım, koca-kıç, o kara pençeni niye uzatıyorsun, diye sordu, biraz para, diye cevap verdim. Ah, gözleri yuvarlandı, seni polise vermeli, diye bağırdı, elime vurdu, çık dışarı, defol. Beyaz kız arkadaşı geldi, koca-kıça dedi ki: unutma, toplantıda değilsin. Bana dedi ki: arkadaşım ırkçıdır, toplantılarda konuşur. Koca-kıç bağırdı: orospu, seni bulduğumda sen nerede konuşuyordun, şarkı söylüyordun, boğaz tokluğuna, New York'ta lüks barlarda, benim gibilerini arıyordun, diye bağırdı. Koşa koşa çıktım. Kirli çamaşırların üstüne oturup Daryl'in pantolonunu düşündüm. Ah, bu sayfayı koparıp bayana yollayacağım, ah bayan, Daryl'in pantolonu için para gönder, beş şilin yeter. Beş demiyorum, İngiltere'ye gittin, yoksul oldun, kitapların satmıyor mu bayan. Neyse şekerim, meleşim, Daryl'in pantolonu için bana dört şilin gönder.

Bayan hiçbir şey için teşekkür ederim. Bana hiç para gelmedi. Bana mektup geldi. Dedin ki: bana mektup yaz, birçok mektup yaz. Niye? Demek istiyorum ki, *niye*? Neyse, şef garson Commager ayaklarını tenceredeki suya sokarak dün gece oturdu. Benim ayaklarım da ağrıyordu. İşten sonra ayaklarımızı okyanusa sokabilseydik, dedim, hayır okyanus beyazların malıdır, şef garson böyle cevap verdi. Şef garson dedi ki: dünyadaki bütün denizler beyaz insanların yüzme havuzudur. Şef garson bütün beyazların hiçbirini sevmemektedir, beyaz insanların sözünü edince yumrukları taş gibi olmaktadır. Ona dedim ki, bayan, yani İngiliz bayan Daryl'in pantolonu için para göndermedi, o bana pantolon için on şilin verdi, beşi pantolon için, beşi gömlek için. Elisabeth Jones, Daryl'i seviyor musun, diye sordu. Evet, diye cevap verdim. Şef garson, öyleyse evlenin, dedi. Zaten öyle sayılırız, aynı evdeyiz, diye cevap verdim. Şef garson dedi ki: evlilik başka şeydir, evlenin, onurlu bir *aile* kurun, Elisabeth. İyi bir kadının çocukları olmalıdır, çocuklar kadınlardaki iyi yanları ortaya çıkarırlar. Benim bir piçim var, diye cevap verdim, kendisi bende hiçbir şey ortaya çıkarmamıştır, şef garson 2 ayağıyla birden sudan sıçradı, demek çocuğun var, diye bağırdı. Evet var, dedim, nerede, diye bağırdı, ah, dağlarda, diye cevap verdim, nerede olabilir ki? Şef garson dedi ki, çocuğum benim yanımda olmalıymış dedi, galiba o da kendisini bırakan annesini düşündü. Dedi ki: Jamaica'lı kızlar değişmelidir. Yeniden hepsi Afrikalı kadınlar olmalıdır, hepsi Afrikalı anneler olmalıdır. Şef garson, şimdi iyi geceler, dedi, yazı yazacağım. Ne yazısı yazıyorsun, diye sordum, sana söylediklerimi yazıyorum, aynı şeyler, dedi. Git yat Elisabeth. İyi uyu, iyi çalış, onurlu bir Afrikalı gibi.

Bugün Daryl'e şunları aldım: siyah üçüncü-el-den düşme pantolon, beyaz üçüncü-el-den düşme gömlek, saçına saplasın diye küçük kâğıt çiçek (talih getirsin diye, insanlar seni talihli sanırlarsa sana daha çok talih verirler, insanlar seni talihsiz sanırlarsa sendeki az talihi de alırlar). Şimdi benim Daryl'im iş aramaktadır, herkes gibidir, o da herkes gibi tek-meyle kovulmaktadır. Patronlar Daryl'e soruyorlar: sen ne iş yaparsın, Daryl, Daryl cevap veriyor: hindistan cevizi toplarım, pátronlar Daryl'e bağııyorlar: defol serseri. Daryl bana anlattığı zaman küçük çocuk gibi ağladı. Şef garson bana sordu: Daryl'in kafasını kim böyle basit yaptı, diye sordu, toplum yaptı, diye kendi kendine cevap verdi. Dedi ki: Daryl'in annesi aç kaldı. Birçok zenci işçiler, Jamaica'lılar aç kalmaktadır. Daryl doğmadan önce annesinin içinde beslenemedi, beyni yaralandı, annesinin içindeki birçok zenci bebekler gibi. Daryl'in annesi İngilizlerin boksit madeninde köle gibi çalıştı, zengin İngilizleri daha zengin yapmak için çalıştı, Daryl'i çöplüğe bıraktı. Şef garson bana sordu: bu dünyanın Daryl'leri kalabalık Jamaica'da nasıl iş bulabilir? Şef garson, Elisabeth Jones, diye bağırdı, toplumsal tarih anlatıyorum sana, dinliyor musun? Anlıyor musun, diye sordu. Hayır şef garson, diye cevap verdim. Dışarıda Calypso çalgısı duydum, ah koşarak fırladım. Ah, Calypso çalgısı duyduğum zaman benim içimden oynamak gelmektedir. Beyaz turist konuklar dansediyorlardı, kumsalda hopluyorlardı, bir domuz kızartıyorlardı. Beyaz Amerikalılar domuzun çevresinde dansediyorlardı, kendileri şarkı söylüyorlardı, gülüyorlardı, oynuyorlardı. Ben de güldüm, ben de dansettim (kirli çamaşırları ayırdığım kirli çamaşır odasında), beyazlar ne zaman eğlenirlerse ben de o zaman eğlenirim. Ah çok güzel eğlendik, ah benim talihim var, dansediyorum, fasulya yiyorum, güzel beyazlara bakıyorum. Koca-

kıç da açık hava barında tek başına dansediyordu, kimse koca-kıç kadar güzel dansedemiyor. Neşeli duruyordu, eğlenceli duruyordu, en sarhoş oydu: niye burada zenci orospu yok, yalnız beyaz orospular var, ihtiyar orospular, moruklar, diye bağıırıyordu, onun beyaz kız arkadaşı, kapa çenenı, diye güldü. Herkes güldü. Ah, eğlenceyi seviyorum, kendi kendimi eğlen-dirmeyi seviyorum.

Şekerim bayan, nasıl mısın iyi misin? Mektup yazdın, mektup yaz. Bu sana bir mektuptur. Meleğim, dün pikniğı düşündüm, hani babayla sen bizi götürmüştünüz, şunları yemiştik: sandviç, fındıklı kek. İçilenler: çay, rom. Daryl'in en çok fazla sevdiği Jamaica şarkısını söylemiştik: bir kulübemiz olacak, çaya rom koyacağız. Bu, Daryl'in düşüdür bayan, benim de, bir kulübe, çayın içinde rom. Tuhaftı, yani tuhaftı demek istiyorum, baba o gün piknikte bütün gün çalışmıştı, nasıl resim yapmıştı. Daryl'in resmini yapmıştı, benim resmimi yapmıştı. O gün güzel piknikte niye çalıştı, soruyorum: niye? Sen dedin ki: suya girin, yüzün, ikiniz de. Hayır, diye cevap verdik, içinde yüzecek elbisemiz yok. Daha iyi, çıplak yüzün, dedin. Coca'nın çıplak yüzmesini istemiyorum, diye Daryl cevap verdi. Sen kızdın bayan, niye o kadar kızdın bayan Baba dedi ki, böyle yüzün, dedi, ne söylüyorsak onu yapın, dedi, sen de dedin ki, ne söylüyorsa onu yapın, dedin. Ah beni korkuttun bayan, çenen ileri çıktı, suya girelim Daryl, dedim. Suya gümüştik, elbiseyle yüzdük, elbiseler yapıştı, çıplak gibi oldum, baba resmimi yapmıştı, güldü, ah. Dışarıya çıktık, kurumak istedik (güneşte). Hayır. Resminizi yapacağım, baba böyle dedi, renkleri bulmuşken, dedi. İslağız, dedik. Çenen yine çıktı bayan, beni korkuttun bayan. Eve

geldik, baba Daryl'le benim resmimizi yaparak resim yaptı, resmi bize göstermedi, niye, soruyorum: niye? Pikniği dünkü gibi hatırlamaktayım bayan, şarkı söylemiştik: bir kulübemiz olacak, çaya rom koyacağız, bütün gün piknikte söylemiştik bayan. Mektubum budur, şöyle bitmektedir: eski dostun Coca.

Düşümde şunu gördüm: beyaz olmuştum. Güzeldi. İçi görünen gömlek giymiştim, dar pantolon. Düşümde şunu görmüştüm: pembe bir domuz kızartıyordum, domuz koca-kıç oldu. Şef garson Commayer'e söyledim. Saçma bir düş görmüşsün, dedi, beyaz olduğunu görmüşsün, çünkü beyaz olmak istiyorsun. Elisabeth, beyazlara gülümsediğini gördüm, dedi, hayır, yeni dişlerim gülümsüyor, diye cevap verdim, ne?, diye sordu. Benim dişlerim benim degildir, diye cevap verdim. Ah, gözünde 2 yaş oldu, onları sildi, kendisi dedi ki: Elisabeth, beni iyi dinle. Elisabeth, senin izin günün hangi gün? Cumartesi, diye cevap verdim. Oh-key! diye cevap verdi, Cumartesi günü gidip çocuğunu alırız. Neyse, otobüse bindik (Cumartesi), şeker kamışı tarlalarında bütün zenci işçilere baktım, ölümler gibi kımıldıyorlardı, ölümler gibi duruyorlardı, ölümler gibiydiler. Şef garson homurdandı. Ondan sonra elini alnına koyup öyle oturdu, alnı çok büyüktür. Çocuğumu bıraktığım kulübeyi bulduk, evde kimse yoktu, bütün herkes İngiliz şeker kamışı tarlalarında kölelik yapmaktaydı. Çok rüzgâr vardı, kulübenin önünde küçük bir kızı kaldırdı, kızı uçurdu, kız düştü, rüzgâr Jamaica'da çoktur. Şef garson onu kaldırdı, o benim kızımdır, dedim. Senin çocuğun bu mu? İskelet olmuş. Kaç yaşında, diye sordu, altı, diye cevap verdim. Dört yaşında gibi, diyerek homurdandı. Yine otobüse bindik. Şef garson Commager, ben senden önce

ineceğim, dedi, bir gala yemeği var, ona gideceğim, lüks bir uçakla bugün kırk iş adamı geldiler, şef garson böyle dedi. Çocuğu Kingston'daki çöplüğe götürüyim dedi. Sonra şunu dedi: çocuğunu Daryl'in yanına bırak, adı ne, diye sordu, çocuk, dedim, olmaz, diye cevap verdi. Çocuğun küçük gözlerine baktı, senin adın Margaret Jones, dedi, çocuk ad değildir, dedi. Çocuk gözlerini kapadı. Şef garson dedi ki: iyi geceler, yavrum, iyi geceler, annesi. Üzgündü. Ellerini kavuşturdu. Otobüs durdu, kendisi indi, aceleyle gitti. Çocuk, dedim, çocuk elime yapıştı.

Merhaba bayan, nasıl mısın iyi misin? Bugün benim için bana 4 şilin geldi (5 değil 4). Çocuğa ayakkabı aldım, kendisinin ilk ayakkabısıdır. Onları giymemektedir. Onları kollarına alıp uyumaktadır. Çocuğa şilin gönder, şunları alacağız: pembe saç kurdelesı, küçük plastik çanta, şemsiye. Gülen yönetici kadın diyor ki, sen çok para kazanıyormuşsun bayan, diyor ki, baba çok para kazanıyormuş, senin yazdıklarına resim yapıyormuş, diyor ki, senin yazdıklarını büyük dergilerde okuyormuş, onun için çocuğa çok para gönder, şunları alacağız: saç kurdelesı, plastik el çantası, küçük kürk. Neyse, yine Cumartesi oldu. Çöplüğe gittim, Daryl, çocuk beni bekliyorlardı, ellerime yapıştılar, her elime biri yapıştı. Kulübemize sürünerek girdik, kulübemiz eskiden çok büyük köpeklerin çok büyük kulübesiydi: bir insan onu çöplüğe atmıştı. İnsan onun içinde ayakta duramaz, ama insan oturabilir, yatabilir, mutlu olabilir, orası benim evimdir. Ben onu Yarım Ay Kumsal Oteli'nden daha çok severim. Biriktirdiğim yemek paketinin paketini açtım, ama çocuk yemedi, Daryl yemedi, ikisi de bana yapıştılar. Ye çocuk, ye Daryl, dedim. Çocuk bir fasulya yedi. Fasul-

ya onun midesine değer değmez kendisi uyudu, kendisi açlığa alışmıştır, şeker pancarı işçilerinin çocukları gibi. Ah, çocuğun bacakları kaynamış erişteye benzemektedir, eğilmektedir. Kaburga kemikleri yoktur, hiç kemikleri yoktur. Çocuğun gözleri her şeye bakmaktadır, kendisine daha kötü şeyler olacağından korkmaktadır, her şey onun üstüne sıçrayacakmış gibi korkmaktadır (çocuğa kötü şeyler olmaktadır, bütün zenci çocuklarına olmaktadır). Neyse, o uyudu, Daryl yemek yedi, şiltemizde seviştik, ben Daryl'i kendimden daha çok severim, biz mutluyduk. Daryl dedi ki, güzel kokuyorsun, Coca, bu koku güzel bir koku.

Ah bayan, nasıl mısın iyi misin? Sen mektubunda soruyorsun (içinde çocuk için para yoktu, niye?) Daryl'i nerede tanıdım diye sormaktasın. Niye? Demek istiyorum ki sen bunu niye soruyorsun? Daryl çöplükte doğmuştur, benim gibi. Elleri çok çabuktu, çöp kamyonlarından çöpleri çabuk toplardı: o büyüdü. Bir gün on beş yaşında oldu. Şimdi çöplükte rom satan Smith eskiden kayıkla rom kaçakçılığı yapardı (o zaman), kendisi Daryl'i kürekçi olarak tuttu. Smith uzun zaman hapis yattı, denizi bıraktı, Daryl denizde kaldı, çünkü kendisi denizi çok seviyordu. Yeşil balıkları biriktirdi, pembe yengeçleri biriktirdi. Kötü bir çocuk (kötüymüş, çünkü açmış, korkuyormuş, çünkü işsizmiş, Smith öyle dedi) o kötü çocuk, kavanozu devirdi, içinde balıklar vardı, sonra Daryl'in yengeçlerinin üstüne hızla bastı, Daryl'in balıklarının üstüne hızla bastı. Daryl ağladı, çöplüğe koştu, başını duvara vurdu. Ona sordum, başını duvara niye vuruyorsun, Daryl (ben onu tanıyordum), Daryl cevap verdi: başımın içinde bir şey bağılıyor. Ah, yengeçlerim. Benim küçük yeşil

balıklarım. Dümdüz oldular, ölü oldular, diyerek ağlamıştı. Başını biraz daha vurdu. (Daryl'in bütün düşündüklerini anladım, biz hepimiz başlarımızı duvara vurmak isteriz) Daryl'i çöplüğe çektim, seviştik, hiç durmadık. Ah, ben Daryl'in ilk kızıydim. Daryl diyor ki, sen benim ilk kızımsın, son kızımsın, diyor. Biz tam çöplükte sevişirken, tam o sırada Calypso müziği başladı, Daryl ayağa sıçradı, Daryl dansetti, kendisi mutluydu. Daryl'in ayaklarında çalgı var, müzik var. Ayaklarındaki müziği dinlemekte, sonra topaç gibi dönmektedir. Daryl, ben, Calypso armağanları kazanırdık, barlarda, otellerde dansetseydik, ama bizi yalnız çöplüktekiler görmektedir. Onların verecek armağanları yoktur, yalnız kemikler, paçavralar, limon kabukları verebilirler. Bu sana yazdığım bir mektuptur bayan Tuttle, sorularını cevaplandırmaktadır. Eski dostun Coca.

Dün gece düşümde babayı gördüm, resim yapıyordu. Güldük, şarkı söyledik, eskiden hep mutlu olduk, eskiden o zaman baba ile bayan Jamaica'daydı, ben süpürge süpürürdüm, baba resim yapardı, bayan yazı makinesiyle yazı yazardı. Sen yazı makinesiyle yazdığın yazıları hiç göstermedin, baba resim yaptığı resimleri hiç göstermedi. Bir kere Daryl'e, Daryl'in hindistan cevizi toplarken yaptığı resmini gösterdi, Daryl dedi ki: baba, beni maymun gibi yapmışsın dedi, baba hayır hayır diyerek güldü, hayır o resimdeki sensin, Daryl cevap verdi: o bir maymundur, baba hayır hayır diyerek güldü. Dizlerine vurdu, çok fazla güldü. Bana baktı, şarkı söyledi: Mariann, Mariann, benimle evlen, bir kulübemiz olacak, çaya rom koyacağız. Daryl oynamaya başladı, ben de oynadım, güldük, şarkı söyledik,

sonra baba şarkı söyledi: bütün çocuklar Mariann'ı sever, deniz kıyısında oturan Mariann'ı. Baba dedi ki: o sensin, Coca. Seni bütün küçük çocuklar sever. Büyük çocuklar da, dedi, *benim* gibi büyük çocuklar da, dedi. Ben dedim ki: hayır, hayır, hayır, baba, hayır, hayır baba.

Kavga yine bir daha başladı. Beyaz adamın koyunlarının karnı yarılarak açılmıştır. Defolun, beyazlar, yoksa *bütün* koyunlarınızı, köpeklerinizi, karılarınızı öldüreceğiz, bizim çocuklarımıza nasıl açlık çektiriyorsanız, onları nasıl eziyorsanız biz de sizin çocuklarınıza öyle yapacağız. Yazı, kanayan koyun karnına konulmuştur, altındaki imza şudur: Jamaica Jamaica'lılarındır. Ah, polisler yine bisikletle gidiyorlar, polisler yine zencileri avlıyorlar. Yarım Ay Kumsal Otelindeki zenciler güneş battıktan sonra yatakhaneye kilitlenmektedir, şef garson Commager'dan başka. Onu görmeye gitmişim. Şişmiş ayaklarını tencerede suya sokarak oturdu, ah onun ayaklarına çok üzülmekteyim, üzücü her şey için üzülmekteyim. Dedi ki: şiddetin neler doğurduğunu görüyorsun, değil mi, Elisabeth Jones? Anlıyorsun, değil mi, ben anlamıyorum diye başımı iki yana birden salladım. Son yazdığımı oku, Elisabeth, şiddet hakkında yazdım, öteki yazdıklarımla birlikte yatağımın altında duruyor. *Hayır*, diye bağırdım. Senin yazdıklarını ben anlamıyorum. Şef garson ayaklarına daha çok su boşalttı, şiddet hakkındaki yazısını açıkladı, şöyledir: Elisabeth, zenciler Luther King gibi barışçı yollar aramışlardı, şimdi Kenya'daki kardeşlerimiz gibi şiddete başvuruyorlar. Haklarını savunmak için. Ben adam öldürmeye inanmıyorum, şef garson böyle dedi. Ben eğitmeye inanıyorum. Beyazları eğitmeye inanıyorum, zencileri

eğitmeye inanıyorum. Birlikte yaşasınlar diye, birlikte çalışsınlar diye, birlikte sevsinler diye. İşte ondan sonra dünyayı değiştirebilirler, ağlayan dünyayı gülen dünya yaparlar. Şef garson, ben hiçbir zaman adam öldürmeyeceğim, diye bağırdı. Tam o sırada kumsaldan korkunç köpek havlamaları geldi, Amerikan polis köpekleri tarafından yaralanan, öldürülen Jamaica'lıların çığlıkları geldi. Şef garson büyük alnını ellerine koydu. Kendisi ağladı.

Çok korku var, çok korku var. Otel biz yeni hizmetçilere güvenmiyor, yalnız eskilere güveniyor. Benim gibi yenileri otel içinde istemiyorlar. Ben yalnız bodrumda bulunmaktayım, orası ıslaktır, kokmaktadır, yağmur girmektedir, ben ıslanmaktayım, karanlıktır, polis köpekleri demirli bodrum pence-relerinden bana havlamaktadır. Ah, Amerikan polis köpekleri her şeyi öğrenmişler, kokumdan benim Jamaica'lı olduğumu anlıyorlar, başka nereli olabilirim, ben burada doğdum. Biz hepimiz burada doğduk, burası bizim adamızdır, başka nereli olalım, biz hepimiz Jamaica'lıyız. Şef garson diyor ki, beyaz İngilizler, Amerikalılar, Kanadalılar bütün zenci Jamaica'lılardan kurtulmak istiyorlar. Şef garson diyor ki, dünyadaki *bütün* beyazlar, dünyadaki bütün zencilerden kurtulmak istiyorlar, bizim yerimize küçük düğmeler koymak istiyorlar. Makineler, elleri olan insanlardan daha çabuk çalışmaktadır, beyazlar artık kara, sarı eller istememektedir, onun için bütün karaları, sarıları kimyayla, ilaçla öldüreceklerdir, şef garson böyle dedi, üstümüze ilaç serpeceklerdir. Biz hayvan değiliz, diye cevap verdim. Onların gözünde hayvanız. Hayvandan kötüyüz. Şef garson Commager bunu anlattı. Onlar çünkü hayvanları *yiyebilirler*. Beyazlar biftek severler. Şef gar-

son şöyle bir soru sordu: beyaz dedim de, neden beyazlara mektup yazıyorsun, Elisabeth Jones? Bayanı severim, diye cevap verdim. O benim beyaz patronumdu, babayı severim, o benim beyaz patronumdu, şef garson, neden onlara mektup yazıyorsun, diye sordu. Bayan öyle istedi, bana, mektup yaz diye mektup yazdı. Kendisi iyidir, dedim. Şef garson, *hayır*, diye cevap verdi. Beyazlar iyi olmaz. Ona mektup yazma, Elisabeth Jones, defterine yazı yaz. Olmaz, diye bağırdım. Dedim ki: defterimden sayfa koparmaktayım, onu havayla postayla yollamaktayım, yollama dedi, olmaz dedim, yatakhaneye koştum. Bütün bunlar dün oldu. Bugün çöp kovalarını temizledim, kokuyu okyanusta yıkasaydım, ama polis köpekleri beni yerd, Cumartesi günü kıyıda bir zenci polis köpeği tarafından yenmiştir. Ah, polis köpekleri zencileri sevmiyor, hepsi beyaz insanları sevmektedir, beyaz insanlar güzel koku kokmaktadır, ben çöp kovası kokmaktayım. Ah, beyazlar polis köpeklerine et veriyorlar, bize fasulya veriyorlar. Ah, yeni hizmetçilere yemek verilecek, para verilmeyecek, otel böyle diyor, ben fasulyalarımı çocuk için biriktirmekteyim, Daryl için biriktiriyorum. Kendisi iş bulamıyor, benimle sevişemiyor, insan yalnız fasulya yiyerek sevişemez.

4 zenci izin gününden sonra otele gelmediler, geceleyin yatakhane kilitli bulunmayı sevmiyorlar, hayvanlar gibi. Ben onların işini aldım. Talihim var. Banyo temizliyorum. Banyoda olanlar: pembe, mavi, yeşil fayans. Koca-kıçın banyosundaki fayanslar, okyanustaki mavi su gibidir, ama onları temizlemeyi sevmiyorum. Koca-kıç usulca içeri girmektedir, ben fayansa eğilirken arkadan gelip beni okşamaktadır. Kötü sözler söylemektedir, salyası ak-

maktadır, homurdanmaktadır, beyaz kız arkadaşı diyor ki, koca-kıç başka şey yapamaz, diyor, çok hap alıyormuş. Koca-kıçın aldıkları: sinir hapları, canlılık hapları, tuvalet hapları, aşk hapları, beyaz kız arkadaşı onun için hap delisi diyor. Beyaz kız arkadaşı güldü. Çok yorgun görünüyordu, kendisi çok yaşlı görünüyordu, niye yorgun görünüyorsun, diye sordum, niye, o hap delisiyle sevişmek kolay mı, bir türlü benimle yatamıyor, diye cevap verdi. Coca, bana yardım et, dedi, yardım mı, nasıl, diye sordum, ah bilirsin, diyerek güldü. Ölürüm daha iyi, diye cevap verdim. Koca-kıçla yatacağıma ölürüm daha iyi, diye cevap verdim. Evet, öleceksin, dedi. Bir gün açlıktan öleceksin. Dik kafalısın. Ah, beyazlar neden bu kadar kötü, baba kötü değil, bayan Tuttle kötü değil. Ah bayan Tuttle, meleşim.

Daryl ile çocuk dün beni çöplükte beklediler, onlar yakınımıdır. Çocuk geldiğinden beri hiçbir konuşma konuşmadı, parmaklarıma yapışmaktadır, kendisinin konuşması böyledir. Neyse, kulübemizde oturduk, Daryl getirdiğim bir artık şeyi yedi, çocuk bir fasulya yedi, aramızda uyudu. Daryl, çocuğu seviyorum, dedi. Seni en çok seviyorum, dedi. Ben cevap verdim: ben seni en çok seviyorum. Daryl soru sordu: şef garson Commager'i de seviyor musun? Hayırdedim, Daryl dedi ki: o seni seviyor. Nereden biliyorsun, diye sordum, ben biliyorum, diye cevap verdi. Hayır, hayır, hayır, dedim, o diyor ki, biz seninle evlenelim, aile olalım diyor. Daryl, ne zaman diye sordu, yarın diye sordu. Ayağa fırladı, yüzünü bükte, çok mutluydu, rom satıcısı Smith'in eğlenceli şarkısını söyledi: Bunun ilacı ne, doktor? Rom ve hindistan cevizi suyu! Ah, Daryl çok söz bilmiyor. Mutlu clduğu zaman yüzünü büküyor, eğlenceli ses-

ler yapıyor. Ben onların hepsini anlıyorum, birçok insan anlamıyor, Daryl basit diyorlar, değil, onun yüreğinde aşk var, bütün yüreklerde aşk yoktur. Gelecek izin günümde evleniriz, dedim. Evlenme iznini bugün alalım. Daryl güldü, çok mutluydu. Bir şey dinlemekteydi, ayaklarındaki müziği dinlemekteydi: onu duydu, hopladı, topaç gibi döndü. Dans armağanı kazanabilir. Ama kim armağan verebilir, demek istiyorum ki, yani soruyorum: *kim?*

Ah, dünü yazarken yazmayı unuttum. Çöplükte oturduk. Daryl, bak, dedi, neye bakayım diye sordum. Beyaz turistler bize baktılar, arabalarının arkasından baktılar. O sırada çöp kamyonları geldi, hepsi kokuyordu, bütün çöplüktekiler artık toplamaya koştu, ama bütün hepsi koşmadı, bacağı olmayanlar koşmadı. Bacağı olmayan insanlar, yengeç gibi sürünmektedir, hepsi bacağını fabrika makinelerinde bırakmıştır. Beyaz turistler, duran arabadan bize baktılar, güldüler, yengeç gibi gidenlere baktılar, daha çok güldüler. Çöplüktekilerden biri onları duydu, çöplükten küçük kokmuş koyun başı aldı, beyaz turistlere fırlattı, beyaz turistlerin giydikleri: dar pantolon, içi görünen gömlek, bilezik. Beyaz turistler bağırdı, hepsi korkmuştu, üstü açık bulunan arabaya sıçradılar, araba gitmedi. Çöplüktekilerden bacağı olmayan insan onlara artık attı, defolun, diye bağırdı, buraya gelmeyin. Bizim yoksulluğumuza bakmayın. *Bizim* yoksulluğumuz bu. Sizin değil. Zengin domuzlar, beyaz domuzlar. Daryl bana dedi ki, Coca, ben de hiçbir beyazı sevmiyorum. Hayır, bayanı unutma, babayı unutma, dedim. Unutmadım, baba benim resmimi maymun gibi yaptı, Daryl böyle dedi, hindistan cevizi ağacında benim resmimde beni maymun gibi yaptı, kollarımın uzun

resmini yaptı, başımı çok büyük yaptı. Daryl dedi ki: senin memelerini de top gibi büyük, çıplak yaptı, ben onun yaptığı resimleri gördüm, baba sana güldü. Hayır hayır, baba beni hiç çıplak görmedi, diye cevap verdim, hayır hayır. Daryl, baba bizi sever! Bayan bizi sever! Onlara yazacağım, şöyle: Jamaica'ya gelin, sevgili bayan, sevgili baba. Daryl'le evleniyorum, düğüne gelin. Daryl, evlenme iznini şimdi alalım, böyle dedim. Mutluyduk, canımız yanıyordu, seviştik, evlenme izni almaya koştuk.

Gülen yönetici kadın diyor ki, canı istese şef garsonu Yarım Ay Kumsal Otel'inden kovdurabilir-miş. Dedi ki: gizli toplantılara gidiyor, dedi, o da bir önder, önder Aflik gibi! Sen nasıl biliyorsun, diye sordum, küçük çocuk onun arkasından gitti, dedi, hangi küçük çocuk, diye sordum, ah o benim küçük casusumdur diyerek güldü. Küçük casusum şef garsonun yatağının altında Commager'in yazısını buldu, diyerek o kadın güldü, ben de defterimi yatağımın altında saklıyorum diyerek ben güldüm. Gülen yönetici kadın sordu: ne defteri? Hatırat defterim, dedim, hayır hatıra defteri, dedi. Yatağının altında mı saklıyorsun, diyerek soru sordu. Başka nerede saklayayım, diyerek ben de soru sordum. İçinde ne var, diye sordu, ben varım, herkes var, dedim. Yaa, dedi. Neyse, biz Commager'e gelelim, diye bağırды, o dik kafalı hain dostunu istesem kovdururum. Yazıları için, dedi. Ben de dedim ki: Commager diyor ki, sen hainmişsin, senin gibi zencilere sen hainlik ediyormuşsun. Gülen yönetici kadın el uzattı, başıma vuruş vurdu. Korktum. Gözüm karanlık oldu, şimdi gözüm sık sık karanlık olmaktadır. Bana bağırды: defol, kara orospu. Ben dedim ki: sen de karasın. Şef garson bana anlatıyor: sen saçını kırmı-

zıya boyuyorsun, ama senin de derin kara, diyor. Kadın bana bağırdı: ben senin o dik kafalı dostuna gösteririm, o benim değil, diye cevap verdim. Evet evet, diye bağırdı, küçük casusum sizi görmüş, onun odasında içki içiyormuşsun, onun odasına giriyormuşsun, onunla yatıyormuşsun. Şef garson Commager içki içmez, benimle yatmaz, dedim, gülen yönetici kadın, ne yapar öyleyse, diye sordu, şef garson *konusur*, diye cevap verdim. Şef garson Commager diyor ki, zenciler aç kalmamalıdır, zenciler köle olmamalıdır. Öyleyse kışkırtıcı, beyaz düşmanı. Ben ona gösteririm. O zenci köpeğe gösteririm ben, gör de bak! diye gülen yönetici kadın bağırsı bağırdı.

Koca-kıçın kız arkadaşı bana şöyle sordu: niye titriyorsun Coca, hap delisi mi saldırdı, hayır, diye cevap verdim, gözüm karanlık oluyor. Her sabah gözüm karanlık oluyor. Ah, öyleyse gebesin, diyerek güldü, babası kim Coca? Daryl, diye cevap verdim, Cumartesi günü evleneceğiz, yeni piçimin babası olacak. Desene piç olmayacak, diyerek bir daha yine güldü. Küçük beyaz boncuk küpeler çıkarıp kulağıma taktı, düğün armağanım Coca, dedi. Bana niye bu kadar iyisin, diye sordum, senden hoşlanıyorum, diye bağırdı. Romlu çay gibi sıcaksın! Sıcaksın, Coca! Güzelsin! Ağlama geliyordu, ben kaçtım. Öncè bayanı sevmekteyim, sonra babayı sevmekteyim, sonra kızı sevmekteyim. Ben en çok bu üçünü sevmekteyim.

Dün hızla çöplüğe gittim, yönetici kadın beni gördü mü? Ah, herkese söylemek istiyordum, şunu:

Daryl'le ben Cumartesi günü, izin günümüzdür, evleneceğiz. Daryl, ben, çocuk, Smith'in rom sattığı yere koştuk, herkes her zaman oradadır, herkes oradaydı. Herkese söyledim. Smith dedi ki: size düğün eğlencesi ben hazırlayacağım Coca, burada hazırlayacağım. Herkese rom benden. Calypso çalgıcı parası benden! Ah, Smith'e teşekkür etmeyi unuttum, saçına baktım. Şef garson Commager'in dediği gibi kestirmişti, boynunda tuhaf paçavra giymiyordu, kulağının arkasında solmuş çiçek takmıyordu, dedi ki: dün ben senin arkadaşını gördüm, *arkadaşımı*, diyerek sordum, evet, Luther'i, diye cevap verdi, *ne* Luther'i, diye sordum. Şef garsona biz Luther King demekteyiz, Luther King de Commager gibi barışçı adamdı, Smith böyle dedi. Bizim gizli örgütümüzde herkesin özel adı vardır. Ben örgüte katıldım, Luther'le ben birlikte çalışmaktayız. Neye çalışmaktasınız, diye sordum. *Bir şeye*, dedi. Çocuğa meyve suyu uzattı, çocuk gözlerini yumdu, elime yapıştı. Smith dedi ki: senin elin onun cankurtaran simidi. Coca, senin çocuğun hiç konuşmuyor, hiç gülmüyor, onun gibi dünyada milyonlarca çocuk var. Ah. Beyaz insanlar onların annelerini çok çalıştırıyor, babalarını çok çalıştırıyor, onlar çocuklarını mutlu edemiyor, vakitleri yok. Smith dedi ki: şuna bak. Bu dergiyi çöplükte buldum, beyaz babanın yaptığı resimler var. Dergiyi açtı, şöyle dedi: diyor ki, baba ünlü bir ressamış, bayan eğlenceli yazılar azıyormuş, çok para kazanıyormuş, ah şekerim bayan, çok sevinmekteyim. Bayanı seviyorum, babayı seviyorum, diye bağırdım. Güldüm. Dansettim. Beyazları sakın sevme, diyerek Smith cevap verdi, sonunda sana kötülük ederler. Hoşça kal, Daryl, çocuk, ben eve koştuk, çocuk evi sevmektedir, bu onun birinci evidir. Küçük kulübe kapısını kapattık. Çocuk ile Daryl bana sarıldılar, biz mutluyuz, biz yakında evleneceğiz, biz *aile* olacağız, şef garson öyle

istiyor, Daryl, çocuk, ben aile olacağız.

Ah, gülen yönetici kadın Cumartesi günü evlenme günümde beni otelde tuttu. Dedi ki, Kingston'a lüks bir gemi gelmiş, içinde Yarım Ay Kumsal Otel'i'ne birçok konuklar varmış. Bütün hizmetçiler otelde olmalıymış, dedi ki: Coca, bugün sana izin yok, gülen yönetici kadın böyle dedi. Beyaz lüks konuklar zenci kölelerin yardımı olmazsa kımıldayamazlar, kendi bavullarını açamazlar, yardımcılar onlara yardım etmezlerse bir şey yapamazlar. Lüks konuklar çok yorgundur, gülen yönetici kadın böyle dedi, bu onların işidir, yorgun olmak onların işidir, sarhoş olmak onların tek işidir. Güldü. Dedim ki: hani zengin beyazları seviyordun, ben onların dolarlarını seviyorum, diyerek güldü. Denizi gösterdi, denizin içi yaşlı, zengin beyazlarla doluydu, çocuklar gibi su toplarıyla oynuyorlardı: biri öldü. Beş kap yemek yemiş, bunu gülen yönetici kadın sonra öğrendi. Ölüyü götürdüler, ölünün üstünde şunlar vardı: pembe lâstik çiçekli pembe deniz şapkası, pembe bikini, ihtiyarlar için yapılmış lâstik uçlu baston tutmuştu. Gülen yönetici kadın güldü, zenciler ölüyorlar çünkü yemek yemiyorlar, beyazlar ölüyorlar çünkü çok yemek yiyorlar, gülen yönetici kadın bana böyle dedi. Jamaica'da gülünecek bir şey, dedi, tek gülünecek şey budur, ha-ha, diyerek güldü. Şimdi işine dön Coca, dedi. Hayır, diye cevap verdim. Cumartesi benim izin günümüdür. Başıma vuruş vurdu. Gülen yönetici kadına söylemedim, bugün evleneceğim diyerek, otel zenci hizmetçilerin evlenmesini sevmez, onlar diyorlar ki, biz işsiz kocalarımıza yiyecek çalışırmışuz, çalışıyoruz. Ellerim kirli çamaşır saymaya başlayamadı, çünkü Cumartesi günü benim izin günümüdür. Yönetici kadın

şunları dedi: Orospu, Commager sana kötü şeyler öğretiyor. Sana hakların olduğunu söylüyor. Böyle şey olamaz. Biz Jamaica'da hepimiz köleyiz. Amerikan zencileri gibi açlık köleleriyiz, işsizlik köleleriyiz. Gülen yönetici kadına sordum: Amerikan zencilerini sen nereden bilmektesin? Küçük casusum Commager'in yazılarını getirdi, onları Commager'in yatağının altından çaldı, Commager'in yatağının altına koydu. Hepsini okudum, kibirli şef garsonun kodesi boylayacak, kibirli diye sordum, Commager diye sordum. Evet kibirli, benimle yatmak istemedi. Geçen kış. Cezasını çeksin. Bu yüzden onu sevmiyorum. Şimdi kirli çamaşırları saymaya başla, gülen yönetici kadın bana pis orospu dedi. Evlenme günüm böyle geçti.

Dün hızla çöplüğe gittim, Daryl'le çocuk otobüsün bittiği yerde beni bekliyorlardı, evlenme düğünümüz için giyinmişlerdi. Cumartesi günü bütün gün beklemişlerdi, Cumartesi günü bütün gece beklemişlerdi, beni beklemişlerdi. Temiz görünüyorlardı, düğün için giyinmişlerdi. Daryl çöplükte küçük şapka bulmuştu, onu yıkamıştı, o çekmişti. Daryl'in büyük başına küçük olarak konmuştu, komikti ama komik değildi. Tottie ayakkabılarını birinci olarak giymişti, küçük elleriyle onların tozlarını alıyordu. Beni görünce gözlerinden yaşlar aktı, Daryl'in gözlerinden yaşlar aktı, çok beklemişlerdi. Daryl'e dedim ki, evlenme düğününü gelecek Cumartesi'ye bırakacağız dedim, çünkü evlenme yeri Pazar günü açık değildir, bugün Pazar günüdür. Bugün biz kendimiz evlenmiyor muyuz, diyerek Daryl soru sordu. Yüzü çatladı, yüzü ağladı, küçük düğün şapkasını çıkardı. Çocuk düğün ayakkabılarını çıkardı. O da ağladı, Daryl'i baba olarak istemektedir, kendisinin hiç babası olmamıştır. Kulübemize geri gittik, yu-

murtalıkları büyük olan aynı komşumuz bize düğün çiçeğini kapıya bırakmıştı, onu çöplükte bulmuş, tatlı kokmuyordu, uzun zaman düğünü beklemişti, kapıda uzun zaman kalmıştı. Şilteye oturduk, Yarım Ay Kumsal Otel'i'nden getirdiğim artıkları Daryl yedi. Dedim ki: gelecek Cumartesi biz evleneceğiz, gelecek Cumartesi çabuk gelir, gelecek Cumartesi'ne kadar çok şey olur, bu cevabı Daryl verdi. Ben sordum: *ne*, Daryl cevap verdi: *çok şey*. Sen olmadan ben her zaman çok korkuyorum, Coca, Daryl böyle dedi, sen yokken de ben korkuyorum, diyerek ben cevap verdim. Ah, yoksul insanlar her zaman korkmaktadır, yoksul zenci insanlar herkesten daha çok korkmaktadır. Neyse, biz ağladık. Biz uyuduk. Çok fazla beklemekten biz yorulmuştuk, çok fazla uzun zaman umut etmekten biz yorulmuştuk, zenci insanlar için her şey her zaman kötü gitmektedir, bunu bilmekten biz yorulmuştuk. Bir düğüm olarak biz uyuduk, Daryl, ben, çocuk, biz zenciydik, kördüğündük.

Ah, dün bizim neşeli eğlencemiz vardı, yani beyazların. Koca-kıçla dansettim, kendisi hızla dansetmektedir. Her şey şöyle olmuştur: Trinidad'dan Calypso çalgıcıları geldiler, çalgı çaldılar, hiç kimse, demek istiyorum ki hiç kimse, Trinidad'dan çalgıcılar gelince, çalgı çalınca dansedemez *edemez*, yani herkes danseder. Hava kararıyordu, ama küçük fenerler ışıklanıyordu. Çamaşırlıktan temiz çamaşır aldım, Otel'e gittim, yol dansedenlerin yanından geçmekteydi. Koca-kıç beni gördü, bağırdı, beyaz kız bıraktı, beni tuttu, benimle yolda dansetti, kendisi çok güzel dansetmektedir. Kurtulayım diye ben kavga ettim, kurtulmayayım diye o kavga etti. Benim ellerimi tuttu. Ah, benim iznim olmadan benim

ayaklarım dansetmeye başladı. Calypso çalarken her ayak danseder, dans hızlıydı. Ayaklarım döndü. Benim kalçalarım döndü. Bütün beyaz insan konuklar el çaldılar, bağıldılar, yaşa kız dediler, beyaz kadınlar el çalmadılar. Ah, ben her şeyi unuttum, ben dansettim, ben güldüm, ben kendim eğlendim. Ah, ben mutluydum. Ah, koca-kıç mutluydu. Beyaz otelci kolalı elbisesiyle geldi: dur. Seni kovacağım. Koca-kıça dedi ki, özür dilerim efendim, zenci hizmetçiyi bırakın. Zenciler buraya gelemez, kumsala gidemez, hiçbir yere gidemez. Pis zenciyi kovacağım. Koca-kıçın beyaz kız arkadaşı dedi ki: öyleyse ben de giderim. Coca kendi işini yapıyordu. Otele çamaşır götürüyordu. Coca'yı benim arkadaşım yakaladı, Coca'yı dansetmeye benim arkadaşım zorladı. Ah, o kızı bayan Tuttle gibi sevdim, baba Tuttle gibi sevdim. Ama öteki beyaz kadınlar bağıldılar, dediler ki: otelci beni kovsun, ah, kendileri tavuklar gibi gıdıkladılar. Midemde titredim. Yine işsiz kalırsam Daryl'le evlenemem. Ölürüm. Darly'le evlenemezsem ölürüm. İkimiz de ölürüz. Daryl olmazsa, bu beni öldürür. Öldürür.

Ah, şef garson Commager işinin ortasında geldi (dün gece). Elinde tepsi vardı, tepside belki eli istakoz vardı, hepsi çok kırmızıydı. Bayan Elisabeth Jones'u kovarsanız ben de giderim. Şimdi giderim, şef garson Commager böyle dedi. Sırmalı ceketinin düğmesinin üst düğmesini çözdü, otelci bembeyaz oldu, kendisi beyazdır, çünkü şef garson Commager Jamaica'nın en iyi şef garsonudur. Eğer o giderse bütün zenciler gider, Commager zenci hizmetçilere iyidir, Commager onları sevmektedir, onların haklarını korumaktadır: o sırada onların hepsi geldiler, daha çok istakoz getirdiler, şampanya, küçük

kırmızı fenerler getirdiler. Tabaklarını koydular, beyaz ceketlerin düğmelerinin üst düğmelerini çözdüler, biz şimdi gidiyoruz dediler. O giderse biz de gideriz dediler (yani şef garson). Beyaz otelci bembeyaz oldu, şöyle bağırdı: zenci kızı kovmayacağım, işini değiştireceğim, Amerika'dan gelen turist kadınları tedirgin etmesin diye. Şef garson bana baktı, gözlerinden bir şey geldi, ben anladım, o beni seviyordu, gözleri bana dedi ki: seni seviyorum. Kendisi bana dedi ki: Elisabeth Jones, yatakhane git. Koca-kıça dedi ki: zenci kızı bir daha rahatsız etmeyin. Bayan Elisabeth Jones saygıdeğer bir kadındır, benim yanımda çalışır. Şef garson Commager koca-kıça bakarken şef garson Commager'in gözlerinde birçok tikslenme vardı, ben gittim. Şef garson da Calypso çalgıcıları çağırdı, Trinidad'dan gelenler benim ayaklarım benim iznim olmadan dansetmeye başladılar, şef garson Commager'e bakış baktım, o güldü. O bana gülümsedi. Birinci kere gülümsedi. Bağırdı: odamda beni bekle, Elisabeth Jones. Önce ıstakoz ile şampanya götüreceğim. Beni beklerken yazılarımı oku. Bir tek dakika bile kaybetme, bayan Elisabeth Jones.

Ah, beyazların bütün yemeklerini yiyerek birtirmeleri çok uzun zaman sürdü, bütün şampanyayı içmeleri uzun zaman sürdü, sarhoş olmaları, kusmaları, odalarına gitmeleri uzun zaman sürdü, ben uyudum. Ben uyandım. Şef garsonun yatağının altından bir yazı aldım. Ben oturdum, ayağımı şef garson Commager'in suyuna koydum. Ayaklarım şişmişti. Şunları okudum: milyonlarca zenci eğitilmiyor, okula gönderilmiyor, okuma yazmaları yok, yararsız oluyorlar, Vietnam'daki milyonlarca insan gibi hepsi öldürülecek, acılar içindeki Vietnam'da bulunan o

güzel Vietnam'lılar gibi. Uyudum. Ben uyandım. Ağzımdan bir esneme düştü, ama o sırada ben şunu anladım: Daryl'le ben, şef garsonun yazısındaki gibi, öleceğiz, çünkü Daryl de ben de kara deriliyiz, yoksuluz, sık sık hastayız, çok yararsız oluyoruz, başkaları hasta değil, yoksul değil, okumak biliyorlar. Yine uyudum. Ses dedi ki: uyan Elisabeth, çok geç oldu, git uyu. Şef garson gelmişti, suyun içindeki ayaklarımabaktı, talih kötüydü, çünkü yazı suyun içindeydi, batmıştı. Şef garson diz çöktü, 2 gözyaşı damlası elime damladı. Ben ayağa kalktım. Ben hizmetçilerin yatakhaneğine gittim. Şef garson Com-mager odasının kapısından şöyle bağırdı: iyi uyu, Elisabeth Jones. Gülümsedi. Ben de gülümsedi, bu benim birinci gülümseyişimdi.

Ah bayan bana beş şilin yolla, bir şey ters gitti. Bu sayfayı defterimden koparıp havayla sana postayla yollayacağım, sen de bana beş şilin yolla, sakın dört şilinden az olmasın. Dün Cumartesi günüydü, Cumartesi günü gelmişti. Darly'in evlenme izni benim çantamdaydı, çöplüğe yolda giderken şarkı söyledim. Ama Darly'le çocuk otobüs durağında değillerdi. Kulübeme koştum. Hasta mı oldular, diye düşündüm, ölecek kadar aç mı oldular, diye düşündüm. Darly'in annesinin, yani Booboo'nun çirkin yüzü kulübenin kapısında durmaktaydı. Daryl nerede, diye sordum, çalışmaya gitti, diye cevap verdi. Ona ben iş buldum, dedi. Benim artık işim yok, dedi. Boksit fabrikasından bütün sakatları attılar, sen sakat değilsin dedim, evet makine kulaklarımı tuttu, onları bükte, hızlı konuş, benim kulaklarım duymuyor. Dedi ki: oğlumla bu kulübede kalacağım. Bu benim kulübem, dedim. Eskiden, diye cevap verdi. Defol, diye bağırdı. Çocuğum nerede, diye sordum,

yüksek sesle hızlı olarak konuş, diye cevap verdi. Çocuğum nerede, diye bağırdım, Daryl onu da işe götürdü, ne işine diye sordum, sana ne diyerek cevap verdi. Dedi ki: sen bana bakamazsın, oğlum bana bakar, yeni işi var. Gelecek izin gününde piçini al, *benim* kulübemden götür. Hayır, diye cevap verdim. Yarım Ay Kumsal Otel'i'ne zenci hizmetçiler çocuklarını götüremez. Beyaz konuklar, zenci çocukları görünce tuhaf olmaktadır. Çocuğum ne olacak, diye sordum' Daryl'in annesi çocukları gösterdi, çocuklar çöplükte artık arıyorlardı, senin piçin de onlara katılacak, dedi. Defol, diyerek bağırdı, bükülen kulaklarım ağrıyor, çok büküldüler. Patronumuz boksit fabrikasına yeni makineler almıyor, çünkü bütün çalışanlar zencidir. Onun için beyaz patron yeni makineler almıyor, dedi. Ah, onun kulakları için üzüldüm. Üzücü her şey için üzülmekteyim. Koştum. Smith'in yanına koştum, bana Daryl'i bul demek için, ama Smith'in rom sattığı yerde kimse durmuyordu. Smith dönecek. Bugün burada yok, gitti, bunu bir müşteri söyledi, nereye gitti diye sordum, özel iş için gitti, diyerek müşteri cevap verdi. Şunu sordum: sen Daryl'i gördün mü? Cevizciyi mi, diye sordu, nişanlımı dedim, hayır diye cevap verdi. Ben koştum,

Beyaz bir kadına talihli bir şey oldu: öldürülmedi. Zenci hizmetçisi onu villada bir sandığın içinde buldu. Sandığın üstünde adres kâğıdına şu adres yazılmıştı: Dover Sokağı, Londra, İngiltere. Kadının bandla yapıştırılmış dudakları arasında bir kâğıt vardı, kâğıttaki yazı: Londra'ya dön. Zengin, beyaz kadın, Jamaica'ya gelme. Zenci hizmetçileri ezen zengin, beyaz, yararsız kadın, yoksa ölürsün. Küçük kâğıtta şu imza vardı: Jamaica Jamaica'lıla-

rındır. Ah, çöplükte diyorlar ki, beyaz kadını sandığa Smith koymuştur, onu öldürmemiştir, çünkü Smith'in örgütü insan öldürmez, beyazları korkutur, beyaz hırsızlara şunu söyler: Jamaica'yı Jamaica'lılara bırakın. Herkes güldü. Smith rom sattığı yere geldi, o da güldü, dans etti, herkese rom içkisi verdi. Smith şarkı söyledi: Bunun ilâcı ne, doktor? Rom ve hindistan cevizi suyu. Polisler geldiler: Smith, Cumartesi günü burada değil miydin? Beyaz kadın sandığa Cumartesi günü konulmuştu. Cumartesi günü sen neredeydin Smith, Ah, ben Cumartesi günü bütün gün buradaydım. Öyle değil mi Coca? Evet, Cumartesi günü, bütün gün sen buradaydın, diyerek ben yalan söyledim. Smith polise sordu: duydun mu? Evet evet, Smith Cumartesi günü bütün gün buradaydı, diyerek Smith'in bütün müşterileri yalan söylediler. Herkes güldü. Herkes Smith'e göz kırptı. Polisler güldüler. Ah, midelerimizle nasıl güldük. Bütün zenciler mideleriyle gülmektedir, çünkü o gülüşleri kimse duymamaktadır.

Ah, kazan odasında gözüm karanlık oldu. Otelci diyor ki, benim yukarıya çıkmam yasaktır, orada beyaz adamlar beni görürler, heyecanlanırlar, delirirler, onun için ben kazan odalarını, bodrumları, bulaşık yerlerini temizleyeceğim, dün kazan odasında her yere fareler koştı, kazan odasının dışında bir ses dedi ki: neredesin Coca? Buradayım, diye ben cevap verdim. Koca-kıçın beyaz kız arkadaşı içeriye geldi, burası kokuyor dedi. Coca, seni burada çalıştırdıkları için onlara kızmıyor musun, hayır diyerek cevap verdim. Zencilerin hakları yoktur, kim söyledi diye sordu, şef garson dedim. Şef garson diyor ki, zencilerin Jamaica'da hiçbir hakları yoktur. Beyaz kız güldü, Amerika'daki gibi, Amerika'da

zencileri öldürüyorlar. Luther King'i öldürdüler. George Jackson'ı öldürdüler. Koca-kıç buna çok seviyor. Koca-kıç pek kötü bir insan değildir, diyerek beyaz kız güldü, budaladır. Budala, diyerek güldü. Beyaz kız, kusacağım dedi, kustu. Burası fare ölüsü kokuyor, pislik kokuyor, diyerek koştu. Kapıdan bana şöyle bağırdı: seni buradan çıkaracağım, bütün gün burada mı çalışıyorsun, diye sordu, evet diye cevap verdim, bir daha yine kustu. Seni açık havaya çıkaracağım, diye bağırdı, hadi yüzelim Coca. Hayır, ben okyanusu kirletiyorum, diyerek cevap verdim, *olamaz* diye bağırdı. Sordu: salı biliyor musun? Hava kararınca oraya gel. Karanlıkta senin kara derin görünmez. Güldü, yeşil oldu, yine kustu, koştu. Demek burada çalışıyorsun, diye bağırdı, *olamaz* diye bağırdı. Akşam buluşuruz, Coca. Evet, diyerek ben cevap verdim. Güldüm, dansettim, mutlu idim, çünkü benim bir arkadaşım vardı.

Başka her şeyden çok ben denizi sevmekteyim, daldım, saldan ben denize atladım, yüzmeye yüzdüm.

Ne güzelsin Coca, bacakların ince uzun sütunlar gibi, ne gibi diyerek sordum, ince uzun sütunlar gibi, bunların koca-kıçın beyaz kız arkadaşı söyledi. Evet, baba benim resmimi yaptı, diye cevap verdim, elbiseli olarak, diye cevap verdim. O kim, diye sordu. Yoksa sevgilin mi, diyerek sordu, hayır, beyaz bayanın kocası, dedim, onlar benim beyaz patronlarımdı, diye cevap verdim. Beyaz kızla ben ikimize birbirimize su attık. Balıkçıl kuşları uçtu, yıldızlar uçtu. Deniz yapraklarında 2 yengeç oturdu, bir şey yediler. Küçük bir yengeç elime yüzdü, onu Daryl için aldım, Daryl benim küçük kocamdır, sevmesi için onu Daryl'e aldım, Daryl seviyecek şeyleri sevmektedir, küçük yengeçleri sevmektedir. Beyaz kız

dedi ki, artık çıkalım dedi, Şimdi kumsalı aydınla-
tırlar. Artık kazan odası kokmuyordum, fare ls
kokmuyordum, pislik kokmuyordum, temiz koku-
yordum, okyanus gibi. Beyaz kıza Şunu sordum: en
Çok neyi severim, bana sor. O da sordu: en çok ne-
yi seversin? Okyanus gibi temiz olmayı, diyerek ce-
vap verdim. Ben gülmedim. Zenci yatakhanesine koş-
tum. Okyanus gibi kokuyordum.

Neyse, dn Cumartesi günü geldi, Cumartesi
gününün gelmesi bir hafta sürdü. Çok uzun sürdü,
Çünkü ben Cumartesi günü çabuk gelsin istedim, Da-
ryl'e gideyim diye. plge gittim. Booboo'yla o-
cuk benim kulbemın dışında oturuyorlardı. ocuk
bana yapıştı. Daryl'e, çocuğa getirdiğim bütün yi-
yecekleri Booboo kaptı. Daryl nerede, diye sordum,
işte diyerek Booboo cevap verdi, ne iÇinde diyerek
ben sordum, sana ne diyerek o cevap verdi. Kulübe-
min kapısı açıldı, küçük gıcırta gıcırdadı, o gıcır-
tıyı ben Őevmekteyim, genç adam dışarı ıktı. Pan-
talonunun düğmesini kapatıyordu. Booboo'ya göz
kırttı. stndekiler: süslü pembe gömlek, süslü ye-
Őil pantolon, başının arkasında kara hasır Şapka.
Booboo'ya güldü, Booboo ona güldü, benim kul-
bemde ne yapıyor, diye sordum, artık *benim* kul-
bem, diye cevap verdi. Genç adam gitti, pantolonun
düğmesinin kapanması uzun srmŐtı. Arkaya dn-
d, bana güldü, Şu memelere bak diyerek bana de-
di. O sırada benim kulübemden küçük bir kız ıktı.
Booboo'nun birçok dıŐları vardır, küçük kıza güldü,
ocuk bana yapıştı, çünkü kendisi Booboo'dan kork-
maktadır, küçük kız kimdir, diyerek ben sordum,
Sesin gelmiyor, bunu Booboo söyledi, kulaklarım
sakat. Dışarıya gelen küçük kızın benim gibi uzun
bacakları vardı, benimkiler gibi güzeldi, ama me-

meleri yoktu, çünkü kendisi memesizdi, küçüktü, belki on bir yaşındaydı. Saçı da benim gibi kıvrıkcıktı. Ottan yapılmış hippî kısa eteği giyiyordu, hippî boncuğu giyiyordu, ben de şöyle sordum: kim bu hippî? Booboo dedi ki: o hippî değildir. Küçük hippî kıza şunu sordu: yiyecek ister misin kızım? Coca, Daryl'e artık getirdi, *sen* ye kızım. Küçük kız, hayır ben sarhoşum, diye cevap verdi. Bana getirdiğin adam rom getirdi. Bana rom içirdi, bunu küçük kız söyledi. Booboo'ya baktı, o da çocuk gibi Booboo'dan korkuyordu. Bana getirdiğin herkes bana içki içiriyor, dedi. Ah, çok sarhoşum, dedi, başım acıyor, midem, bacaklarım, çok hastayım, Booboo, hayır hayır diyerek cevap verdi, canın acıyor çünkü erkeklere daha alışmadın. Öğreneceksin, o zaman acımaz. Acıyor, diyerek küçük hippî çocuk ağladı. Yüksek topukla gitti, canım acıyor, diyerek ağladı.

Kız gittikten sonra kulübenin önünde biz oturduk, Booboo bana şöyle sordu: ihtiyar Booboo'ya rom getirdin mi, kulaklarım parçalanmıştır, çok ağrımadır, bende rom yok dedim, hippî kız benim kulübemde ne yapıyor, benimle oturuyor diye Booboo cevap verdi. Gördüğün genç adam onun müşterisidir. Sordum: müşterisi mi? Müşterisi, diyerek Booboo güldü. Ben ona genç adamlar getiriyorum, o bana kazandığının yarısını veriyor. Kazandığının mı? diyerek ben bağırdım. Çocuk benim bağırdığımı duymamıştı, korkmuştu. Ben de korkmuştum. Bundan daha önce hiç bağırdığımı duymamıştım. Ah, ben bağırdığım için Booboo'ya kızdım, bağırınca kötü bir insan gibi oldum. Kulaklarım, dedi. Onun kulaklarına baktım, boksit fabrikasının makinesinde parçalanmışlardı, çok parçalanmış duruyorlardı. Kulakla-

rın doktora göründü mü, diye sordum. Bizi görmeye hangi doktor gelir, hangi doktor çöplüğe gelir, diye o bağırdı. Yüzü yeşil oldu. Acıdan. Acıya üzüldüm. Bütün acılara üzülmekteyim.

Dün gece şef garson zenci hizmetçilerin yatakhaneğine geldi, Elisabeth Jones, sana bir şey söyleyeceğim, dedi. Herkes güldü. Herkes diyor ki, şef garson beni seviyormuş diyor. Bak Elisabeth, burada, yatakhaneğinin önünde konuşabiliriz, bunu şef garson söyledi. Ben, olur dedim. Zenci hizmetçiler güldüler, şef garson aldırış aldırmadı. Dedi ki: senin için kötü şeyler söylediler, Elisabeth Jones. İzin almadan çöplüğe gidiyormuşsun. Olmaz, dedi. Dedi ki: kovdurdukları zaman seni işe ben aldurdım. Senin davranışlarından ben sorumluyum. İşini aksatma, Elisabeth Jones, sorumluluk duyan bir Jamaicalı yurttaş ol, dedi. Soru sordu: izin almadan niye çöplüğe gidiyorsun? Ben cevap vermedim. Yatakhaneğindeki bütün zenci hizmetçiler bizi dinliyorlardı. Şef garson dedi ki, odama gel Elisabeth Jones, dedi, biz yürüdük, bütün zenci hizmetçiler güldüler.

Neyse, biz şef garson Commager'in odasına gittik. Oda temizdi. Odada bardak içinde küçük çiçekler vardı. Şef garson oturmadı. Kapısının yanında durduk. İzin almadan niye çöplüğe gidiyorsun diyerek bana soru sordu. Cevap ver. Daryl kayboldu, dedim. Daryl basittir, ben olmadan bir şey yapamaz. Şef garson dedi ki: bana her şeyi sırasıyla anlat, Elisabeth. Ne olduysa anlat. Ben ona Booboo'yu anlattım. Onun kulaklarını anlattım. Küçük hippie kızı anlattım, benim kulübemden çıkan, pantolonunu

düğme düğmeleyen genç adamı anlattım. Şef garson kızmıştı. Anlattıkların doğru mu, diye sordu. Ben başımı salladım. O dedi ki: bütün bunlar kötü, dedi. Kötü mü, diyerek sordum. Evet, Daryl'in annesi senin kulübende kötü işler yapıyor, ne kötü işi, diyerek ben soru sordum, senin kulübende orospu çalıştırıyor. Orospu mu, diye sordum, küçük hippie kız on yaşında, benim çocuğumdan kendisi dört yaş daha fazla büyüktür. Bu yüzden Booboo'nun suçu daha büyük, diye şef garson söyledi. Şef garson Com-mager, hippie kıza nasıl müşteri buluyor, diyerek sordu. Daryl mi buluyor? Annesinin söylediği iş bu mu? Ben bağırdım: hayır, Daryl öyle şey yapmaz! Şef garson cevap verdi: biliyorum, Elisabeth. Ama Daryl basittir, zayıftır, annesi güçlüdür, kötüdür. Sana kötü davranmış, Elisabeth. Bunun için cezaevine girecek. Sen de kulübeyi geri alacaksın. Hayır, diye bağırdım. Kulakları ezilmiş. Kulakları duymuyor. Duy-mayan kulaklara ben üzülürüm. Şef garson Com-mager bana baktı: sen iyi bir kadınsın, Elisabeth. Dü-rüst bir kadınsın. *İnsan üzücü her şey için üzülmeli-dir.* Hayat Booboo'yu ezmiş! Beyazlar Booboo'yu ezmiş! Şef garsonun gözleri dedi ki, ben seni seviyorum, dedi, ben oradan koştum. İçimden şarkı söyledim, Daryl, benim hindistan cevizi diyerek. Ah, Daryl'in yaptığı gibi, başımı bir duvara vurmak istedim. Başımı tuvaletin duvarına vurdum. Ben Daryl'i seviyorum. Ben Daryl'i kendimden çok seviyorum. Dedim ki, Daryl dedim, başımı W.C. kapısına ben vurdum.

Koca-kıçın beyaz kız arkadaşı bana denizde şunu söyledi: Coca, bana yardım et. Ah, bu benim hoşuma gitti, bir beyaz benden yardım istemektedir. Arkadaşım New York'a dönmek istiyor, dedi, ama

ben burada kalmak istiyorum, dedi, çok yorgunum Coca. Yorgun mu, diye sordum. Evet, yorgunum, yaşıyım. Yaşlı mı, diye sordum. Evet, kırk yaşındayım. Kırk mı, diye sordum, ben seni yirmi yaşındasın sanıyordum. Yüzerek yaklaştı. Bana bak, dedi, saçım boyalı. Kirpiklerim takma. Sütyenim göğsümü kaldırıyor. Yüzümü gerdirmem gerek. Soru sordum: gerdirmen mi, dedim, evet dedi, kadınlar kırk yaşına gelince doktorlar onların yüzlerini gererlermiş, kendisi öyle anlattı, doktorlar kulakların arkasından deriyi kesip deriyi gererlermiş. Yakında deri yine sarkarmış, doktorlar deriyi yine gererlermiş. Sahi mi, dedim. Evet dedi, New York'taki uzun, soğuk, dumanlı kışlardan bıktım, New York'ta yaşıyorum. Coca, arkadaşşıma iyi davran. O zaman Jamaica'da kalır. Ben de güneşlenirim, yüzerim, dinlenirim. Arkadaşımanın aklında sen varsın. Nasıl, diyerek ben sordum. Bilirsin, diye cevap verdi. Hayır, dedim. O kötü bir adamdır. Kendisi dedi ki (yani beyaz kız), hayır, o zavallının biri. Öfkeli bazı beyazlar gibi. Sevişemiyor. Ama seninle yatabileceğini sanıyor. Seninle yatamıyor mu, diyerek sordum. Koca-kıçın beyaz kız arkadaşı, hayır, artık beyaz kadınlarla yatamıyor, diyerek bana cevap verdi. Cevabın nedir? Coca? Ona iyi davranacak mısın? Hayır, olmaz, dedim. O kötü sözler kullanmaktadır. Kötü şeyler yapmaktadır. Neyse, koca-kıçın kız arkadaşı öfkeli tavuk gibi oldu. Bağırdı, gıdıkladı, kol çırpı, gitti. Ben başımı bir duvara vurmak istedim, ben başımı parçalamak istedim. Ama Daryl'e, çocuğa, Booboo'ya, küçük sarhoş hippie kıza kim bakar, ben başımı duvara çok hızla vurursam?

Dün beyazların maskeli balosu vardı, birçok insan kara maskeler giydilei, güldüler, hopladılar,

dansettiler, rom içtiler. Eğlenceye bakmayı ben se-
verim. Eğlenceyi ben çok severim.. Ben gülmeyi çok
sevmekteyim. Bir çalının arkasında durdum, gülen-
lere, dansedenlere baktım. Koca-kıçın kız arkadaşı
beni gördü. O koştu, geri geldi, elinde beyaz bir
maske vardı. Maskeyi yüzümün önüne koydu, yüzü-
mün arkasına lâstikle bağladı, dedi ki: artık otel-
dekiler seni kovamaz, sen de beyaz oldun Coca, de-
di. Ben mutlu oldum. Beyaz kadın birine bağırdı,
seslendi, koca-kıç koşarak, soluyarak geldi. Beyaz
kadın dedi ki, işte sevgilin Coca, dedi. Arkadaşına
şunu söyledi: sana Coca'yı getireyim dedin, işte Co-
ca. Sonra kendisi gitti, koca-kıç memelerimi yaka-
ladı. Ah, çok sarhoştı. Beyaz maskeyle pek güzelsin,
dedi, iyi ki bacakların kara, iyi ki memelerin kara,
niye sen yalnız zencileri seviyorsun, diye ben sor-
dum. Koca-kıç cevap verdi: ben zencilere düşmanım.
Sarhoştı, hıçkırık hıçkırdı. Dedi ki: ben Amerika
Birleşik Devletleri başkanı olsaydım, bütün zenci-
lerden kurtulurdum, dedi. Nasıl, diye sordum. Bi-
zim bir plânımız var, dedi. Biz dediğin kimsiniz, di-
yerek ben sordum. Biz, dedi. Yüzlerce helikopter
kullanacağız, bütün Amerikalı zencilerin üstüne he-
likopterlerden ilâç atacağız, dedi. Böcek gibi öle-
cekler, Vietnam'da nasıl geberdilerse. Dünyadaki bü-
tün zenci maymunlardan kurtulacağız, kimseye söy-
leme, dedi. Kendisi güldü. Senin gibi küçük güzel
bir maymunu saklarım. Neden, diye sordum. Kü-
çük zenci maymunlar neye yarar, zenci orospular
neye yarar, yatmaya yarar? Böyle dedi, sonra şöyle
dedi: Nobel ödülü alan Amerikalı bir bilim adamı,
bütün zencilerin maymun olduklarını yazdı, bir ga-
zetedede. Ben kendimi kurtardım, ben onu hiç sevmi-
yorum. Beyaz kız arkadaşını sevmiyorum, o beni
kandırdı, koca-kıçın yanına götürdü, çünkü kendisi
soğuk, dumanlı New York'a geri gitmek istemiyor.
Ah, beyaz maskeyi attım. Ben artık beyaz olmak is-

temiyorum. Maskeye bastım. Yatakhanenin önünde, çamurun üstünde maskeye bastım. Üstüne işedim. Ah, bir tek benim sevdiğim beyazlar baba ile bayandır, onlar beni kandırmaz, onlar benimle eğlenmez, onlar beni küçük görmez. Şekerim bayan Tuttle, seni ben yüreğimden sevmekteyim, baba Tuttle'ı da.

Ah, çok gebeyim. Ah, benim içimde bir hindistan cevizi var, babası Daryl'dir. Dün ben kendime şöyle dedim: Daryl'i bulmalıyım. Gebeliğim görünmeye başladı. Her sabah ben kusmaktayım, yatakhane bütünü zenci hizmetçiler gülmektedir. Neyse, otobüse bindim. Kulübeme koştum. Ama benim hindistan cevizimin babası orada yoktu, cevizimin büyük annesi orada yoktu. Yalnız benim çocuğum vardı, hippî kız vardı, onlar bana yapıştılar. Şöyle bağırdım: Daryl nerede? Hippî kız cevap verdi: polisler onu götürdü, diyerek ağladı. Daryl'i niye götürdüler, diye sordum. Çünkü kadın sattığı için. Kadın sattığı için mi, diye bağırdım. Küçük hippî kız dedi ki, bu işi ona Booboo yaptırdı. Hippî kız şöyle dedi: ama o kadın satamaz, bunu beceremez. O işi Booboo yapıyordu. Polisler geldiler. Polisler, kadın mı satıyorsun, diye sordular. Hayır, oğlum satıyor, diyerek Booboo yalan söyledi. Öyleyse biz de seni değil, oğlunu hapsederiz, diyerek polisler gittiler. Booboo koşarak kaçtı. Bir daha geri gelmez. Ben de bir daha geri gelmeyeceğim, Coco, polislerden korkuyorum, bu sözleri küçük hippî kız söyledi, çocuğuma ne olacak, diye ben sordum. Çocuğun gözlerinden 2 damla gözyaşı aktı. Küçük hippî, ben gi diyorum Coca, dedi, ben yandaki kulübenin kapısını çaldım, benim, Coca, dedim. Yumurtalıkları büyük olan benim komşum bana, gel, dedi. Çocuğumu senin yanında bırakayım mı, diye sordum. Sen hiç

sokağa çıkmıyorsun. Çocuk çok az yemek yiyor, bir fasulya yiyor, ekmek kırıntısı yiyor. Komşumun yumurtalıkları sepet içindedir, bu hastalığa fil hastalığı denmektedir. Şöyle cevap verdi: ben çocuğa bakarım. Ona bir fasulya verdi. Ben koştum. Ben otobüse bindim. Cezaevi Kingston'un öteki ucundadır, Kingston çok büyüktür.

Cezaevi de çok büyüktür. Daryl'i parmaklıklar arkasından bana gösterdiler. Yüzü kırmızıydı, maviydi, karaydı, bir gözü en çok karaydı. Yanındaki gardiyan dedi ki, Daryl yakalanmadan önce, kadın pazarında, yani Jamaica'nın tek pazarında, kadın satanlar Daryl'i dövmüşler, o da kadın satıyor diye. Daryl kadın satmaz, diyerek cevap verdim. Biliyorum, diye gardiyan cevap verdi. Yüzünden belli. Daryl, benim, ben, diye bağırdım. Daryl dedi ki, Coca, Coca beni buradan götür, korkuyorum. Beni saçlarında sakla. Ah, biz parmaklıklar arasından el tutuştuk. Sana bebeğimizi getirdim, dedim, hindistan cevizimiz benim karnımda. Sen onun babasının Daryl, o güldü, o mutluydu. Yüzünü büktü, dansetti, o mutluydu. Sonra ağladı. Onu kurtaracağım diyerek yemin ettim. O ağladı. O titredi. Dedi ki, kadın satanlar onun başına taş vurmuşlar. Dedi ki: başım bir delik gibi, içinde çığlıklar var, Daryl bunu dedi. Başını cezaevi duvarına vurdu. Ah, bizim insanlarımızın yaptıkları tek şey, başlarını duvarlara vurmaktır, zencilerin bütün yapabildikleri budur. Zenciler, yoksullar, hepsi aynıdır, başlarının içinde çığlıklar vardır, o çığlıkları duvarlara vururlar, hangi duvar olursa olsun. Gardiyan geldi. Kötü insan değildi, onun da başında çığlıklar var gibiydi, beni götürmesinler, diyerek Daryl bağırdı. Coca, beni saçlarında sakla. Ağladı. Üzgün gardiyan onu götürdü.

Ah, kamyon şoförünü gördüm, kendisi tanıdığım aynı adamdır, İngiliz efendinin evinde çalışırken tanıdığım adamdır. Efendinin karısı Jamaica'ya geri gelmiş, burnu yatıyormuş, burnunu Londra'da oturtamamışlar. Kendi burnunu kıran kendi oğlundan hoşlanmıyormuş. Ona orospular için harçlık vermiyormuş. Onu İngiltere'de okula yollamak istiyormuş. Ama genç efendi diyormuş ki: beni İngiltere'ye okula yollarsan bütün suratını dağıtırım, diyormuş. Annesi ihtiyar efendimize demiş ki, benim oğluma sen para verme, demiş, ihtiyar efendimiz ağzını havuz suyunun suyuyla doldurup kadına püskürtmüş. İhtiyar efendimiz, genç efendimiz havuzda yüzmüşler, şarkı söylemişler, biz 2 balınayız, erkek balina, ha-ha. Kadın şimdi yüzme havuzuna gitmiyor-muş, evde kalıyormuş, kamyon şoförü bunu söyledi. Yüzüne bir şey örtmüş, kamyon şoförü anlattı, yüzüne peçe örtmüş.

Kirli çamaşır odasında gülen yönetici kadına çarptım, sana bir şey söyleyeceğim, diyerek bağırdım, ben sana bir şey söyleyeceğim, diyerek o güldü, şuna bak, dedi, güldü. Ah, bayan Tuttle, meleşim, parlak dergiyi bana uzattı, senin yüzün bana gülümsedi, babanın yüzü dergiden bana gülümsedi, dergi diyordu ki, ikiniz birlikte çalışıyormuşsunuz, sen çok gülünç güzel şeyler yazıyormuşsun, baba çok gülünç güzel resimler yapıyormuş, diyordu ki sen zenginmişsin. Ah bayan, ben senin gülümseyen yüzünü öptüm, babanın gülümseyen yüzünü öptüm, ben mutluyum, çünkü siz zenginsiniz, çok yemek yiyorsunuz. Ben dansettim, gülen yönetici kadın da dansetti, şunu sordu: sen bana ne diyeceksin, Coca? Cevap verdim: iyi şey demiyeceğim, biri benim yatağımın altından benim defterimi çaldı, kim çaldı?

Ben nereden bileyim, diyerek gülen yönetici kadın güldü, yatakhanedeki zenci hizmetçiler çalmıştır, ben dedim ki: onlar  almadı, onlar arkadaşımdır, ha-ha, diyerek gülen yönetici kadın güldü, arkadaşın mı? Pis zenciler, dedi, o böyle dedi, şimdi nereye yazacaksın, Coca, artık yazmayacağım, yazmalısın, diye bağırdı, niye yazmalıyım, yani demek istiyorum ki *niye*, dedim. Kendisi kızmıştı, dedi ki: yazacaksın, o kadar. Sana yeni defter vereceğim, hayır, şef garson bana defter verdi, diyerek ben cevap verdim, senin için  ıldırdıyor, dedi. şekerim bu bir mektuptur bayan Tuttle, Smith bana pul verir, ben bunu hava uçağıyla sana yollarım, yakında mektubumu alırsın, senin gülen yüzünü dergiden kestim, onu koca-kıçın beyaz kız arkadaşına gösterdim, doktorlar iyi becermiş dedi, neyi diyerek sordum, yüzünü gerdirmiş, diyerek o cevap verdi. Berber de iyi iş yapmış, ne iş yapmış, dedim, ihtiyaç Tuttle'ın saçını boyamış, diye cevap verdi, bayan gençtir, güzeldir, diye ben dedim, bok güzeldir, dedi. Ah, ben bu sayfayı yırtmayacağım, bu sayfayı bayana g ndermeyeceğim!

şekerim bayan Tuttle, nasıl mısın iyi misin? Bu bir mektuptur. Çünkü ben yine çöplüğe döndüm, param yok. D n hava çok sıcaktı, çok rüzgâr vardı, hatırladın mı, Jamaica'da çok rüzgâr olmaktadır. Ben y zdm . Gece karanlıktı, benim kara olduğu-mu kimse görmüyordu. Ama arkamda yüzme sesi duydum: benim, diyerek koca-kı  bağırdı. Ben korktum. Ben motor gibi y zdm . Beyaz otel konuklarına ayrılan sala çarptım, üstüne çıktım, koca-kı tan kurtulurum diyerek düşünüyordum. Bir el ayağımı tuttu. Ahtapot sandım, koca-kıçın yumruğuydu. Benim üstüme çıktı, k  k yüzme elbisesini  ı-

kardı, benim arkama o şeyi yapmak istedi. Ben, *hayır*, diyerek bağırdım. Şöyle cevap verdi: orospu, ben başka türlü yapamam. Sarhoştı. Kustu. Ben bağırdım, *imdat*, diye bağırdım. Kıyıda ses seslendi: Elisabeth, geliyorum. Elisabeth, suya atla. Yüz. Bayan Tuttle, ah bayan, bu ses şef garson Commager'in sesiydi, benim korkularımı aldı götürdü, onun sesi herkesin korkularını alıp götürmektedir. Ben bağırdım: şef garson, İMDAT. O sırada koca-kıç o şeyini benim arkama batırdı, benim ayağım onun şeyine hızla vurdu. O uludu. Ben okyanusa atladım. Motor gibi yüzdüm. Rüzgâr çoktu bayan Tuttle şekerim. Bir dalga benim ağzıma girdi, çok büyük dişlerimi bir dalga götürdü, ah. Kıyıya gittim, giyindim. Saldan ses duydum, şef garson beyaz Amerikalının başını sala vuruyordu. Beyaz Amerikalının başı kırıldı, o sesi duydum. Koca-kıç uludu, sonra *ulu-madı*. Ben biliyordum, o ölmüştü. Koştum. Karanlık. Kingston'a koştum. Rüzgâr çoktu, ağaçlar yüzükoyun düşüyordu. Bana 10 şilin gönder, çünkü zenginsin. Eski dostun Coca.

Ne talih, yani demek istiyorum ki: ne talih. Büyük Jamaica fırtınası kulübeyi uçurduğu zaman çocuk kulübede *yoktu*. Birçok teneke kulübe fırtınadan sonra yerde yanüstü yatmaktadır, içlerindeki insanlar da yanüstü yatmaktadır, bazıları biraz ölmüştür. Benim saklandığım komşumun kapısı çaldı. Ben şöyle düşündüm: polis. Orada mısın Coca, diyerek birisi sordu, hayır, diye cevap verdim. Kamyon şoförü dedi ki: benim, kamyon şoförü, dedi. Coca, sana mektup getirdim. Kendisi içeri girdi. Sana Luther King'den mektup getirdim. Şef garson Commager'i tanırsın. Bizim örgütümüz Luther King'i kayıkla Jamaica'dan kaçırdı, bunu kamyon şoförü

söyledi. Mektubu kaptım. Ah, şunları okudum: Coca, ben bir adam öldürdüm. Hayır, bir *hayvan* öldürdüm. Hep öldürmeye karşıydım. Artık *değilim*. *İnsan bir hayvanı öldürdükten sonra tertemiz oluyor*. Bütün beyazlar, dünyadaki bütün zencilere karşı hayvanca davranıyorlar. Bütün zenci erkeklere, bütün zenci kadınlara, başka renkten olan herkese. Bunu hiç unutma, Coca. Bunu hiçbir zenci unutmamalı, Coca. Coca, on dakikaya kadar küçük bir kayıkla gidiyorum. Komşu adalarda saklanacağım, çalışacağım, örgüt kuracağım. Benim yeni adım George Jackson! (George Jackson, beyaz Amerikalıların öldürdüğü soylu bir zencidir.) Beni bekle. Bir yıl içinde döneceğim. Başı o kadar hasta olan Daryl'i kaybedersen, *benimle* evlen. Çöplükteki herkes için birlikte çalışırız, bütün Jamaica'lılar için, George Jackson, Amerika'daki ezilmiş zenciler için nasıl çalıştıysa biz de ezilmiş Jamaica'lılar için öyle çalışırız. Coca, seni kendimden çok seviyorum. Gözlerini öz-lüyorum, gözlerin küçücük fincanlara benziyor, ılık yağ fincanlarına. Coca, senin adını Elisabeth yapmış-tım, doğru yapmamışım, bu ad beyaz kadınların adı, üstün ırktan, daha doğrusu solucan ırkından olanların adı. Sen Jamaica'lısın, iyisin, büyüksün. Coca, ben de senin gibi olmak istiyorum. Büyük, büyük olmak, iyi, iyi, iyi olmak istiyorum. Daha fazla yazamam. Gidiyorum, Coca. Mektubun altındaki imza şuydu: George Jackson. Ağladım. Şef garson Commager'i seviyorum. Ama Daryl'i daha çok seviyorum, o benim hindistan cevizimdir, o benim bir tek erkeğimdir, kendisi bir tek erkeğim olacaktır.

Karanlık bastıktan sonra cezaevine koştum, polisler beni yakalamasınlar diye, koca-kıçı öldürdüm diye beni asmasınlar diye karanlıktan sonra koştum.

O kadın yalan söyleyerek demiş ki, beyaz Amerikalı koca-kıçı Commager öldürmüş, ama ben ona yardım etmişim, zavallı koca-kıç, ona üzülmekteyim, kendisi zavallı bir koca-kıçtı. Onun kız arkadaşı kötüdür, bütün beyazlar gibidir, ama benim meleşim bayan Tuttle başkadır. Daryl nerede, diyerek cezaevinde sordum. Bir gardiyan, burada değil, diyerek cevap verdi. Bir başka gardiyan şunu söyledi: Daryl öldü. Başını sık sık duvara vurdu. Aynı gardiyan soru sordu: sen Coca mısın? Evet, dedim. Başımı cezaevinin duvarına vurdum. Gardiyan dedi ki, yapma, dedi, Daryl'in çocuğunu öldüreceksin. Ah, çocuk belli oluyor mu, diye sordum, evet diye cevap verdi. Coca, Daryl bizim hepimize çocuğunu anlattı, hindistan cevizini, küçük oğlunu Daryl çok seviyordu. Ben ağladım, Daryl diyerek ben ağladım. Cezaevinden koştum. Küçük hindistan cevizinden kurtulmalıydım. Çocuk için yiyecek kazanmalıydım, hiç kimse Jamaica'da gebe bir zenciye işe almamaktadır. Çöplükte bir ebe biliyordum. O bana şunu sordu: kaç şilinin var? Beş, diyerek ben cevap verdim. Yat, dedi. Çok pisti, onun için üzüldüm, pis her şey için üzülmekteyim, herkes temiz olmak ister, herkes okyanus gibi kokmak ister. Benim içime uzun iğne soktu, bağırdım. Sus, yoksa polis gelir, dedi. İçime uzun iğne soktu, bu acı dünyanın en büyük acısıydı. Ben bağırdım. Dedi ki: kız, ben sana bir şey yapamam, dedi, sen çok sinirlisin, çok zayıfsın, çok açsın. Ben koştum. Koştum, düştüm, koştum, düştüm. Meleşim bayan, çocuğun yiyeceği için para yolla, niye bu kadar cimrisin güzel, zengin bayan. Bana yardım et. Beni duy, şekerim bayan, ben çok yüksek sesle bağıriyorum, Coca'yı duymuyor musun, *duymuyor musun*, şekerim bayan?

Bayan nasıl mısın kötü ol geber. Sen de baba da, ikiniz de cehennem ateşlerinde yanın, gözleriniz çürüsün, barsaklarınız yılan gibi kıvrılsın, acı çekin, açlık çekin, bağırın, *geberin*, fareler gibi. Zaten öylesiniz. Benim çok ateşim var. Ebe kadının pis iğnesi beni zehirledi. Dün gece Smith'in rom sattığı yere gittim, ateşimi, acımı kessin diye rom içmek için gittim. Smith dedi ki, Coca, beyaz patronlarına, bayana, babaya güzel mektuplar yazıyorsun, dedi. Gör bak bakalım, o beyazlar ne yazıyorlar, dedi, bunu Smith söyledi. Yanında bir dergi duruyordu, kendisi dergiyi açtı. *Çıplak* zenci kız resimleri gösterdi, kızın memeleri çok büyüktü. *Çıplak* zenci erkek gösterdi, hindistan cevizi toplayan, budala gibi gülen erkek resmi gösterdi, zenci maymuna benziyordu. Smith dedi ki: bu çıplak kız sensin Coca, bu resim senin resmin. Gülen maymun adam da ölmüş olan Daryl'dir, senin ölmüş olan çocuğunun babasıdır, dedi. Resimleri baba yapmış, dedi. Yazıyı senin beyaz bayanın yazmış. Diyor ki, beyaz bayan senin defterini almış, adı hatıratmış, defterini Jamaica'dan getirtmiş, Coca. Ben bağırdım, hayır, hayır, nasıl alabilir, yani defterimi nasıl alabilir, diyerek bağırdım. Smith dedi ki: defterini oteldeki yönetici kadın çalmış, Coca, beyaz bayana uçakla yollamış, bayan onu bu aynı dergide basacakmış, aynı dergide öyle yazıyor, bunun için binlerce dolar alacakmış, yazdığının adı Coca ile Daryl'miş. Baba da resimler için binlerce dolar alacakmış, burada öyle yazıyor. Senin defterindekiler çok komikmiş, diyor ki, Kingston'daki çöplükte her şey çok komikmiş. Zengin bayan arada sırada sana birkaç şilin yolluyor, ama sana gülüyor, ölü Daryl'e gülüyor, senin karnındaki ölü çocuğa gülüyor. *Hayır*. Bayılma, Coca. Al, rom iç! Bayılma. *Lânetle*. Bütün beyazları lânetle. *Bütün* beyazlar sonunda bizi eziyor. Ah, bayan, baba, yüreğimin derinliklerinden sizi lânetliyo-

rum, 2 parmağımı ben size uzatıyorum, sizi Jamaica büyüyle lânetliyorum, sizi Afrika büyüyle lânetliyorum. Kötü talih polis köpekleri gibi sizi kovalasın. Benim lânetim dünyadaki bütün zencilerin lânetidir, bütün kara derililerin, kahverengi derililerin, sarı derililerin lânetidir. Coca'nın lânetidir. Hoşça kal, alçak beyaz bayan, hoşça kal, alçak baba, hoşça kal *bütün* alçak beyazlar. COCA'NIN LÂNETİ ÜSTÜNÜZDE OLSUN. İyi ki çok fazla büyük dişlerim okyanusa düştü, artık beyazlara gülümsemek zorunda kalmayacak. Unutma bayan, unutma baba, zenciler beyazlara *yalnız* dişleriyle gülümser. Coca.

Bayan benim adım Smith, rom satarım. Bayan, dün gece Coca, çocuğun bulunduğu kulübeye koştu. Coca'nın çok ateşi vardı, sen de baba da onu küçük düşürmüştünüz, Coca'nın ince yüreğini kırmıştınız, o çok üzülmüştü, yıkılmıştı. Coca başını kulübenin duvarına vurdu, Coca başka ne yapabilirdi? Biz zenciler başka ne yapabiliriz? Çocuk çıktı, Coca'nın vurulmuş başında kan gördü. Coca çocuğun elini tuttu, çocuğa yiyecek aramak için çöplüğe koştu. Bir şey bulamadı. Coca koştu, düştü, koştu, düştü. Kendi annesi gibi ölü bulundu, yüzü çöpler arasındaydı. Elinde bir kuru kemik tutuyordu. Öteki eliyle çocuğu tutuyordu. Çocuk yaşarsa Coca'nın hayatını yaşayacak. Dünyadaki bütün kara çocuklar Coca gibi olacaklar. Onlara hiç yardım etmeyeceksiniz. Hiç değişmeyeceksiniz. Beyaz yabaniler hiç değişemez. Ah bayan, Coca'nın eli çocuğa sımsıkı yapışmıştı, Coca'nın elini kesmek zorunda kaldım, roma koymak için buz kestiğim satırla. Ama o satırı siz indiriniz. SİZ!

VIETNAM'A
SEVGİLER
Edita Morris

Özgün adı
Love to Vietnam

1. Basım: 1970, de
2. Basım: 1989, Can

BİRİNCİ BÖLÜM

Nagasaki, Şubat

Sayın Dayan Dan Thanh,

Durumunuz nasıl? Umarım sağlığınız gittikçe daha iyileşiyordur.

Sahi, benim yaşıım yirmi dokuzdur; ben, film araçlarıyla fotoğraf malzemeleri satan bir şirkette, New York Emporium, Inc.'de çalışmaktayım. Yaptığım her şey bu kadar.

Mektubun başındaki şehir adına bir kere bakarsanız, Vietnam'a dair bir film gördükten sonra size bu mektubu niye yazdığımı anlayabilirsiniz. Çok yazık ki, bu ad bir şehir adı olmaktan da ötededir. Mektubun başında adı belirtilen şehirde yaşayanlar kadar kimse bilemez yanığın ne demek olduğunu. Neyse, bugünlük kesiyorum.

Derin saygılarımla,
Nishina Shinzo

Not: Shinzo benim «Hristiyan» adımdır, yani soyadım değil, adımdır. Japonya'da biz soyadımızı önce, Hristiyan adımızı da sonra yazarız. «Hristiyan» sözü sizin gibi bir Budiste komik gelebilir, ama bizim şehir bir Hristiyanşehridir. Buna rağmen başımızdan garip şeyler geçti. Bin dokuz yüz kırk beşte bütün kiliselerimiz atom bombasıyla paramparça oldu, ama ırmağın karşı kıyısında, Yoshiwara'daki kötü ünlü evler sapasağlam kaldı; bu olay da, efendimiz Yüce İsa'nın dostları olan bizleri acıyla şaşırttı.

N.S.

Sayın Bayan Dan Thanh,

Nasılsınız? Sizi filmde *neden* gördüğümü dün size söylemeyi unuttum; garip bir şey bu, çünkü ben sinemaya hiç gitmem. Bizim şirketle alışveriş eden Issa adlı genç bir yapımcı beni Vietnam'da çektiği bir filmi görmeye çağırdı. Filmı gördükten sonra o kadar sarsıldım ki, Issa, otur da biraz kendine gel, dedi. Issa niye söyledi bunu? Çünkü yüzüme bakmıştı, yüzüm de filminde kullandığı napalmden yanmış bir kızın yüzüne tıpkı benziyordu. Yani, sizin yüzünüze, Bayan.

«O kızı Vietnam'da bir hastanede tanıdım,» dedi Issa, bunu duyar duymaz daha da sarsıldım, ama sonra Issa'yla ben gidip birlikte dondurma yedik.

«Hay Allah, Bayan Dan Thanh'a niye mektup yazmıyorsun? Sevinir. Havadan sudan yaz! Film çekmek için yine Vietnam'a gideceğim, mektuplarını götürürüm.»

«Ne zaman, lütfen?» diye sordum.

Cevapladı: «İki haftaya kadar.»

«Kabul,» diye cevaf verdim; bu sözü sinemalarda duymuştum. Konuşmaları sona erdirmek için kullanılır.

Neyse, eğer çektiğim doğa fotoğraflarını satabilmeyi başarırısam, kötü İngilizcemi ilerletmek için daha iyi bir İngilizce-Japonca sözlük alacağım. Şimdilik elimde bir iş mektupları kitabı var, onu da eski kitaplar satan bir kitapçıdan almıştım, o kadar iyi değil. Bayan, sizin de yer aldığınız filmi gördüm göreli, ülkenizden gelen haberlerle yakından ilgileniyorum. (Bu da pek alışık olmadığım bir şey, çünkü her

şeyin dışındayım.) Söz gelişi, Tembel Köpek bombası hakkında bir şeyler öğrendim, ürperdim.

En iyi dileklerimi sunarım,
Nishina Shinzo

Not: Sağ yanınızda hiç deri kaldı mı? Atom bombasından sonra benim sol yanımda hiç deri kalmamıştı. Ağaç kabuksuz olmaz!

Sayın Bayan Dan Thanh,

Haberleşmemizin tazelenmesi beni çok sevindirmektedir. Sizin hakkınızda da, Vietnam hakkında da bugün dünden daha çok şey biliyorum. Niçin, onu da açıklamak isterim; aksayan dilimle açıklayabildiğim kadar tabii.

Issa-san geldi. Komik bir müşteri. Komik bir müşteri derken, hem müşterimiz olduğunu, hem de görünüşünün komik olduğunu söylemek istiyorum. Gözleri parlıyor; saçları da Japon bebeklerinin saçları gibi kısadır.

Yazıhanemizdeki çocuk, «Sizi görmek istiyorlar,» dedi. Şaşırmıştı. Çünkü kimse gelmez beni görmeye.

Yazıhanemizde çalışmakta olan çocuğa, «Öyle mi, kim geldi?» diye sordum; sağ gözümün ucuyla ona baktım, çünkü kişisel sebepler yüzünden sol yanım duvara dönüktür hep.

Sahi, kim olabilirdi? Kimseyi tanıımıyordum. (Bin dokuz yüz kırk beş yılının dokuz Ağustos günü burada bulunmak gibi bir talihsizliğe sahip olduğumuzdan, herkes kendilerine kötü şans getireceğimizi sanmaktadır. Bu yüzden de bizden kaçarlardı.) Evet, ev sahibem olan kadını tanıyıordum. Acaba o muydu?

Adı geçen çocuk, «Saçı bebekler gibi kısa kesilmiş, uzun boylu bir adam, Nishina-san,» diye cevap verdi.

Issa'yla ben de, müşterisi olduğum çok karanlık dükkâna gidip dondurma yedik, kendisine «Issa» dememi istedi, Issa halkın arasında yaşamış olan ve arkadaşımın örnek aldığı büyük bir Japon şairinin

adıdır. Loş dondurmacıya gittiğimiz iyi oldu, çünkü Issa, yanmış sucuk dilimlerine benzeyen sıra sıra insanları göstererek, «Gazeteyi gördün mü?» diye sordu.

Ekleyerek, «Dan'ın sağ yanı da napalmden böyle yanmış,» dedi. «Binlerce insanı Vietnam'da sakat bıraktılar böyle. Onlar bıraktı. Onlar derken Amerikan halkını değil, Amerikan hükûmetini söylemek istiyorum.» Sonra da mırıldandı: «Dondurmanı bitirmen şart değil. Tuvalet orada. Koş! Koş da kus!»

Neyse, yazıhaneye döşmedim, ama benim gibi insanların bu çeşit dayranışlarına alışıklar, zaten bizi bu yüzden işe almak istemiyorlar. Hele içinde kin tohumları taşıyan şefim bunu açıkça belirtmektedir. Bu yakışıklı adam benden tiksinimektedir. Mektubumu bitirirken en sıcak duygularımı sunarım.

Derin saygılarımla,
Nishina Shinzo

Not: *Ay yusyuvarlak oldu. Ona bakın. Acılarınızı dindirir.*

Sayın Bayan Dan Thanh,

Gittikçe nasıl oluyorsunuz? İyi mi, kötü mü, yanıkların iyileşip iyileşmeyeceği belli olmaz, ama lütfen dayanınız. En korkulacak şey delirmektir, deliler gibi bağırdığınızı farkettiğiniz anda susunuz!

«Merhaba!»

Bu sözü, önceden haber vermeden dün gece gelen Issa söyledi, ben de karanlık odama sığındım. Kaçmamın sebebi neydi? Yalnız değildi. Yanında, boyalı saçları yüzüne dökülmüş, iri yarı bir kız vardı, titredim, ama çekik gözlerini görünce rahatladım. Yüzde yüz Amerikalı sanmıştım! (Yarı Amerikalıymış.) Ama odamdaki aile mihrabında duran resimlerdeki insanların kimler olduğunu hiç çekinmeden soruşuna bakılırsa, bütün bütüne Amerikalı gibiydi.

O güzel çiftin önünde eğilerek, «Saygıdeğer babamla saygıdeğer annem,» diye karşılık verdim.

Babamla annemin yanındaki resmi göstererek, «Ya şu sevimli çocuk? O kim?» diye sordu. «Sahi, sensin!» diye bağırdı. «Ama sen... sen ölmedin, öyle değil mi? Resmini neden aile mihrabına koydun öyleyse?» «Sus, lütfen,» dedi Issa; biz, atom bombası hayaletlerinin çoğunun, kendimizi ölü saydığımızı, onun için de resmimizi aile mihrabına koyduğumuzu biliyordu.

Kız arkadaşının gözleri eridi, sular fışkırdı. Birinin bana acımasına dayanamam, karanlık odama koştum.

Issa, «Savaşı kötüleyen bir toplantı düzenledik, seni oraya götürmeye yeldim. Geliyor musun, ahbap?» diye sordu. Bu «ahbap» sözünü de New York şehrinin

içindeki bir köyde öğrenmiş. Ama ben başımı iki yana salladım. Barış toplantılarının ne faydası var? Üstelik bir hayalet olarak ben kendimi hayatın dışında tutuyorum hep.

Issa'ya, «Akıllı biri bu adam,» dedi mini etek giymiş mademoiselle. (Adı Mlle Michiko Dupont'dur. Louisiana'da doğmuş bir Fransız-Amerikalı-Japon'dur; bu, Japonya'ya ilk gelişidir. Yukarıda sözü geçen köyde oturmaktadır, orada herkes onu mademoiselle diye çağırmaktadır — Mlle yazılır.) «Vietnam savaşına karşı çıkan herkes, New York Photo Emporium gibi bir Amerikan şirketine işinden atılır,» dedi.

«Ne çıkar atılırsa? Ben atıldım işte,» dedi Issa.

«Evet, biz de bu yüzden evlenemiyoruz zaten,» diye şaka etti iri yapılı Mlle, uzun saçlarını da elindeki mumla karıştırdı. Ama, banyo etmekte olduğum negatiflere bakmakta olan Issa yemyeşil kesilmişti.

«Sayonara!» dedi, Mlle'i çekerek çıktı gitti. Ah, banyodaki resimlerin neler olduğunu size söylemeye cesaret edemem, Bayan. «Sayonara.»

Derin saygılarımla,
Nishina Shinzo

Nagasaki, Şubat

Sayın Bayan Dan Thanh,

Nasılsınız? Az uyuduğunuz anlaşılıyor, ama bütün gece hareket etmemeye çalışınız. Yanan insanlar hareket etmek isterler, ama bu da önemli sinir hastalıklarına yol açar; biz, mektubun başında adı geçen şehirde oturanlar, bunu çok iyi bilmekteyiz.

Bu sabah, ev sahibemin mutfağına üç küçük fare girdi, ama ev sahibem miyop olduğu için (ben de bu yüzden onun yanında oturmaktayım) onları kovalamadı. Ben de yanımda taşıdığım ufak fotoğraf makinesiyle onların resimlerini çektim. Çünkü sizin aç ülkenizin yiyecek arayan küçük, açlık çeken insanlarına benziyorlardı, bugünlerde durmadan onları düşünmekteyim.

Hayvanları çok severim. İnsanın arkasından gülmezler. Aynı sebepten ötürü, ağaçları da severim; bu sabah, hazırlamakta olduğum doğa albümüne ekleyeyim diye, ev sahibemin bahçesindeki küçük kiraz ağacının resmini çektim. Patronum, adı geçen albümün bana bir Onur Madalyası kazandırabileceğini belirtmektedir. Bir ölünün umutlanması olmayacak şey ama ben de bunu umut etmekteyim.

Geceleyin rüyamda, kiraz ağacıyla evlendiğimi gördüm. Biliyorsunuz, ilk olarak bu yıl çiçek açmaktadır. Başımı incecik dallarının kollarına koymuşum, ayışığında öyle mutluyduk ki. Bayan, biz yanmış insanlar sevgiye öyle susamışız ki, bizi bir seven olsa yiyeceği bile unuturuz.

Ama sonradan, gündüz olunca, bütün neşem kaçtı. Ben hiç gazete okumam; çünkü biz Nagasaki'dekiler bin dokuz yüz kırk beşte bizi nasıl kötü bir sessizliğe mahkûm ettiklerini bilmekteyiz. (İşgal Kuv-

vetleri sansür koymuş, atom bombasının doğurduğu felâketlerin sözle olsun yazıyla olsun anlatılmasını yasaklamıştı: bizim birer «ölüm laboratuvarı» olduğumuzu insanların bilmesini istemiyorlardı.) Bu savaşta tutumları başkadır. Her şeyi kabul ediyorlar, hattâ *böbürleniyorlar*; bu sabah bir gazetecinin yanından geçerken kocaman başlıklar gördüm: «Vietnam' da doğa kıyımı şiddetleniyor. Binlerce dönüm arazide ağaçlar kurudu.» Ah, doğru olamaz bu! diye düşündüm. Böyle bir şey yalnız uğursuz iblislerin aklına gelebilir. Ama sonra hatırladım ki, insanoğlu zaten uğursuz bir iblis olmuştur, kendimi iyi hissetmediğim için şefimden izin isteyip işten erken ayrıldım. Eve döner dönmez sırtımı kiraz ağacına dayadım, onu yukarıda sözü geçen iblislere karşı korumak için yemin ettim. Bayan, kalemi tutamadığım için mektubuma devam edemeyeceğim. Bazen devam edemeyeceğimi hissediyorum. Evet, bazen devam edemeyeceğimi hissediyorum. Neyse ki, umutsuzluğum artarsa yutabileceğim bir hap var. Cebimin astarında saklıyorum onu. Oraya diktim. Ona Hapım diyorum.

Derin saygılarımın kabulü dileğiyle,
Nishina Shinzo

Sayın Bayan Dan Thanh,

Nasılsınız? Öğrendiğime göre, İngilizce yazılan mektupların böyle başlatılması doğrudur. Daha önceki kusurlarım için lütfen beni bağışlayın. Neyse, Mlle geldi. Karanlık odama koştum, ama Mlle koşa koşa arkamdan geldi. Çektiğim kiraz ağacı fotoğraflarının önünde iri ellerini hayranlıkla kavuşturdu. Bir gün bizim ağaçlarımızı da kurutmaya karar verirlerse bu fotoğraflar kalacak, kahverengi bir leke haline gelmeden önce dünyamızın nasıl bir yer olduğunu gösterecek.

Mlle, «Sen o küçük ağaca tutkunsun!» diye bağırdı. Sonra garip bir şey söyledi: «Demek kiraz ağaçları böyle. Bilmiyordum.» Hemen ekledi: «Ayrıntıları yakalayan bir gözün var, sen bir dâhîsin.» Ah, keyifle kızardım.

Sözlerini hiç tartmadan söyleyen, saçları yüzüne düşen bu yabancı beatnik'e bir şey diyemedim.

«Issa nasıl?» diye sordum.

«Her kapının ipini çekiyor.»

«Lütfen?» diye sordum.

«Vietnam'a dönebilmek için para bulmaya çalışıyor. Sen de Issa kadar nefret ediyor musun savaş-tan?»

Savaştan nefret etmek!

Savaşın acılarını duymamış bir yabancıyla konuşamazdım bu felâketi, onun için sol yanıma duvara döndüm, cevap vermedim. Gençken, bazen aylarca konuşmazdım! Şimdi sık sık haftalarca konuşmuyorum. Ama sessizlik tedirgin edici olmaya başlıyordu.

«Issa...» diye yeniden söze başladım, çünkü tek

ortak konumuz Issa'ydı. Mlle, yaklaşıarak «Keşke Issa da sana benzeseydi,» diye mırıldandı. «Bir hayalet gibi usulca konuşuyor, usulca hareket ediyorsun, kim senin gözüne çarpmamak ister gibi. Hoşuma gidiyor bu. Issa iki gün sonra gidiyor. Seninle buluşuruz.»

İki gün! Büyük bir heyecana kapıldım. Bayan, çocukluğumu daha hiç anlatmadım size, iki gün sonra da, kendime dair bu önemli bilgileri yazmadığım mektupları alıp Vietnam'a gidecek Issa. Daha O Gün'ü bile anlatmadım size! Mlle gitsin de size O Gün'ü yazayım istiyordum, onun için kalmasını rica ettim. Japon okullarında, kabalık etmememiz için bize görgü ve incelik öğretirler. Kabalıktan tiksindiğim kadar zehirden bile tiksинmem.

«Kalınız, Mlle.»

Bu ince bayan, «Hayır, yapacak işlerim var,» diye yalan söyledi, kalmasını istemediğimi anlamıştı. (Ön dişleri hafifçe ayrık: iyi yürekli olduğunun belirtisi.) Kocaman Batılı ayaklarını yere vura vura, bambu duvarlarımı sarsarak gitti. Şimdi yazı sehpanın başında diz çökmüş oturmaktayım, ama mektubuma başlamadan önce gözlerimi kapayıp canlı bir çocuk olduğum günleri düşünmeliyim.

Derin saygılarımla,
Nishina Shinzo

Sayın Bayan Dan Thanh,

Evet, O Gün, önünde — yani Anne-Babamın önünde — zıplaya zıplaya kiliseye gidiyordum. Sekiz yaşında bir çocuk olarak, Yüce İsa'yı çok sevmekteydim, elimde de o iyi insana verilmek üzere bir çiçek vardı.

Neşeli bir çocuk muydum? Ah, evet! Bayan, bütün çocukluğum boyunca durmadan gülmekteydim, yanaklarımda da küçücük birer gamze vardı, gülüş-gamzesi. Bir tek kişi olduklarını sandığım Anne-Babam, ben tek ayak üstünde zıplaya zıplaya ağaçlıklı sokağımızdan yürürken, gülümsüyordu.

«Şaklaban çocuk, bırak maskaralığı. Kiliseye gidiyoruz, küçük maskara!»

Ben zıplamaya devam ettim. İşte kilisemiz görünüyordu. Önündeki avluda, okul arkadaşlarımdan beşi halka olup çömelmişler, Fasulye Oyunu oynuyorlardı, onlara seslendim, «Merhaba Yoshi! Merhaba Eiichi! Merhaba Koichiro, Yuki, Hanno. Kiliseden çıkınca ben de geleceğim,» dedim, çiçeğimi sallayarak selâm verdim. Bir kere daha zıpladım, kiliseden çıkınca onlarla oynayacağımı düşünerek sevinmiştim, kiliseyi de seviyordum, Anne-Babamı da sevmekteydim. Ama tam o sırada bana bir şey çarptı...

(Özür dilerim, çünkü mektubun burasında birkaç saat durmak zorunda kaldım, onun için yazım değişti, yeni bir tükenmez kalemle yazıyorum.)

Evet, orada sokakta yatıyordum. Bana neyin çarptığını bilmiyordum. «Bana ne çarptı, Anne-Baba?» diye bağırdım, onlara bakmak için başımı uzattım, ama orada yoklardı. Orada yoklardı işte, orada yoklardı işte, orada yoklardı işte...

Fasulye Oyunu oynamak üzere halka olmuş beş arkadaşımın birine bağırdım: «Yoshi, annemle babam nereye gittiler?» Beş arkadaşım hâlâ halka olmuş oturuyorlardı, ama göğe bakıyorlardı, ne kırıdılar ne de bana cevap verdiler. Kalakalmışlardı. Sonradan öğrendiğime göre, atom bombasının ışığından hepsi kör olmuştu. Hiçbirinin gözü bir daha açılmadı, bu da şu sonuçları doğurdu: Yoshi, yaptığı hırsızlıklar yüzünden hapisane kuşu oldu. Hanno da ayyaşdır. Umutsuzluk, şehrimizdeki yüzlerce insanı suçlu yapmıştır.

Sol yanımda bir acı başladı. Bağırmaya başladım. Anne-Babam bir anda toz haline gelip yok olduğu için mi bağıırıyordum, yoksa sol yanımda çiğ et haline geldiği için mi, bilmiyorum. Ansızın açlık duydum. Yüce İsa'nın çiçeğini yedim. Sonra, bir Anne-Babama bir Yoshi'ye seslenerek yine bağırmaya başladım. Sonra da bağırdım, bağırdım. İşte O Gün böyleydi.

Derin saygılarımla,
Nishina Shinzo

Sayın Bayan Dan Thanh,

İşler nasıl? Yanıklarınız için size antihistaminik ilâçlar göndermek isterdim, ama paketlerin yerlerine varmadıklarını söylüyorlar. Evet, bin dokuz yüz kırk beşte bizim de ilâcımız yoktu. O zaman da, şimdiki gibi, kimse aldırmazdı.

Issa bir kaç gün sonra gidiyor. Keşke ben bir kelebek olsaydım da, onun sırtına binip Vietnam'a, sizin yanınıza gidebilseydim! «Dilekler at olsaydı dilenciler yürümezdi.» İngilizceden alınmış bu söz benim Japon kulaklarıma garip gelmektedir, ama zararı yok.

«Nishina-san'ı görmek isteyen biri var!» Alaycı bakışlardan kurtulmak için, masamı yazıhanenin en karanlık köşesine koymuştum; bu yüzden yazıhanemizdeki çocuğun her zamanki gibi yanıklarımı süzmekte olduğunu farketmemiştim. «Kısa saçlı bir adam mı?» diye sordum. Yazıhanemizdeki çocuk, Y... (adını yazmak içimden gelmiyor, çünkü Fasulye Oyunu'ndaki en sevdiğim arkadaşımın adıydı), «Uzun saçlı bir kadın,» diye cevap verdi. Ben gülünce, bizim yazıhanemizdeki çocuk az kalsın bayılacaktı. Güldüğümü daha önce hiç görmemişti. «Buraya alayım mı?» diye sordu, ama bu törene gerek kalmadı.

«Fotoğraf makinemi getirdim. Hadi, çıkalım Shinzo! Sana yeni moda fotoğrafçılık göstereyim,» diye bağırdı Mlle, sesinin olanca gücüyle, Batılılar gibi. Odamdaki iş arkadaşlarım ona hayranlıkla baktılar. Beni hor görmekteydiler, kalktım. «Şehre inip *nesnelerin* fotoğrafını çekelim,» diye buyurdu Mlle, ama ben «Olmaz!» diyerek karşı koydum, insanlardan ka-

çayım diye gittiğim تنها sokaklara götürdüm onu. Yürürken bile başımı sola çevirmekteyim, bu yüzden boynumdaki kaslar öyle kaldı, iyileşmiyor, üstelik görünüşümü daha da garipleştiriyor. Neyse ki, Mlle sokaklarımı beğendi, bir sevinç çığlığı attı. Çünkü kumlarda, sıkılmış bir limon duruyordu, yanında yarısına kadar kuma gömülmüş boş bir sake şişesi vardı! Bir tomar tuvalet kâğıdı çıkarıp sözü geçen tomarı yerdeki bu «nesne»lerin yanına atıp resimlerini çekti.

«Gördün mü?» diye sordu. Onu küçümsedim; omuzlarımı silkerek, «Saçma! Pop sanatı!» dedim.

İri yapılı Mlle, «Hiç de saçma değildir pop. Pop sanatı hâlâ geçerli,» diye bağırdı; ben de o sırada küçük bir kuşun resmini çektim. (Yazık, gazetelerin bugünkü başlıklarında sizin yanmış ülkenizde hayvanların hızla tükenmekte oldukları yazılıdır. Binlerce manda öldürülüyor, fil yavruları ile gümüş renkli maymunlar hep tükeniyor. Resmini çektiğim bu kuşa benzeyen küçük kuşlar, cıvıldaşan kuşlar da, diye acı acı düşündüm.)

Pop fotoğrafçı, «Allahaşkına, ne oldu sana?» diye sordu, ama insanların kötü bakışlarından kaçmak için taktığım koyu renk gözlükler yüzünden gözlerimdeki yaşların farkına varmadı. İnsanlar öldürülmeseler bile, hayvanların, doğanın bile yok edilmesi, insanın başını utançla yere eğdiriyor. Lütfen, Bayan Dan Thanh, Vietnam'a sevgilerimi iletin!

Derin saygılarımla,
Size gözyaşlarını gönderen
Nishina Shinzo

Sayın Bayan Dan Thanh,

Bu gece nasılsınız? Kafanız, yüreğiniz? Yazıhaneye giderken, gazetecinin önünden geçmemek için başka bir yola saptım. Bu sabahki başlıklarda, «Bugüne kadar Vietnamlı yüz binlerce çocuk napalmden öldü,» yazıyordu; ben de, onun için, işe giderken uzun yola saptım. (Bana hatırlatılsın istemiyorum, hatırlatılmadan da yeteri kadar hatırlıyorum zaten.) Neyse ki, çıkarılacak bir çok fatura vardı; iş saatlerinde o kadar çok çalıştım ki, düşünmeye fırsat bulamadım.

Şimdi gece yarısı. Bayan, geceleri gürültülü bir fabrika gibi oluyor beynim, makinelerini kontrol edemediğim bir fabrika gibi. Her yanımda rüyalar uçuşuyor. Bugünkü başlıklar yüzünden, çocukluğuma dair kübuslar yaşadım. Bir keloid kurbanı, arasına korkunç yüzünü saklayabileceği bir annenin yumuşak göğüslerine sahipse, duygusal bakımdan yaşayabilir. Annem paramparça olmuştu; onun için, ben yaşayamadım; bu yüzden de, aile mihrabına, annemle babamın resimlerinin yanına kendi resmimi de koydum. Çünkü ben de O Gün ölmüştüm. Evet, duygusal bakımdan ölüyüm, bunu daha önce kimseye açıklamadım. Ama siz de bir savaş kurbanısınız, napalmden yanmışsınız.

Yukarıda belirtildiği gibi, çocukluk günlerimi, özellikle okuldaki günlerimi hatırladım. Gri hastanelerde geçen uzun günlerden sonra okula gönderildim; ama derslerden o kadar geri kalmıştım ki, beni küçük çocuklarla aynı sınıfa koydular, bu da insanı küçültücü bir şeydi. O küçükler bana acı çektirdiler

mi? Evet! Bu yüzden, mektup kâğıdına alnımdan ter damlaları damlıyor, lütfen beni bağışlayınız.

İlkokulda, sınıf arkadaşım Hoko (geleceğin bir generali, belki de politikacısı?) beni korkuyla bağır-tıp sıranın altına saklandırmak için kulak paralayıcı, atom bombası sesine benzer sesler çıkarıyordu. Bu da, sınıftaki herkesi kahkahalarla güldürüyordu. Beni bir başka okula verdiler, çünkü bu dünyanın Hoko'larının başkalarına acı çektirmesine engel olunamıyor; sadece kurbanlarının yerleri değiştirilebiliyor.

Ah, evet, bir ucubenin çocukluk günleri çok kötü geçiyor; aklıma bir şey geldi. Büyük halk yığınlarını stratejik köylerde topladıklarına göre, acaba herkesten kaçan napalm kurbanlarını da böyle köylerde toplayamazlar mı? Hayır, insanoğlunun yarattığı Vietnamlı ucubeleri düşünmek bile korkunç. Bunu düşünmeyi bırakmalıyım, yoksa düşünmemek elimden gelmeyecek. Kendimi tutamayacağım.

Tatlı Bayan, çıkıp kiraz ağacıma sığınayım; o da bir çocuk. Ay ışığında o kadar ince duruyor ki. Kollarımı incecik gövdesine dolayayım istiyor. Ah, o istenmeyen kollarımı, isteyen birinin gövdesine dolayabilsem.

Saygılarımı sunarım,
Köleniz *Nishina Shinzo*

Sayın Bayan Dan Thanh,

Ne yapıyorsunuz? Lütfen biraz katı yemek yiyiniz, bulabilirsiniz. Lütfen! Ağzımın yanıklığı yüzünden, ben yıllarca sıvı yiyecek yedim. Sonuç? Kurşun kalem gibi incecik kaldım. Durmadan açıla açıla kısalmış bir kalem gibi.

Şafak sökerken gök gürültüsüne benzeyen bir ses duyunca kulaklarımı ellerimle tıkayıp şiltemden fırladım. Ses benim en büyük düşmanımdır. Sizin de öyle mi Ama motosikletiyle gelen Issa'yımış.

«Dan'ın mektuplarını ver bana, ahbap. Hava alana gidiyorum. Onu mutlaka göreceğim, mektuplarını veririm, yanıkları için de antihistaminik ilâçlar götürüyorum.»

Ah, ne güzel haber! Artık iyileşeceksiniz, Bayan, dayanırsanız iyileşeceksiniz. Neyse, Issa motosikletinden indi, onu tam kiraz ağacıma dayayacaktı ki, «Hayır!» diye bağırdım, bana o keskin bakışlarından birini fırlattı. Başka yana baktım. Sözü geçen ağacı ne kadar sevdiğimi anlamış olacak! Neyse, güneş doğdu. Ağacımdaki kiraz tomurcuklarını bir kızın yanakları gibi pespembe yaptı, Issa'nın asık suratı dalgınlaştı. Sonra dalmanın sırası olmadığını anlayarak kararlı kararlı uzaklara baktı. Getirmiş olduğum mektupları siyah deri ceketinin cebine tıktırdı, motosikletine bindi.

«Kalamam! Ahbap, geçen gün bana değerli bir fikir verdin. Geçen gün karanlık odanda banyo ettiğin filmi gördüm,» dedi Issa, yüzümün sağ yanı kızardı. (Sol yanı kızaramıyor. İğne bile batırsam, balıkçıdan alınmış bir balık gibi duygusuzdur.) «Söy-

Sayın Bayan Dan Thanh,

Şu anda dostum Issa'nın hastanede, yatağınızın yanında oturup sizinle konuşmakta olduğunu düşünmek komik bir şey. (Biliyorum, «hastane» kırık dökük bir baraka, «yatak» da yere serilmiş bir şiltedir. Çok özür dilerim!) Issa'nın son ziyaretinde çektiği fotoğrafınızda sol yanınız güzeldi. Vietnamlı insanlar incecik, küçük ağaçlara benziyorlar. Evet, belki sağ yanınız da güzelleşmektedir. Yani demek istiyorum ki, napalm yanıkları keloid yanıklarından daha derin izler bırakabilir; keloid yanıklarının ömür boyunca silinmeyeceği, insanı sakat bırakacağı önceden *biliyordu*.

Evet, Mlle ile bir çeşit garip arkadaşlık kurduk. Bu da, iş arkadaşlarımın bana karşı davranışlarını değiştirdi. Şefimiz Iwara-san, benden onun adresini istedi, ben de adresi verince, dokunaklı sözlerle bana acı çektmeyi bıraktı. Ağzımın hâlâ aşırı duyarlılığı yüzünden içemediğim bir puro bile sundu bana. (Bu Iwara, okul günlerimin bana acı çektiren Hoko'sunun yerini almıştır. Lütfen bakınız: daha önceki mektuplarım.) İş arkadaşlarımın hepsi, Mlle'in «bitirim» olduğunu söylüyorlar — bu deyim, New York'daki o köyde oturanlar tarafından kullanılan saçma bir deyimdir — çünkü Mlle saçlarını hiç taramıyormuş: Uzun, çıplak bacakları da, mini eteği de «bitirim»miş. Bana kalırsa, Mlle pasaklının biri, ama iyi bir insan.

İkimiz de fotoğrafçılıklı ilgilendiğimiz için, Issa da Vietnam'a gittiği için, birlikte fotoğraf çekiyoruz. Ben, hazırladığım albüme sanat fotoğrafları çekiyorum — patronum bu albümü satabileceğini ummaktadır —

Mlle de pop fotoğrafları çekiyor; yani, yanından hiç ayırmadığı tuvalet kâğıdının önünde çürümüş sardalya fotoğrafları gibi. Geçen akşam güzel, küçük bir tepenin fotoğrafını çektim; Mlle, fotoğrafı bir kadının göğsüne benzetti. New York'un ortasında bulunan, sık sık sözünü ettiğim köyde oturanlar hep göğüslerle ve kalçalarla ilgilenmektedirler, onlara «hippi» denmektedir. Issa'nın arkadaşı bu köyde yıllarca yaşamıştır, kendisine Mlle adı da orada verilmiştir. Şimdi ansızın kolunu boynuma doladı, sanki biri boynuma kocaman bacağına atmış gibi oldum.

«Bu böyle mi sürüp gidecek, Shinzo?» diye sordu.

«Lütfen?» diye sordum.

«Issa gibi salaklar canımı sıkıyor. Kendini işine adanmış. Sen ise bir sanatçısın. Allahaşkına, ne dersin?»

Ne mi derim? Nasıl ne derim? Anlamadım, ama geleneksel Japon inceliğimizle ona teşekkür ettim.

«Arkadaşlığınız bana onur vermektedir, Mlle Michiko Dupont. Buna lâyık olmaya çalışacağım.»

Kolunu omuzumdan çekerek ve birdenbire öfkeli görünerek, «Benim demek istediğim bu değil,» diye bağırdı Mlle. Besbelli onu kırmıştım. Doğrusunu isterseniz, bu iri yarı Batılı insan, kadın olarak ilgimi çekmiyordu; çünkü bütün Japonlar gibi, ben de ince, narin, saçları kiraz ağacımın koyu yapraklarına benzeyen yaratıkları severim. Gözleri kızgın kızgın bakan Mlle, «Yarın seni aramayacağım, Shinzo,» diye devam etti. «Nara'ya gidip bazı tapınakların başaşağı resimlerini çekeceğim. Hoşça kal!» dedi, durmadan ayaklarından çıkan eski püskü sandallarını yere vurarak gitti.

Eve kaçtım ve yemekte soğuk çiğ balık yedim. Bayan, kişisel ilişkilerim kötüdür. Daha önce hiç olmadı.

Derin saygılarımla,
Nishina Shinzo

Sayın Bayan Dan Thanh,

Evet, Mlle ile dünkü talihsiz serüvenim, geçmiş bir günü getirdi aklıma; bunu hiç kimseye anlatmam sanıyordum. şimdi size neden anlatmaktayım? Çünkü Issa tarafından getirilmiş ilâçları yılmadan almaya devam ederseniz yanıklarınızı iyileştirip başkaları gibi olacağınıza inanmaktayım. Tıpkı Japonya'da yaptıkları gibi, Vietnam'da da ucube yaratıyorlar — ellerinde olmadan değil, *isteyerek*. Düşünün bunu! Ve, Bayan, lütfen benim gibi olmayın.

Bir bahar günüydü — on yıl önce — Japonya'da bahar, insanın kanını kaynatır. Benim kanımı da, hayatımı kazanmak için gereçlerini temizlediğim Profesör Nichiwara'nın laboratuvarında asistanlık yapan Tokie Yamashita kaynatıyordu. şunu açıklamak isterim ki, Tokie de atom bombasından kurtululardan biriydi. O da, Mlle gibi, bana dostça davranıyordu, kış aylarımı neşelendirmişti. O yıl bahar hiç gelmeseydi keşke!

Transistorlu radyomu çalarak, laboratuvarında, Tokie-san'a, «Biraz müzik dinlemek ister misiniz?» diye sordum. «Siz benim erik tomuruğumsunuz.»

şimdi bu kız tertemiz bir erik çiçeği değildi. Kollarında bazı küçük radyasyon lekeleri vardı, bu yüzden bana iyi davrandığını sanıyordum. (Zaman zaman, başka duygular da beslediğini ummaktaydım!) Neyse, müziğe kulak verdik, gülümsedi, «La-la-la,» diye mırıldandı, ben de kolumu omuzuna doladım. Daha önce hiç dokunmamıştım ona. Bunun zerine yüksek sesle bağırdı. Beyaz önlüklü profesrmz içeri girdi, durumu gördü.

ılgın gibi, «Utanmıyor musun, Nishina?» diye bağırdı. Bana yaşlı, damarlı elini bile salladı. (Sonradan öğrendim ki, o yaşlı, iğrenç adamın Tokie ile «ilişki»si varmış.) Profesör, «Senin gibi insanlıktan çıkmış birinin aşkı düşünmesi çok — ok gülünç bir şey,» diye homurdandı. Ben de onu öldürmeye karar

verdim.

Zehirleri nerede sakladığını bilmekteydim, *kuko'*-suna, güç kazanmak için bazı otları kaynatarak yaptığı çaya, bir hap atmaya karar verdim. «Defol!» diye gürledi. Defoldum! Ama Hap'ı çaldıktan sonra.

O akşam, on sekiz yaşımın baharla kaynayan kanını umutsuzlukla aşkın acıları kapladı. Ay doğdu. Ben de kötü evlerden birine gidip Madame'a ücreti verdim.

«Lütfen yukarı çıkın.» -Gülümsedi.

Eğilerek, «Ah, teşekkür ederim, Madame,» dedim.

Ama, Bayan, o gün ikinci kere şiddetle terslendim. Gönderdiği genç kız, ben açık *shoji*'den girer girmez bir çılgılık attı. «Defol!» diye haykırdı; bir atom bombası canavarıyla sevişmektense çok muhtaç olduğu parayı geri vermeye razıydı. İşte o anda Hap'ı *kendim* kullanmaya karar verdim. Bir kasırga gibi odama döndüm, saman şilteye attım kendimi, hapi ağzıma götürdüm...

Ama sürgülü açık kapımdan bir pervane girdi içeri. Aslında Güzellik'in kendisiydi! Altın antenleri vardı pervanenin. Sevimli, kara gözlerinin arasında birazcık altın tüyleri vardı! Anladım ki, benim çirkin, iğrenç dünyamın dışında güzel bir dünya durmaktadır. Hapi tutan elim yere düştü. (Güzelliğe hayranlığı, bir çimen yaprağının karşısında bana diz çöktüren hayranlığı, o anda duymaya başladım.)

Mektubumun başındaki sözü bir kere daha tekrarlıyorum, bir daha yalvarıyorum: benim gibi olmayın! Biliyorsunuz, biz gençler aşksız yaşayamayız. Ama canavarlar *yaşamalıdır*; kimse «atom savaşının sırtkan çehresi»ni, «napalm savaşının sırtkan çehresi»ni görmek istemiyor. Kabul etmeliyim ki, bu çok iğrenç bir şeydir. İnsanları tedirgin etmekte, belki de suçlu kılmaktadır. Özellikle, yukarıda sözü geçen zulümleri işlemeye zorlanan havacıları. («Zorlanan» kelimesi önemlidir. Havacılardan, askerlerden

teker teker, birey olarak nefret etmiyorum, hükûmetlerinden nefret ediyorum.) Boşuna değil, sözü geçen hükûmet, Vietnam'ın insanlıktan çıkmış kurbanlarına vize vermiyor. Onlara yaptıklarının dış dünya tarafından görülmesini istemiyorlar — onlara, yeryüzünün en suçsuz yaratıklarına, küçücük çocuklarına, delikanlılarına, genç kızlarına.

Derin saygılarımı sunarım,
Nishina Shinzo

Sayın Bayan Dan Thanh,

Bugün Mart ayıyla birlikte Issa'dan bir telgraf geldi. Artık yakında sizden haber alabileceğim, çünkü Hong Kong'dan çektiği telgraf şöyleydi: Cuma'ya geliyorum istediğim keloid fotoğraflarını hemen tamamla Issa.

Yazık, arkadaşlarımın ikisini de hayal kırıklığına uğrattıyorum. Tek arkadaşlarımı! Issa'nın «istediği» fotoğrafları çekmedim bile; çünkü ölü olduğum için, hiç bir şeye karışmak istemiyordum. İyi yürekli Mlle'e gelince, ona teşekkürlerimi sadece Japonlar gibi eğilerek değil, daha açık belirtmem gerekirdi. Arkadaşlığından hoşlanıyorum, o Nara'dayken kendi kendimi gülümserken yakaladım (benim için olağanüstü bir şey).

Bugün yazıhaneye gidince, Iwara-san, «Ha! Aşkın suya mı düştü?» diye benimle alay etti. «Güzel kızın seni bıraktı mı? Nara'da kalıyor, değil mi?»

«Nereden biliyorsunuz?»

«Küçük bir kuş söyledi — doğrusunu istersen, oteledeki telefoncu söyledi.» Yakışıklı adam, keloid yanıklarına bakarak, «Senin sarışın, iyilikseverlikten bıktı galiba,» diye devam etti.

Bayan, insanın zayıf yanlarına bakmadan edemiyorlar. Bunu farkında olmadan yaptıklarını sanıyorlar. Bana kalırsa, isteyerek, sadistçe yapıyorlar (biz, yukarıda adı geçen şehirde oturanlar bunu *bilmekteyiz!*); aşağılanmışım, yanaklarımdan göz yaşları süzüldü, faturaları masama bıraktım.

«Nara, ne berbat yer!»

Evet, bir tabanca gibi patladı Mlle'in sesi. Ayığa fırladım, ama Mlle, Iwara-san'a gülümsüyordu. Yü-

züm karmakarışık olmak üzereydi ki, ne yapacağı önceden kestirilemeyen Mlle, *benim* kolumu tuttu. «Hadi gel, Shinzo!» diye bağırdı.

Sokağa çıkınca, «Niye bu kadar çabuk döndünüz?» diye sordum; yeni arkadaşlığımız yüzünden döndüğünü söyleyecek sanıyordum.

Mlle, «Nara, sakallı Amerikalılarla dolu; alınlari-na boyalarla A-Ş-K yazmışlar, Zen hakkında kitaplarla uğraşıyorlar hep. Bu yüzden kaçıp geldim,» diye güldü.

Bana beslediği iyi duygulardan ötürü ona teşekkür etmek istediğimi söyledim; ama yazık ki, Mlle, boyalı, karmakarışık saçlarını salladı.

«Nara'da bir hippî'yle tanıştım,» dedi. «Kendini bulmak için gelmiş. Seninle suçluluk duyguları yüzünden ilgilendiğimi söyledi. Anlıyorsun ya, sen burada yanıklarınla sürünürken ben ülkemde keyfime bakıyordum. Nara'daki o Amerikalı hippî, Freud'un acımayı bir çeşit kendi kendini tatmin olarak nitelendirdiğini söyledi. Bu duygudan hemen kurtulmam gerekmiş.»

«Koşmalıyım,» diye yalan söyledim. Sonra da, Issa'nın Cuma günü döneceğini ekledim. «Görevinden dönüyor,» dedim; bu cümlemi kahkahayla karşıladı.

«Issa'nın görevleri! Freud görevlerin de kendi kendini tatmin olduğunu söylüyor. Hayır, ben Iwara-san'ı seçtim! Biliyor musun, ben yokken her gün otele telefon etti. Hoşça kal, Shinzo. Görüşürüz,» diye bağırdı.

Ama ben orada kalıp titredim. Ah, yanmamış insanların dünyasına attığım ilk adım işe yaramamıştı, uzun uzun Hap'ı yutmayı düşündüm. Yutmadım, yıllardır yaptığım gibi, bütün gece ıssız yollarda dolaştım. Bayan, Issa napalm yaralarının iyileşmekte olduğu haberini *mutlaka* getirmeli; yoksa, geceleri ıssız yollarda dolaşmak zorunda kalmanıza dayanamam.

Derin saygılarımla,
Nishina Shinzo

Sayın Bayan Dan Thanh,

Pazar'ı kaplumbağa resimleri çekmekle geçirdim. Normal insanlarla arkadaşlık etmemin imkânsızlığını anladıktan sonra, öteki átom hayaletleri gibi yalnızlığa döndüm. Dün bir salkımsöğütün altında yarken rahattım, dalları beni herkesten saklıyordu.

«Nishina-san!»

Yaprakların altından baktım, o da kim? Zemberek gibi dizleri ve dimdik sırtıyla Pazar gezintisine çıkmış patronumdu. New York Photo Emporium, Inc.'in yöneticisi Hata-san temiz havayı ve yürüyüşü çok sevmektedir.

«Bu çimenleri ben de paylaşabilir miyim?» dedi, yanıma çöktü. «Ha! Demek bir kaplumbağa yavrusunun resmini çekiyorsunuz?»

«Hayır, yaşlı bir kaplumbağa bu, Hata-san. Lütfen yeşil kıvrımlarla dolu kırıksık boynuna bakınız. Sabahın yedisinden beri resmini çekiyorum,» diye bilgi verdim saygıdeğer patronuma; o da, ustalığının yılmak bilmeden ayrıntılarla uğraşmamdan geldiğini belirtti.

«Özellikle eski taşların yakından çektiğiniz fotoğraflarını beğeniyorum,» diye bağırdı. «Sizin gibi bir sanatçının faturalarla uğraşması yazık doğrusu. Ama çok yakında, doğa resimlerinizi yayımlayacak bir yayıncı bulabileceğimi sanıyorum.»

«Bir balık sandviçi, lütfen?»

Bayan, o kadar mutluydum ki, küçük bir başarı karşısındaki yakışıksız sevincimi saklamak için bir şeyler söylemek gereğini duymuştum (yakışıksız diyorum, çünkü ölüyüm). Öğle yemeğimi paylaştık. Ye-

mek yerken, yetimhanede beş yıl taşları incelemiş olduğumu söyledim.

Yemek arkadaşıma, «Kimse benimle oynamazdı, Hata-san. Ben de her şeyi incelerdim; bu yüzden her şeyin görünüşünü bilmekteyim,» diye açıkladım.

Sonra durdum. Patronum o kadar ilgilenmişti ki, sol kulağı seğiriyordu.

«Sizin hayatınız da öteki atom bombası çocuklarının hayatına benziyor,» diye bana bilgi verdi. «Ne dediğimi biliyorum.» Sonra bilgi vermeye devam etti: Kore'de yaşıyormuş; savaştan sonra öteki Japonlarla birlikte anayurda dönmek zorunda kalmış. Çoğu gibi, yıkık şehrimize gelmiş, çünkü o zaman bir çok boş yer varmış burada, yıkıntıların arasına bir ev yapmış. (Garip bir hikâye! Heyecanlandım.)

«Evet, yavrum, bir gece evime dönerken, yolumu atom bombası çocukları kesti, iç çamaşırlarıma kadar üstümde ne varsa aldılar. Yardımına bir polis yetişti. Aç haydutları jiu-jitsu'yla yere serdi, başkanlarını dövdü, başkanın bir arkadaşı tarafından da saldırıya uğradı. Ya! Yetişen başka polislerle birlikte o vahşi çocuğu cezaevine götürdük. Kimdi o kaplan, biliyor musunuz?»

Başımı iki yana salladım. Böyle şeyleri kestiremem.

«Issa'ydı!» diye bağırdı patronum. «Bunu söylediğim için özür dilerim. O günden sonra Issa cezaevinde bir çok yıl geçirdi.»

«Cezaevinde! Sahi mi? Hangi suçtan, lütfen?»

«Cinayetten, lütfen.»

Bayan, kendime gelebilmek için kaplumbağamıza bir parça çiğ balık daha verdim. Sonra kulaklarımı dört açıp dinledim, şunları öğrendim: Serbest bıraktığı sabah, Issa'yı patronum cezaevi kapısında karşılamış, ona küçük ama gelişmekte olan dükkânında bir iş vermiş. Patronum New York Photo Emporium, Inc.'in yöneticisi olduktan sonra da bir çoklarına (bu

arada bana) yardım etmiştir. Ama şimdi, açlık çeken Vietnamlı çocukların meydana getirdiği vahşi çeteler onu düşündürmektedir.

Patronum, «Yakında onların cezaevleri de, burada olduğu gibi, çocuk katillerle, aç hırsızlarla dolacak. Yazık! Ne kötü durum, Hop!» diye bağırdıktan sonra ayağa fırladı, günlük beden hareketlerini yapmaya başladı. «Bir iki üç. Bu deritlerle başa çıkabilmek için dinç olmak gerekiyor. Hoşça kalın!» diye bağırdı, aceleyle gitti.

Evet, Pazar günüm böyle geçti, Bayan. Ama güzel sona erdi, çünkü kaplumbağam, dişlerinin arasında bir parça çiğ balıkla, gelip boynunu sandalıma sürdü. Lütfen sizi rahatlatacak bir hayvan bulunuz. Bir köpek bile yalnızlık çeken bir insanın içini rahatlatır.

Derin saygılarımı sunarım,
Nishina Shinzo

Dan,

Sana Dan dememi istiyorsun, teşekkür duygularıyla birlikte göğün yedinci katındayım sanki. *Teşekkür ederim*. (Ama, iş mektupları konusunda yazılmış kitapta okuduğum gibi, her şeyi sırayla anlatmalıyım; şimdi de elden düşme bir kitap, *Mektup Yazma Kılavuzu*, aldım; onun için, ileride yazacağım mektuplar iş mektuplarına daha az benzeyecektir.)

Daha önce de belirtildiği gibi, kimseyi görmek istemiyordum artık, yalnız kalmak istiyordum; ama bunu başaramadım, çünkü Issa, yalnızlığımı bozarak geldi.

«Biraz sake'n var mı, ahbap?»

Şaşıp kalmıştım. Arkadaşım Issa en aşağı on yıl yaşlanmıştı.

Ona, «Ben içki içmem,» diye cevap vermek zorunda kaldım.

«Git de al öyleyse!»

Ah, demek kendimi komşu bardakilere göstermek zorunda kalacaktım. Ne acı! Ama Issa'nın yüzüne bakar bakmaz koşup gittim.

«Bir şişe sake,» dedim barmene.

Bardaki sârhoş baylardan biri, keloid yanıklarımı yakından inceleyerek, «Nerden geldi bu? Aydan mı?» diye alay etti.

İçinde büyüleyici *samisen* müziği çalınan, mavi fenerli bu küçük, romantik bara gitmeyi hep istemişimdir. Ama şimdi tek istediğim şey, oradan çıkmaktı! Saygıdeğer barmenin sake şişesini sarması yüzyıllar sürdü. Yani bana öyle geldi demek istiyorum.

«Geldim, Issa,» diye bağırdım.

Ama neredeydi Issa? Vahşi gözleriyle geceye mi karışmıştı? Bir hışırtı duyup karanlık odama gittim, orada şişeyi açıp Issa'ya uzattım; gözlerini, yolculuğundan getirdiği filme dikmişti. Sözü geçen filmi banyo ediyordu.

Ben de baktım, sonra elimi ağzıma götürdüm. Ah, ah! Boğazıma bir çıglık düğümlendi, daha yakından baktım. Göğüsleri, karınları vıcık vıcık napalm yanıklarıyla dolu güzel kızların fotoğraflarıydı bunlar.

«Evet, ahbap. Böyle işte. İşte Vietnam bu! Kafayı çek, ahbap. Kafayı çek diyorum sana! Benim fotoğrafçı kafayı çekmek istemediği için keçileri kaçırdı. Bir çokları gibi, bu arada Amerikan askerleri gibi, delirdi, Tokyo'da ailesinin yanında bırakmak zorunda kaldım onu, gece gündüz başında bekliyorlar. Vietnam'dakilerin nasıl sakat bırakıldıklarını gördü, o da onlar gibi olmak istiyor. Şu resme bak.»

Baktım.

«Sake, lütfen,» diye fısıldadım.

Neyse, Dan, geceleyin geç vakit fotoğrafları banyo ettikten sonra sordum:

«Bayan Dan Thanh, lütfen?»

«Ona Dan demeni istiyor, mektup yazmaya devam etmeni istiyor. Hoşlanıyor senden, mektupların onun yalnızlığını gideriyor. 'Shinzo'da da bende de yanıklar var. İkiz gibiyiz,' diyor; İngilizceyi okulda öğrenmiş.»

«Ya sağlığı... sağlığı nasıl?» diye fısıldadım.

Issa, yeni banyo ettiği bir negatifi daha gösterdi.

«Dan mı bu? Değil!» diye bağırdım.

«Değil. Ama bu da on yedi yaşında başka bir kız, bu da napalmden yanmış. Bugüne kadar Vietnam'da on binlerce yurtsever-ucube yarattılar böyle. Çevirme başını. Şu resme bak, ahbap! Hey! Kendine gel! Al! Şişemizde bir yudum sake kalmış.»

Dan, orada durmuş bakıyordum. İşte o zaman yemin ettim: ilgisiz kalmayacaktım artık. Issa dedi ki, daha önce hiç böyle konuştuğunu duymamıştım:

«Kardeşim, bu gece seni bırakmayacağım. Şilteni seninle paylaşacağım.»

Issa kardeşim diyordu bana. *Bana?* İyi geceler, Dan. İyi geceler, ikiz kardeşim.

Shinzo'n

Dan,

Antihistaminik ilâçlarla ilgili mektubumu hatırlatarak, Issa'nın sana bıraktıklarını kimseyle paylaşmamamı yalvarıyorum. İnsan kendine dikkat etmeli! Bu durumda bile yaşamak zordur; ama son lokmanı ya da son ilâcını başkalarıyla paylaşmaya başladın mı, işin bitik demektir. Yanıklarının iyileştirmelisin, Dan! Neden? Evet, çünkü yukarıda adı geçen şehirde oturan atom kurbanlarının çoğu iğrenç görünüşleri yüzünden iş bulamamakta, domuzlar gibi kulübelerde yaşamaktadırlar; nasıl geçindiklerine gelince... o büyük felâketten yirmi iki yıl sonra bunu sana söylemeyeceğim.

Bugün kendimi faturalara veremedim. Başım ellerimin arasında, oturdum; yazıhanedeki arkadaşlarım, saygıdeğer şefimizin durmadan Pembe Ejder'e yemeğe götürdüğü Mlle Michiko Dupont için üzüldüğümü sanarak alay ettiler. Garip şey, onların alaylarına aldırmadım bile. Dün gece, ülkenizin yıkıntısına bakarken bana bir şey olmuştu.

«Nishina-san!»

Dan, ayağa fırladım. Geçen Pazar benimle birlikte o yaşlı kaplumbağayı seyreden patronumuz Hata-san, bana sesleniyordu. Eğilerek selâm verdim.

Ötekiler kulaklarını dört açıp dinlerlerken, «Size bir fırsat daha vereceğim, Nishina-san,» dedi. «Şefinizin biraz önce bildirdiğine göre, sık sık işten kaçıyormuşsunuz. Durumunuzu anlıyorum, ama başınızı ellerinizin arasına alıp bomboş oturmanıza izin vermem.»

Sonradan anladığıma göre, bu sözleri iş arkadaş-

larımı düşünerek söylüyormuş. Derken, ötekiler duymasın diye sesini alçalttı.

«Durumunuzu biliyorum, yavrum. Ah, atom bombasının sizlerle işi bitmedi daha! Sizler sakatsınız. Sakat olarak da yaşamamız gerekiyor... boyun eğmeyenlere, başlarına gelebilecekleri gösteren canlı birer örnek olarak. Ya! birer deney hayvanısınız sizler,» dedi. «Atom bombası kurbanlarının modası geçtiği için yeni deney hayvanları gerekiyor. Napalm yeni bir silâh, kullanması da kolay. Bütün Asyalıları korkutarak ekonomik denetimi ellerine alabileceklerini sanıyorlar. Vietnam savaşı bu yüzden.»

Sonra Hata-san kendini tuttu. Çevresine baktı. Küçük, korkulu gözlerini kırıpıştırarak, kulaklarını dört açmış iş arkadaşlarını duysunlar diye yüksek sesle, öfkeyle konuştu.

«Nishina-san, işlerimiz düzgün gitmelidir burada. Ne de olsa, bir Amerikan şirketiyiz. İş başında dalgacılık olmaz. Amerika'da düzenli bir toplum var, her şey yağ gibi çalışıyor. Onun için de, ABD Batı'nın büyük demokrasisidir şimdi, hepimiz ona güveniyor, onu *seviyoruz!*» diye bağırdı patron, kendini dinleyen memurları sinirli gözleriyle süzdü. «Amerika güzel bir Hristiyan ülkesidir,» diye haykırdı. «Hoşça kalın!»

O ufak tefek insan, kapıyı kapayıp gitti. Gittikten sonra, bazı memurlar birbirlerine göz attılar. Patronun söylediklerine inanmamışlardı galiba; futbol oyununda olduğu gibi, başbaşa vermişler, arkasından konuşuyorlardı. Dan, benim gibileri işe alarak şirketin ününü zedeleyen yumuşak yürekli Hata-san'dan hoşlanmıyorlar. (Bir açığını yakalayıp da şirketin asıl patronlarına bildirebilseler çok mutlu olacaklar.)

Faturalara daldım, patronuma bağlılığımı göstermek için her gece geç vakitlere kadar çalışmaya yemin ettim; Hata-san için sağ kolumu bile veririm, çünkü kendisi savaş kurbanlarını düşünmektedir, bu-

radaki savaş kurbanlarını ve sizin ülkenizdeki — sevgilerimi gönderdiğim Vietnam'daki.

İçten duygularla,
Nishina Shinzo

«Siz ha!» diye bağırdım dün.

Hasır sandallarını sürüyerek loş dondurmacıya giren Mlle, «Başka kim olabilir?» diye yapıştırdı. «Biliyordum seni burada bulacağımı,» dedi; ben dondurma yemekteydim, yanıma oturdu.

«Bundan mı. lütfen?» diye sordum.

«Hayır, şerbet içerim. Sizin şu Allahın belâsı pirinciniz şişmanlatıyor beni. Sahi, nesi var şu Iwara-san'ın? Onun yüzünden bu izbeye gelip seni aradım. Allah kahretsin, suratını bile görmem bir daha. Beni geyşa mı sanıyor ne? Yani, öyle bir davranışı var ki bana...»

Serinkanlılıkla, «Saygıdeğer geyşalar onurlu, bilgili kimselerdir,» diye cevap verdim; Mlle bacaklarını kalçalarına kadar açmasa daha iyi olur diye düşünmekteydim, çünkü şerbet getiren garsonumuzun gözleri yuvalarından fırlamıştı.

«Ben öyle değilim demek? Şefin öyle davranıyor ki bana, sanki karşısındaki bir... bir...»

«Pam-pam mı?» diye tamamladım.

«Pam-pam da nedir?»

«İkinci Dünya Savaşı'ndan kalma bir kelime. Çocuk yaştaki Japon kızları açlık yüzünden, birazcık süt tozu için her şeyi yaparlardı. G.I.'larla subayları, işgal altındaki Japonya'yı büyük bir geneleve çevirmişlerdi, bugün Vietnam'da olduğu gibi. Issa döndü. Vietnam'da olanları anlattı,» diye söze başladım, ama Mlle sözümü kesti (Batılı bayanlar böyle alışmışlar).

«Demek bizim Haçlı döndü. Ama beni aramadı bile,» diye bağırdı, sonra ekledi: «Neyse, devam et Allah'a! Ne oldu sizin pam-pam'lara?»

«Çocuk doğurdular! O karışık kanlı bebeklerin hepsi büyüdü şimdi; Batılılar onları hor görüyor, Japonlar da; aralarında kendilerini öldürenlerin sayısı o kadar çok ki, insanın tüyleri diken diken oluyor; büyümüş G.I. bebeklerinin işledikleri suç sayısı da insanın tüylerini diken diken etmektedir. Yirmi yıl sonra Vietnam'da da aynı şey olacak — daha kötüsü; çünkü Vietnam'daki açlık bizim çektiğimiz açlıktan daha büyük, üstelik çocuk yaştaki Vietnamlı kızların çoğu öksüz,» diye cevap verdim Mlle'e; güzel gözleri. üzgünlük belirtileri taşımaktaydı.

«Vietnamlı pam-pam'lar ha? *Benim* gibi mi? Kabul ediyorum, çok kişiyle yattım. Ama ne kötülük var bunda? Zaten kızların işi ne? Issa gibi Haçlıların bize ayıracak vakitleri yok. Senin gibi tatlı insanlar da...»

Yanıklarımın söz açacak korkusuyla, «Evet, benim gibiler de?...» diye sordum. Hiç çekinmeden konuştu.

Şerbetini içip bitirdikten sonra dondurmamın hepsini yemiş olan Mlle, «Psikanalistim, suçluluk duygularımı talihsiz insanlarla ilişki kurarak gidermeye çalışmamamı söylemişti,» dedi.

«Siz delirmiş miydiniz?» diye sordum; bunun üzerine, Mlle ayağa kalktı. «Hayır, ama seninle konuşmaya devam edersem delireceğim. *Hiç bir* şey bilmez misin sen? Bizim ülkede kadınların hepsi psikanaliste gider,» diye bağırdı. Ama öfkelenmesine pişman oldu sonra; gözleri, yukarıda sözü geçen üzüntüyle doldu.

«Orospu oldum öyleyse! Ah, Shinzo, mutsuzum... içim mutsuz benim; acılı, çılgın ülkemin kadınları gibi,» diye bağırdı Mlle; bu mutsuz bayanı kollarımın arasına almak istedim.

Talih işte, koşarak gitti. Ah, ne yaptığının farkında mıydı hiç? Bu arada, ailesini, benim ailem gibi, atom bombası felâketinde kaybetmiş olan saygıdeğer

garson dostum bir dondurma daha getirdi bana, parasını almadı. Mektubumu bitirirken sevgilerimi yollarım.

Shinzo'n

Not: Gevezeliklerle dolu mektubum için öbür dile-
rim; ama Issa seni eğlendirmemi söylemişti... acıla-
rını dindirmek için (Acı çekmeyenler acı kelimesini
ne rahat kullanıyorlar, Issa bile!)

Sevgili Dan,

İlâcın azalırsa, lütfen meyve suyu iç. Sağlığını yeniden kazanmaya bak; yoksa senin ruhun da, benim ruhum gibi, bozulur. Bugün Issa için banyo ettiğim Vietnam negatiflerini verirken, binlerce kere öldüm (sözün gelişi). Çünkü, kalabalık asansördeki insanlar gözlerini bana dikmişlerdi. Ah, aldırımmam gerektiğini biliyorum! Kafam, keloid izleriyle dolu; gövdemdeki yara yerleri şimdi nasıl duygusuzsa, kafamın da öyle olması gerekir. Ama değil. Biri bana baksa, tek melenmiş bir köpek gibi uluyor kafam.

«Issa, gözleriyle ağzı sarılı, boynu yaftalı bu ihtiyar kim?» diye sordum dostuma; Vietnam'dan getirdiği, banyo ettiğim fotoğraflardan birini gösterdim. Issa'nın modern yazıhanesindeydik; dinlenmeye vakti de isteği de olmayan dostumun, geceleri bazen üstünde uyuduğu divana eğilmiştik.

«Dan'ın bölgesinden bir ihtiyar... dedesi de böyleydi herhalde,» diye cevap verdi Issa; anlattığına göre, deden eskiden köylü, baban da eskiden mühendismiş. «*Eskiden* kelimesinin üstüne basıyorum,» diye ekledi Issa, «çünkü Dan'ın bütün ailesi savaşta öldü. Dünyada senden başka kimsesi yok,» dedi Issa, yüreğim hızlı hızlı çarpmaya başladı, çünkü dünyada *benim* de *senden* başka kimsem yok! Pazara götürülen bir ördek gibi bağlanmış o saygıdeğer ihtiyarın fotoğrafını göstererek, «Öldü mü?» diye fısıldadım.

En öfkeli olduğu zamanlarda kullandığı olağan sesiyle, «Eh, yaşamak için soluk alabilmeli insan,» diye cevap verdi Issa. «Soruşturma merkezlerine götürüklerinin çoğunu böyle boğuyorlar,» diye açıkladı.

Bana bir göz attı; daha önce yaptığım gibi, fotoğraftan başımı çevirip çevirmediğimi anlamak istiyordu. Çevirmemiştim. İnsanlığın trajedisine ilgisiz kalmamaya yemin etmiştim (bakınız: daha önceki mektuplarım). Onun için, bu saygıdeğer dedeye bakıyor, onu kendi dedemle, yine *onlar* tarafından öldürülen dedemle karşılaştırıyordum.

«Bak, Issa, niye bir albüm çıkarmıyorsun? Bir sayfaya Vietnamlı kurbanların, bir sayfaya da Japon kurbanların resimlerini koyar, bin dokuz yüz kırk beş yöntemleriyle bin dokuz yüz altmış sekiz yöntemlerinin aynı olduğunu gösterirsin. Anlıyorsun ya? Hep yanıklar. Nasıl, iyi bir fikir mi? Bir Vietnam-Japon albümü.»

«Çok iyi! Nefis bir şey olur bu albüm. Bir film de yapılabilir belki,» diye bağırdı. Issa, ayağa fırladı. «Birlikte yaparız, ahbap, ne dersin?»

Issa, «birlikte» kelimesini söyleyince içimde büyük bir şeyler oldu. Ölü Shinzo'dan yaşayan bir Shinzo doğdu! O andan sonra ,amacı olan bir insandım artık.

«Öyleyse film nasıl çekilir, bana öğretmelisin,» diye yalvardım; çünkü ben, sadece 35 milimetrelik Nikon'u ve buna benzer fotoğraf makinelerini kullanmayı bilmekteyim.

«Hemen!» diye söz verdi Issa. «Yetenekli bir fotoğrafçısın. Film çekme sanatını kolayca öğrenirsin.»

Neyse, saatlerce çalıştık. Akşam olunca, Issa'ya yeteneğin ne olduğunu sordum, aşağıdaki cevabı verdi: «Yetenek bir tutkudur... bir çeşit tutku.» Sonra divana uzanıp horlamaya başladı. Ama bir anda uyandı. «Yarın sabah iş saatinden önce, şafakta beni al,» diye bağırdı. «Atom bombası hayaletlerinin yaşadığı arka sokaklara gidip film çekerez. Bizim Japon-Vietnam filmi müthiş olacak,» diye belirtti, yine uykuya daldı.

Kulağımda *bizim* kelimesi, sokaklara daldım. Tu-

haf şey, eskiden duvarlara çevrik olurdu başım, artık değildi; o yengeç yürüyüşüm de değişmişti. Keloid izlerime bakan ilk yayanın ben de yüzüne baktım. Orta yaşlı kadın bana gülümsedi; kalabalık sokakta bir insanla kurduğum bu güzel ilişkiden sonra adımlarımı canlı canlı atmaya başladım. Ya!

Mektubuma son verirken, bana ihtiyacın olduğu için derin teşekkürlerimi sunarım, Issa bana ihtiyacın olduğunu söylüyor.

Sevgiler,
Shinzo

Dan,

Issa'nın Vietnam'dan getirdiği belgesel filmlerden birinin adı «Kimse Bana Anlatmadı *Deme*» idi. Filmleri dün gece küçük bir öğrenci derneğinde gösterdi. Yukarıda adı geçen filmi bir hafta önce görseydim, terler, titrer, gözyaşları içinde eve koşardım. Artık savaşımlara karşı eyleme geçen bir insan olduğum için kaldım.

Ah Dan, neler yapmışlar sizin ülkenize! Sana filmi anlatayım. Evet, ilk sahne, Güney Vietnam'da askeri bir merkezin duvarını süsleyen ipe dizilmiş kulakları göstermekteydi; şöyle bir de yazı vardı: «Yabancı işgalcilere karşı direnen yurtsever savaşçıların başlarına gelenler.» İkinci sahne, yıkılmış köyleri göstermekteydi; yazısı şöyleydi: «Vietnam'a milyonlarca ton bomba atıldılar. Atılan bombalar, Nazilerin Avrupa ve Afrika'da kullandıkları bombalardan daha çoktur.»

Üçüncü sahne, insanlara ölüm yağdıran bir uçak filosu. Yazısı: «Hitler ile Mussolini, laboratuvar olarak İspanya'yı kullanmışlardı. Amerikan 'çaylaklar'ı deney hayvanı olarak Vietnamlıları kullanmaktadırlar; bugüne kadar bir milyonun üstünde insan öldürülmüştür.»

Şrak! O anda, öğrenci derneğindeki elektrik ışığı yukarıdaki sesi çıkardı, tamam, gösteriyi durduracaklar diye düşündüm. Bir kadın sesi yükseldi: «Ben bakarım. Geliyorum!» Mlle'in gökgürültüsünü andıran sesiydi bu. Karanlık arka sokaklardan yürüdüğüm için her zaman yanımda bulunan el fenerinin ışığında, onun sigorta kutusuna gittiğini gördüm.

Kendi kendime, «Savaşa karşı toplantılarda bu hippide ne arıyor?» diye sordum. Beni bir başka sürpriz daha bekliyordu. Yukarıda adı geçen ışıktaki kiminle göz göze gelsem beğenirsin? Patronumla!

Ah, Hata-san hemen gözlerini kaçırdı. Ben de kaçırardım! Böyle bir protesto toplantısında görülmekten mutlu olmadığını biliyordum. (Soru: Japonya'da ve başka ülkelerde Vietnam savaşından benim kadar tiksinen insanlar neden eyleme geçemiyorlar, işlerini kaybetmekten korktukları için mi?) Dilerim Hata-san'ı casuslar görmemiştir.

Film devam etti, perdede görünen bir manda başıyla sona erdi; üzgün görünüşlü manda, seyircilere seksen bin mandanın yanmış olduğunu «açıklıyordu»... zavallı mandalar, Vietnam köylülerinin tek varlıkları. Sonra gösteri bitti, herkes gözlerini kuru-layarak uzaklaştı. Ama ben arka odaya, Issa'nın yanına gittim.

Issa, «Yeni fotoğrafçım,» diye tanıttı beni; ben de sevinç ve şaşkınlıktan, «Ha!» diye bağırdım. Tuhaf şey, Issa'nın arkadaşlarından hiçbiri keloid yanıklarına bakmadı. Hayatımda belki ilk kere insan gibi karşılanmışım.

Bundan sonra, Issa'nın filminden konuştular; Issa, sözü geçen filmin fotoğraflarının daha artistik olması gerektiğini kabul etti. Film çekeni adamı belki en iyi sonucu alamamıştı. «Ama yeni bir adamım var artık,» dedi Issa, çıkarken koluma girdi. Tek ayak üstünde zıplayarak yürümek istedim, tıpkı «öldüğüm gün» zıpladığım gibi. Ama ölmüş gibi değildim artık. Ah Dan, ikimiz de yaşamalıyız! Sen on yedisindesin daha, öğrencisin. Ben de yaşlı değilim. Biz Asyalıların ölme hakkından başka hakkımız yok mu?

Shinzo'n

Sevgili Dan,

Bu gece ayın altında nasılsın? Bu sabah şafakta film çekeceğimiz yere, işsiz atom bombası hayaletlerinin dolaştığı mahalleye giderken seni konuştuk. Sırtında film gereçlerinin ağırlığıyla yürüyen Issa, saygıdeğer atalarının yüzyıllardır aynı köyde çiftçilik yaptıklarını söyledi; ama bu köy puf! diye yokolup vermiş... benim ağaçlıklı sokağım gibi. Ah, biz *sahiden* ikiziz! Issa dedi ki, sen bir öğrenciymişsin, sevdiğin küçük bir cebir kitabını alevlerden kurtarmışsın. Dan, napalm yaralarını iyileştireceğiz, yine öğrenci olacaksın.

Çuval üstünde oturmakta olan biri, «İyi günler,» dedi.

Issa, bağdaş kurarak oturmuş bu keloid kurbanını filme almak istiyordu, ama caydı. Doğrusunu söylemek gerekirse, Issa, atom felâketinden kurtulduğu için utanmaktadır (bu felâketten sadece gövdesi kurtulmuştur). Sebep? Bir kenar mahallede yaşıyordu. Kurtulanların çoğu, ölmüş atalarına karşı kendilerini suçlu bulmaktadırlar; tabii ki, sağ kalmaları kendi suçları değildir, zaten içleri ölmüştür.

Yukarıda sözü geçen adama, «Sizi filme alabilir miyim, lütfen?» diye sordum. Filmimizin amacını açıkladıktan sonra, «Evet, lütfen!» dedi. Öteki atom kurbanları, kuyudan su almak için kovalarla, tavşan deliğine benzeyen inlerinden sürünerek çıkarlarken, Issa şöyle dedi: «Filmimizin adını *Cehennemde Sessiz Bir Gün* koyalım.» Issa'nın isteği üzerine, atom kurbanlarına rica ettim, günlük işlerini sürdürdüler; örnek: yerleri süpürmek, su taşımak, pirinç pişirmek...

Issa'nın 16 milimetrelik kamerasıyla onları izledim.

Ah, Dan, bu insanların yüzlerini, hayatlarını mahvedenlerden nasıl tiksiniyordum! Yeteneğin bir çeşit tutku olduğunu söyleyen Issa'nın ne demek istediğini anlıyordum. Öfkeyle titriyordum. Aydaki çukurlara benzeyen o koca yanık izlerini filme alırken galiba bembeyaz kesilmişim. İşimi bitirince, konuştuğumuz ilk keloid kurbanı, «Yemyeşil oldunuz, gitmeden önce kulübemde bir tas sıcak pirinç çorbası için,» dedi. «Ha, teşekkür ederiz,» dedim. Çorba su gibiydi, ama sıcaktı. Aldırmadan içtim.

«Bak! Ne var bu perdenin arkasında?» diye sordu Issa, çünkü kulaklarımıza belli belirsiz bir ses çarpmıştı, saygıdeğer ev sahibimiz Abe-san, gözlerini kapadı. Sonra, yukarıda sözü geçen gözleri açtı.

«Kızımın iniltileri. Kötü talih, insana benzer yanı yok. Bildiğiniz gibi, atom bombası atıldığında bazı kadınlar gebeydi, sonradan doğurdukları çocuklar canavaraya benzedi. Kızımız da, insana benzemediği için, yirmi iki yıldır o perdenin arkasında oturmaktadır.»

Abe-san fısıltıyla söylemişti bunları. Güçlü Issa başını ellerinin arasına aldı, kımıldamadı.

Bir süre sonra, «Hoşça kalın, Abe-san,» dedik; eğilerek selâm verirken büyük bir yakınlık duydum ihtiyara. Öteki keloid kurbanlarından bu kadar zaman niye kaçmıştım? Bana düşmanca davrananlar arasında niye yaşamıştım? Cevap: bizi bu duruma getirenlerle savaşmaya karar vermemiştim çünkü; bu yüzden de, insanların acılarından kaçmıştım.

Birer kere daha eğildik. «Yine gelin,» diye bağırdı ev sahibimiz. «Geleceğim,» diye cevap verdim.

Evet, Dan, yazıhanede sessiz bir gün daha geçirdim, akşamleyin eve döndükten biraz sonra komşu barın saygıdeğer sahibi geldi.

«Acele telefondan istiyorlar!» diye bağırdı.

«Beni mi?» diye sordum, çünkü bana kimse telefon etmez.

Telefonda Issa'nın sesini duydum, bağıırıyordu.

«Ahbap! Filmin bazı yerlerini banyo ettirdim bugün. Korkunç bir şey! Nefis! Büyük bir ustasın, ahbap! Hoşça kal.»

Evet, Dan, o geceyi kiraz ağacımın altında geçirdim, dallarına yıldızlar asılmıştı sanki. Ona, ağacıma, «Mutluyum,» diye fısıldadım.

Dan, mutluyum,
Shinzo

Dan,

Ayın 15'inde sabahleyin yazıhaneye girince, iş arkadaşlarım elleriyle masalarınca vurarak şarkı söylemeye başladılar: «Sa-yo-na-ra! Sa-yo-na-ra, Ni-shi-na isan!» Ne demek stediklerini anlayamadım, bu yakışksız gürültüyü belki duyar diye çekinerek, patronun odasına bir göz attım.

Şefimiz, «Kimse koruyamaz seni! New York Photo Emporium'un savaşa karşı toplantılara katılan memurlarına Hata-san bile yardım edemez,» diye bağırdı. Masama yaklaşarak işaret parmağını uzattı. «Sepetlendin, barış kuşu! Masadaki mektupta işine son verildiği yazılı; oku,» diye buyurdu, ben de okudum.

«Kim ele verdi beni?» diye bağırdım öfkeyle.

«Şuna bakın, nasıl horozlanıyor!» Şefimiz, kabaca sigara dumanı üfledi yüzüme. «Biraz içince senin pampam'ın dili çözüldü, ben de gizli polise başvurdum. *Benim* sayemde her şeyi öğrendiler,» diye böbürlendi; bir de baktım ki, bu alçak adamın üstünde yeni bir elbise, boynunda yeni bir kravat, ayaklarında da yeni süet ayakkabılar vardır. Durumu anlamakta gecikmedim. Bu iğrenç, şık adam, «Senin pam-pam'ı da sepetledim,» diye böbürlendi.

«Asıl o seni sepetledi,» diye bağırarak masamdaki eşyaları topladım, özellikle, yıkıntılar arasında bulduğum, kâğıt ağırlığı olarak kullandığım değerli taş. «Mille Michiko Dupont iyi bir kadındır. Sayonara,» dedim, çıktım. Nereye gidecektim? Ah, tabii ki, Issa'nın yazıhanesine, çünkü parasızdım.

Ama yazı makinesinin üstünde, bana bırakılmış

küçük bir not vardı; notta Issa'nın yıldırım bir görevle Vietnam'a gittiği, bir hafta sonra döneceği yazılıydı. Ne yapacaktım? İlk olarak, Issa'nın darma-
dağın yazıhanesini düzene soktum, bütün kurşun kalem-
lerini açtım. (Kurşun kalemleri severim, özellikle Faber No. 2'yi.) Sonra ertesi günü bekledim, kendime yeni bir iş arayacaktım — yüzümden ötürü, umutsuz bir arayış olacaktı bu.

Acıkmıştım, parmaklarımı kemirdim — parmaklarımı kemirerek geçirdiğim eski, işsiz günlerimi hatırlayarak. Yemek yerine su içtim. Biraz sonra Issa'nın divanı üstüne uzanıp seni düşüneceğim; şu anda sen de yatmaktasın; kimbilir, belki talihli Issa da başucundadır.

Mektubuma son verirken
sevgilerimi sunarım,
Shinzo'n

Not: İzin verirsen, hakkında yanlış yargıya vardığım Mlle'i temize çıkaracağım. Geçen gün Issa'ya sordum, nasıl oluyor da içki içen, erkeklerle düşüp kalan, hippî'ler gibi saçma sapan konuşan, yoksul görünüşlü Mlle, bizim savaşa karşı toplantılarımıza katılıyor diye.

«Mlle yoksul değildir, üstelik ciddidir,» diye belirtti Issa, sonra şunları ekledi: «Mlle Michiko Dupont dilenciler gibi giyiniyor, çünkü Greenwich Village'lılar gibi olmaya özeniyor. Kabul ediyorum, çok içiyor. Çok kişiyle yattığı da kabul edilmektedir; hippî'ler gibi saçma sapan konuşuyor, çünkü toplumla uyuşamayan kültürsüz bir insandır. Hepsi bu yola başvuruyorlar — kendilerini 'açıklamak', kişilik kazanmak için; onların kişilikleri yoktur. Zaten Mlle gibi, bu çocukların çoğunun ailesi zengindir. Öyle olmasa, yan gelip yatabilirler miydi, durmadan esrar çekip içki içebilişler miydi, iş bulamama korkusunu

duymadan yüzlerini karmakarışık saçlarıyla örtebilirler miydi?» Issa durup gülümsedi. «Mlle'in kendini göstermesi *gerekıyor*, yoksa sıkıntıdan ölür.» diye bağırdı. «Ama iyi bir çocuk.»

Ah, Dan!

Son mektubumdan bu yana sadece kısa bir süre geçtiğine dikkatini çekerim, ama uzun acılar yaşadım. Issa olanları anlattı. Bir hastaneyi bombalamak! Bunu, isteyerek, plânlayarak yapmak — şimdi olduğu gibi! Dört ayaklı köpekler bile böyle zalimce bir şey yapmaz, sadece *insanoğlu* yapar. Issa diyor ki, Vietnamlı arkadaşlarının yardımı olmasa, seni şimdiki sığınağında bulamayacakmış. Dedi ki, dağınık uzun saçlarınla, saman şiltende yatarken öyle güzelmışsin ki, yüksek asa'lı pankromatik filmle (tip xx) resmini çekmiş, ama ışık kötüymüş. Sonuç pek iyi değil. Resimde seni belli belirsiz gördüm, şiltende yatarken, yanında da bir kitap vardı. (O kadar çok sevdiğin cebir kitabı mıydı? Bombalanmış hastaneden arkadaşlarıyla birlikte alınıp götürüldüğün bu sığınak nasıl da kalabalık! Issa'nın söylediğine göre, napalm yanıkların *iyileşmemektedir*. Bak, bu haber kötü.

Neyse, Issa uzun yolculuğunun yorgunluğu yüzünden gece yarısı uykuya dalınca, sokaklara çıktım. Ayaklarım, Issa'yla birlikte film çektiğimiz mahalleye götürdü beni; işsiz atom bombası kurbanlarının oturduğu kulübeler arasındaki dar patikalarda dolaştım, onların inleyişlerini dinleyerek, seni, senin uykusuz gecelerini düşünerek. Ülkeni bombalayıp her gün sığınağındaki insanlar gibi kurbanlar yaratmalarına engel olmak için hep konuşmaya, film çekmeye, savaşımaya yemin ettim. Ah, Dan, krallara, milyonerlere mektuplar yazıp senin yanıklarını anlatacağım. «İMDAT, krallar! İMDAT, milyonerler!»

Şafak sökerken Issa'nın oraya döndüm; güzel bir

raslantı, eski evimin yanından geçtim. Ha! Ağaç orada duruyordu! Pembe sabah ışığında, meltem uzun dallarını kımıldatmaktaydı. Dalları neye benzemektedir? Kendi kendime bu soruyu sordum. Evet, saman şiltenin üstündeki dağınık saçlarına! Sevinçle bağırdım o anda. Demek ağacımla sen, bir bakıma aynı şeydiniz. Kiraz ağacını severken bu arada hep *seni* sevmişim, Dan! Fısıldadım: Seni seviyorum. Seni seviyorum. Evet, şimdi-şuna karar verdim: Sana gideceğim, Vietnam'a kadar *yüzmek* zorunda kalsam bile.

Shinzo

Dan,

Doğru düşünceler taşıyan bir delikanlı bir buldozerdir, hiç bir engel tanımaz. Para engellerini bile aşar, iş bulur.

Issa, «Bugünden sonra yanımda çalışacaksın,» diye açıkladı. «Yüksek olmasa bile, aylık alacaksın ben-den; yazıhanemde de yatabilirsin. Böylece, fotoğraflarımız üzerinde gece gündüz çalışabiliriz.» Bu sözlerle aşağıdaki cevabı verdim:

«Evet, Issa, çalışmalıyız. Güney Amerika'ya da napalm bombaları atmaya başladılar; sözü geçen bombaları gerillaların üstüne attırmak için Güney Amerikalı pilotları kullanıyorlar. Yakında, Güney Amerikalı çocuklar da — Dan gibi — yanıklardan kuruyup gidecekler. Bu yeni korkunç haberi okuyunca bütün gece uyuyamadım. Filmimizi bitirmekte acele etmeliyiz.»

«Kabul, ama bir para babası gerek, ahbap!» diye cevap verdi Issa. «Paramız bitmek üzere.»

Sordum: «Sözü geçen para babası nereden bulunacak, lütfen?»

Issa, kıvrıkcık saçlarını düşünceli düşünceli kaşıyarak durdu. Bir çığlık attım. «Mlle! Babası, Bordeaux'dan para kazanmış bir şarap tüccarıydı. Sözü geçen babanın dul karısı oldukça zengin, ben Mlle'den biraz Bordeaux-parası koparırım. Gidiyorum!» diye bağırdım, Issa bir kahkaha attı. «Bak sen, amma değişmişsin, ahbap!» diye bağırdı.

Ben de güldüm, ama o anda mideme sert bir mide krampı girdi. «Olmaz, senin film çeken bir adamın var, onun işini alamam,» diye belirttim. «Ben,

söylediğın gibi, daha iyi bir fotoğrafçı olsam bile.» Bunun üzerine, Issa gerekli bilgiyi verdi: «Heyecanlanma, ahbap! Üzgünüm ama benim filmcinin defteri kapandı! Son yolculuğumuzda gördüğümüz, kitlelerin ölümüne yol açan bombardıman aklını başından aldı onun; delirdi. Böyle zulümleri görmeye alışık değil,» diye açıkladı Issa.

Oteldeki odasının kapısını vurunca, «Gel!» diye bağırdı Mlle. Pencerenin önünde çırlıçıplak oturuyordu, kullanılmış bir sütyenî çöp sepetine atmak üzereydi. Ha! Tam bir hippî şu şişko kız, Michiko Dupont! İçeri girenin kim olduğunu görünce koca ağzı neredeyse ikiye ayrılacaktı. Ağlayacak sandım.

«Allahaşkına, biliyorum, işinden benim yüzümden atıldın. O toplantı hakkında gevezelik ederken bir sır verdiğimin farkında değildim,» dedi Mlle, ansızın kendi ağzına bir tokat attı. «Al bakalım, Allahın belâsı sarhoş ağız!» diye bağırdı; sonra dalgın dalgın, çıplak bedenine yeşil bir havlu sardı. «Ah, sana yaptığım kötülüğün karşılığını ödeyemem, Shinzo!»

Fırsatı kaçırmayarak, «Ödeyebilirsiniz,» diye cevap verdim. «Issa'nın filmine yardım edebilirsiniz. Bize bir kaç yen verebilir misiniz, Mlle?»

O anda, iri yapılı, çıplak denecek kız, bir yığın boş sake şişesinin altında bir şeyler aramaya başladı. Bir çek defteri çıkarıp oldukça kabarık bir rakam yazdıktan sonra imzasını attı.

«Bir kaç yen mi? Lâf! Yıllık harçlığımın yarısı bu. Al! Allahaşkına, eğilmeyi bırak. İstesem kendime bir iş bulabilirim herhalde,» dedi, ansızın tombul Mlle'i kollarıma aldım, çocuk gibi ağladı. Sonra beni itti, çıkıp biraz sake almamı, bunu kutlamamızı söyledi.

«Neyi kutlayacağız?» diye sordum.

«Bu benim isim değil mi, Allahaşkına? Hadi bakalım, yaylan! Defol!» diye bağırdı Mlle, birdenbire müthiş sevdim onu. Sake almak için merdivenlerden

tek ayak üstünde hoplayarak inerken, sekiz yaşımdan beri ilk kere şarkı söyledim.

Dan, Dan, seni görmeye geliyorum şimdi. Evet, Vietnam'a geliyorum — sevgilerimi gönderdiğim Vietnam'a.

Suinzo

İKİNCİ BÖLÜM

Vietnam, Nisan

Sevgili Mlle,

Şu anda bacaklarımda siyam bir keten pantolon, başımda tekerleğe benzeyen yuvarlak bir şapka var. Issa da siyah pijama giymiş; böylece, Vietnamlı olmadığımızı kimse anlamayacak. Ama Dan beni görür görmez «tanıdı»! (Issa dosdoğru yara kokan kalabalık sığınağa götürmüştü beni.) Kiraz tomurcuklarına benzeyen elini uzattı. O andan beri el eleyiz.

Ah, bu yaralı kızın durumu, umduğumdan da kötüdür. Yanık kolları, bacakları kaşınıyor; benimkiler de kaşınırdı, bağırmamak için kendimi tuttuğum zamanlar. Ama onun bütün gövdesi sarsılıyor, yüzünden terler akıyor. Bugün ona dedim ki: bağır. Bağırdı.

Mlle, gelmeden önce bana demiştiniz ki: «Vietnam'ın nasıl bir yer olduğunu yaz.» Lütfen özür dilerim, yazamayacağım. Vietnam, benim için, pek seyrekle ayrıldığım bu sığınaktır, kolsuz, bacaksız gövdelerle, ölümü çağıran seslerle dolu bu sığınaktır. Ama Dan'la ben sessiz bir adada yaşamaktayız — sevgimizin adasında. Evli bir çift gibi küçük «alışkanlıklar» edindik bile. Bazı saatlerde gevezelik ediyor, bazı saatlerde uyukluyoruz. Öğleden sonraları, batmak üzere olan güneş Dan'ın saman şiltesini bırakınca, şiltenin yerini değiştiriyorum, çünkü Dan da, benim gibi, güneşi seviyor. Kendi dilimiz var (okul İngilizcesi); Dan, gelecekte Nagasaki'deki evimizi anlatmamdan hoşlanıyor. Ağaçlıklı bir arka sokakta olacak evimiz, çocukluğumun yıkılmış sokağını andıracak. Sözü geçen evin bir resmini çizip duvara rapti-

yeledim; napalmden yaralanmış kızım ona bakarak yatıyor — gözleri, çarpan birer yürek sanki.

Bu gece o, Dan, bir nöbet sırasında yırtık gömleğini açtı. Minimini bir çocuk, şilteye çıkıp aç pençeleriyle Dan'ın göğsüne yapıştı. Dan'ın bâkire göğsünden süt *gelemezdi*; ama çocuk, onun ılık derisine dokunur dokunmaz uyuyuverdi. Gözlerimiz çocuğun başının üstünden buluştu, *bizim* çocuğumuz diyerek. Dan'ın içtenlikle gülümsediğini ilk o zaman gördüm. Ama sonra göz yaşları süzüldü yanaklarından, göğsüne aktı; çocuk, susamış olduğu için, o göz yaşlarını içti. Kurban edilmiş Vietnamlı Dan'ların sütleri göz yaşıdır.

Neyse, Dan uykuya daldı. Sevgimizin adasında küçük ailemin başında bekledim. Durmadan sinekleri kovaladım, sinekleri kovaladım! Ama biraz sonra çocuğun ağzı Dan'ın göğsünü bıraktı; yakından bakınca, parmak uçlarıma kadar bir çığlık kapladı içimi. Sonunda onu götürdüm. Mlle, üstü açık sığınağımızın en ucuna götürdüm onu, sonra gömmek üzere. Çocuğumuzun gövdesini taşıırken bir baba oldum; derisi yanmış, kül olmuştu, tabaka tabaka kalkıyor, külleri ellerime, kollarıma bulaşıyordu. Bir babanın neler duyduğunu o anda anladım. Şimdi içimden babayım.

Nagasaki artık uzak görünmüyor gözüme. Benim yanmış şehrimle Dan'ın yanmış köyü ikiz. Zavallı ikizler gibi, yanak yanağa vermiş, yas tutuyorlar, Dan'la benim yas tuttuğumuz gibi — yanak yanağa. Mektubuma son verirken derin saygılarımı sunarım.

Nishina Shinzo

Sevgili Mlle,

Yeni ne var ne yok? Eh, burada Amerikalı bir askerin yüreği parçalandı. Gördüklerini görmek yüzünden, Budist rahipler gibi kendini ateşe vermek istedi. Haykıran çocuğu, anlatıldığına göre, duvarları ses geçirmeyen bir askeri hastaneye kaldırdılar. Ah, evet, bir çok Amerikan askerine acı-maktayım.

Dün, Dan'a, «Biraz muz ezmesi yiyebilir misin?» diye sordum, Mlle. İncecik fidanım, başını çocuksu çocuksu iki yana sallayarak, «Hayır,» diye cevap verdi. «Öyleyse biraz meyve suyu?» diye yalvardım. Kabul etti, ben de sulu bir papaya meyvesi bulmak için dışarı çıktım.

Sokaklar pırıl pırıl erkek çocuklarla, kızlarla ve yaşlılarla doluydu; bir bombardıman uçağı görünürse içine atlamak için çukurlar kazıyorlardı. Fotoğrafçı-gözüm, Hayat'a da Ölüm'e de hazır görünen yüzlerini inceledi onların. Kötü talih, pazar yeri sulu papayalarla değil, göğe bakan sessiz insanlarla doluydu. Şimdi bu bölge düşman eline geçtiği için, üç kişiden fazla insanın yan yana gelmesine izin vermiyorlar, kendilerini kötüleyecek biçimde konuşurlar diye korkmaktadırlar — Vietnamlılar, kendilerini yok edenleri kötülemeyecekler de kimleri kötüleyecekler? Bir kadından pırıl pırıl, yeşil bir misket limonu aldım; kadın, ancak yaralı yüzümü görünce limonu verdi; o anda, pazar yeri bir Japon Kabuki tiyatrosuna döndü. Ha! Sahneye çıkan bu renkli elbiseler giymiş oyuncu kimdi?

Vietnamlı bir öğrenci, «Hangi dili konuşursunuz? Biraz Fransızca, bir parça İngilizce?» diye sor-

du. Dalgın dalgın, «Bir parça İngilizce,» diye cevap verdim, çünkü durmadan fotoğraf çekmekteydim. Ah, gözünüzün önüne getiriniz! O süslü püslü oyuncu, bir maymundu! Kırmızılı sarılı elbisesi savaşa karşı sloganlarla kaplanmıştı.

Üstünde, «Lütfen bizi *korumayın!* Lütfen bizim iyiliğimiz için çalışmayın! Lütfen bize gökten armağanlar yağdırmayın! *Lütfen ülkenize dönün!*» yazılıydı.

Herkes alkışladı, Mlle, tam o anda keskin gözlü maymun Dan'ın yeşil limonunu gördü elimde. Limonu kapıp bir dama fırladı; polisler, savaşa karşı geldiği için ona ateş ettiler. O da, karşılığında, Dan'ın sıkılarak suyu içilmiş limonunun kabuğunu yukarıda sözü geçen polislere fırlattı, sonra sırtarak gözden kayboldu. Pazar yerindeki bütün Vietnamlı insanlar gülüşüler.

Öğrenci, «İzin verirsiniz açıklayayım,» dedi. «Ormanlarda yakaladığımız maymunları giydirip şehre getiriyoruz; *bizim* savaşa karşı propaganda yapmamız yasak olduğu için, propagandayı onlara yaptırıyoruz. Nefis bir fikir, yoksa o kadar nefis değil mi?»

«Nefis!» diye cevap verdim.

Öğrenci, cebindeki bir limonu bana verdi, sonra yumuşak gözlerle keloid'lerime bakarak, mırıldandı: «Nereden geliyorsunuz?»

«Nagasaki'den,» dedim öğrenciye.

Beni kucakladı, ben de Dan'ın yurttaşlarını sevdiğimi düşünerek sığınağımıza koştum. Dan limon suyunu içti. Sonra, başı ellerimin arasında, uykuya daldı.

Şimdilik iyi geceler, Mlle.
Nishina Shinzo

Sevgili Mlle,

Yine tapınakların başaşağı resimlerini çektiniz mi? Ya da elbise askılarıyla sardalyaların? Açıklamış olduğunuz gibi, pop sanatı resimleri? Burada pop o kadar gerçek dışı, o kadar uzakta görünüyor ki.

Ama Vietnam dünyası son derece gerçek. Bütün engellere karşı koyarak yaşamaya çalışıyor. İnsanlar dinlenmek nedir bilmiyor, sadece savaşıyor, cesaret kazanmaya bakıyorlar. Bakınız dün ne oldu.

Bum! Bir Vietnam gongu çaldı, Dan'ın yanındaki saman bir şiltede yatan, biraz İngilizce konuşan mühendise, «Bombardıman uçakları mı?» diye sordum.

«Hayır. Oyuncular,» dedi. «Bir topluluk gelmiş. Çok güzel, değil mi? Kahraman oyuncular, tabii yasak olmasına rağmen, bu gece bir oyun oynayacaklar.»

Aynı bay, Dan'ı gösteriye götürebilmem için bana yardımcı olamayacağını üzülerek belirtti. Ama, iyi talih, Issa girdi içeri.

«Ahbap, hadi *Büyücülerin Dansı*'na götürelim Dan'ı! Özgürlük Oyuncuları, sahnelerini koruya kurmuşlar, görülmesinler diye.» Dan'ın şiltesini tuttu, benim de öteki uçtan tutmamı söyledi. «Tuttun mu?» diye sordu.

«Tuttum!» diye cevap verdim, sonra içimden gelerek ekledim: «Hiç bırakmam artık.»

Onu bambu korusuna götürdük, mühendisi de sedyesiyle taşıdık, bombalanmış çocukları da götürdük. Ağır hastalar götürülemiyorlardı, çünkü derileri insanın eline yapışıyordu ve gerçekten ölmektedirler. Oyuncular davul sesine uyarak dansedip, karşılarındaki görünmeyen düşmana, «Ho-he-ho!» diye şarkı

söyleyerek yumruklaını sallarken, o kadar hasta olmayan seyirciler kahkahadan kırıldılar.

Daha sonra, Mlle, bu genç kahraman-oyuncular, Vietnam'ın geleneksel telli çalgılarıyla bazı parçalar çaldılar. Mühendisin söylediğine göre, Vietnam halk türkülerini yaşatmaya çalışıyorlarmış; sadece uygar olmayan insanların sevdiği pop ve hafif müziğe karşıymışlar. Türkülerinde, ülkelerinin yüz yıldır verdiği savaş anlatılmaktaymış — zaferler ve yenilgiler.

«Güçlüklere rağmen, bir çok zafer kazanıldı,» dedi; iki elini de sivillere karşı kullanılan o korkunç bombalardan biriyle kaybetmişti; yine de güldü. Ama o sırada, oyunculardan biri, «*Dikkat!*» diye bağırdı; bir anda bütün gaz lâmbalarını söndürdüler.

«Yüzüstü yatın,» dedi mühendis.

Ah, ne oluyordu, Mlle? Evet, bir bombardıman uçağı gürültüyle geçti; hepimiz, yanlışlıkla ya da eğlence olsun diye bir bomba atacağından korkarak, yere yattık. İyi talih, uçak uzaklaştı.

«Ho-ho!» diye şarkı söyledi kahraman oyuncular. Güldüler, zıpladılar. Alkışladık: «Biraz daha! Biraz daha!»

Ama Dan yorulmuştu. Bu heyecan çok gelmişti ona. Ah, Mlle, benim kız öyle çabuk yoruluyor ki! Ama yaraları biraz daha iyi görünüyor; ben de, hâlâ niye bu kadar bitkin olduğunu anlayamıyorum. Zaman ve benim sevgim onu iyileştirecektir. Sonunda yalnız kaldığımızda sevindim; şiltedeydik, üstümüzde battaniye yerine gece vardı. Dan, genç oyuncuların iyimserliğine çok sevinmişti; ama şimdi mutsuz, tedirgin görünüyordu.

Sonunda, kararlı bir sesle dedim ki: «Dan, Vietnam halkı zafere ulaşacak — ne olursa olsun. *Onlar* yenildiler — ne olursa olsun!»

«Evet,» diye cevap verdi. Sonra, okulda öğrendiği İngilizceyle şu sözleri ekledi: «Sen de şimdi bir Vietnamlısın, Shinzo. Öyle değil mi, Shinzo?»

«Vietnamlıyım!» Bunu öyle bağırarak söylemiş-
tim ki, galiba bazı uyuyanları uyandırdım. «Bütün
namuslu dünya Vietnamlıdır bugün,» diye tekrarla-
dım.

Bu söz doğrudur, Mlle. Japonya'da, *bütün* ülke-
lerde, göğüslerinde birer yürek taşıyan herkes ken-
disini Vietnamlı olarak görmektedir.

Dan rahatlamıştı, hafifçe içini çekti. Ama kolla-
rımda uykuya dılınca, yüreğim acımayla, kuşkuyla
parçalandı.

Derin saygılarımı sunarım,
Nishina Shinzo

Sevgili Mlle,

Ayrıyız, ama sizin düşünüyor, mutluluğun bir an önce gidip sizi bulmasını diliyorum. Niye olmasın? Siz cömert bir kızsınız, demek ki iyi insansınız. İnsanlar iyileri severler (nedeninin bu olduğunu bilmedikleri halde). İnsan seviliyorsa mutlu demektir. Etmesinler! İnsancıl doğrular, LSD düşlerinden daha iyidir.

Neyse, dün gece *ben* de düş görüyorum sandım. Bombardıman edilen sivillerden üç genç getirildi sığınağımıza, iki tane de bağırان ihtiyar. Altıncı kurban, Dan'ın şiltesinin yanındaki şilteye bırakılan bir rahipti. Ölü mü? diye sordum kendi kendime. Hayır, bu kara cübbeli kutsal adam, o anda bir takım kelimeler söylemeye başladı, Dan kendi diliyle cevap verdi.

Budist rahibin uykuya daldığını sandığım zaman, Dan'a, «Ne diyor?» diye sordum.

«İçi hapla doluymuş,» diye cevap verdi Dan.

Biz okul İngilizcesiyle her zamanki gibi konuşmaktayken, Budist bayın kültürlü bir dille sözümüzü kesmesine şaşırdım, herhalde yabancı bir okulda öğrenmiştir.

«Bildığınız haplardan değil,» diye düzeltti. «Biz hap diye adlandırıyoruz bunları. 'Salkım bombaları' diye bir şey duymadınız mı? Adınız nedir, efendim?»

«Nishina Shinzo, saygıdeğer bayım. Nagasaki'liyim. Tembel Köpek mi yoksa?» diye sordum.

Bilgili bay, «Bu bombalar genellikle böyle adlandırılmaktadır,» diye cevap verdi. «Tembel Köpek bombasını 'ananas' tipi bomba, onu da 'guava'lar izledi.

Guava, ana bombadır, efendim, karnında sekiz yüz tane çelik mermi taşır.»

Rahibin sözü, guava çocuklarından birinin çığıyla kesildi.

Gözlerini bir an eliyle kapadıktan sonra, «Ah, günümüzün milyar dolarlık biliminin sonuçlarını görüyorsunuz işte,» dedi rahip. «Bilim adamları bu silâhları lüks laboratuvarlarda yapıyor, geceleri de mutlu karılarının, iyi beslenmiş çocuklarının yanına dönüyorlar. *Bizim* çocuklarımız ise...» Rahip, ağlayan çocuğu gösterdi; bir yastık nasıl pirinçle doluysa, çocuğun içi de çelik mermilerle öylesine doluydu. «Bilimin ve bilim adamlarının ahlâki çöküntüsü, günümüzün en üzücü yanlarından biridir,» dedi rahip. Ama sonra yine sustu. «Ao-u,» diye inledi usulca.

«Acıyor mu? Biraz meyve suyu, saygıdeğer *sen-si?*» diye soruşturdum.

«Hayır, bana verirsiniz ziyan olur. Galiba yakında öleceğim. Eğer yaşarsam, üstüme gaz döküp bir kibrit çakacağım. Böyle protestolar, halkımızın savaşına yardımcı oluyor, onlara cesaret veriyor,» dedi rahip.

Birdenbire, gözlerinde üzücü bir acı gördüm. Dan'ın başının üstündeki resme, Japonya'daki mutlu evimizin resmine bakıyordu.

Rahip, acıyla, «Yeryüzü, adalete, barışa kavuşmadan, hiç kimse böyle evleri ya da başka kişisel mutlulukları düşleyemez,» dedi. «Hepimiz o adalet, o barış için savaşmalıyız. Ao-u,» diye yine inledi, daha hafif inliyordu şimdi, gözlerini yumdu.

Evet, gözlerimdeki anlamı başkalarının görmesini istemediğim zamanlar ben de öyle yaparım. Bakışlarımı rahipten Dan'a kaydurdım usulca; Dan, resmimize eklediğim komik bir papağan kuşuna bakarak yatmaktaydı. (Pin adında yeşil bir papağanı varmış Dan'ın, saygıdeğer dedesinin köyünde küçücük bir Dan'ken, o günden beri de böyle bir kuşun özlemine

çekmekteymiş.) Ama şimdi Dan'ın alnı üzüntülüydü. Herkesin barış içinde birer eve kavuşacağı zaman gelmeden kimsenin mutlu bir yuvaya sahip olamaya-
cağını söyleyen rahibin sözlerini mi duymuştu acaba? Belki de Dan benimle Japonya'ya da gelmezdi.

«Dan!» diye bağırdım korkuyla. «Ne var?» diye sordu. «Yok, bir şey yok,» diye mırıldandım, ama onu öpmeye başladım — elini, küçük kulaklarını. Sonunda da dudaklarını; o da beni öptü. Yine mutluydum. Yanlış mı yoksa, Mlle? Yani mutlu olmam, o acı evinde. Ama hayatımda mutluluğu o kadar az duydum ki.

Bu arada, siyah gece çökmüştü. Dan'ı kollarıma çektim.

Nen nen koro ri.

Nen koro ron,

Nen koro ron.

Dan'a bu Japon ninnisini söyledim; kısa zamanda «nen» (uyku) gelip kızımı buldu. Mlle, onu seviyorum! Evet, onu seviyorum! Tam o sırada, çatıdaki delikten bir tutam ayışığı döküldü saygıdeğer rahibin üstüne. Ha! Bağdaş kurmuş, kollarını kavuşturmuş oturuyordu; yaralı yüzünde klasik «Buda gülümseyişi» vardı. İyi bir yaratık! Dışı kadife, içi demir. Onu da sevdim.

Neyse, hoşça kalın.
Shinzo

Sevgili Mlle,

Yazımı okuyabiliyor musunuz, Mlle? Bunu niye soruyorum? Çünkü bu mektubu, büyük yangınımızdan sonra içinde oturup yarı kızarmış bir fareyi yediğim Nagasaki mağaraları kadar karanlık bir mağaradan yazıyorum. Yine bir bombardımanla karşılaştım! Yirmi iki yıl sonra işimi bitirmek için döndüler.

BUM!

Kötü bir düş mü görmekteyim? Dört gece önce, yarı uykulu durumda kendi kendime bu soruyu sordum. Saman şiltemden fırlayıp karanlığa diktim gözlerimi. Hiç bir şey göremiyordum, hiç kimseyi göremiyordum. Ansızın sekiz yaşında oldum yine, Nagasaki'de Yüce İsa'nın kilisesi önünde yatarak bir ateş ışıltısında sürüklenip giden saygıdeğer annemle babamı arar gibi.

O Gün, «Anne-Baba neredesiniz?» diye nasıl bağırmışsam, «Dan! Issa! Neredesiniz?» diye bağırdım. Çılgın gibi bağırmaya devam edişimi duydum: «Dan, Issa! Dan-Issa, neredesiniz?»

İleri doğru iki adım attım, karalar giyinmiş birinin üstüne düştüm. Rahip! Evet, o iyi insandı bu, dehşet içinde anladım ki, bombardıman sadece onun bedenini değil, çelik gibi direncini, yüksek öğrenimini, parlak düşlerini de yok etmiş. Siyah cübbesi yanmaktaydı. Demek rahibimizin kendi üstüne gaz dökmesine gerek kalmamış! Onun yerine yapmışlar bunu. Alevler yüzünü aydınlatıyordu; inanır mısınız? Yüzünde hâlâ «Buda gülümseyişi» vardı.

«Dan-Dan!» diye bağırdım yine.

Korkulu gözlerim şiltemize kaydı; rahibi yiyen alevlerin ışığında, Dan'ın ince gövdesini farkettilim. Alnında bir kan buklesi vardı. Ah, ne çarptı ona? diye düşündüm. Bir kiremit mi? Evet, mutlaka bir kiremit. Bütün çatı yok olmuş gibiydi, yukarı bakınca yıldızları görebiliyordum.

Ah Mlle, kendimi Dan'ın üstüne atıp göğsünü tuttum. Dan'ın kalbi neredeydi? Durmuş muydu? Hayır, durmamıştı! Yüksek sesle ağlamaya başladım ve o zaman Dan'ı ne kadar çok sevdiğimi anladım.

Su, dedim kendi kendime. Su nerede? Evet, aşağı yukarı bütün sığınak yıkılmıştı, ama Dan'la benim toprak çanağımız orada kırılmamış bir durumda durmaktaydı. Sözü geçen çanaktan Dan'ın yarasına su boşalttım; gözlerini açtı. Sadece teşekkürle değil, başka bir çeşit sevgiyle de baktı bana. Bu, bir kadının bir erkeğe sevgisiydi. Ah, birbirimize kenetlendik!

Şimdi size garip bir şey söyleyeceğim, Mlle. O bombardıman gecesi, Dan'la ben ilk kere karı koca olduk. Ölülerle, can çekişenlerle sarılıydı çevremiz, hayata sıcak bir özlem duyduk. Belki de, soyumuz yok olmasın diye yaratmak istiyorduk. Mlle, bunu anlayabilir misiniz? Tabii. Dış dünya ne anlarsa anlasın, biz felâkete uğrayanlar kendi davranışlarımızı anlamaktayız. Yaralıların çığlıkları arasında birbirimizi severken, Dan'la ben hayatı daha önce anlamadığımız gibi anladık. Şu anda, Dan'ın çiçeğe benzeyen gövdesinin içinde belki küçük bir bebek büyümektedir. Sonunda kendi çocuğumuz.

O gece geç vakit yıkıntılar arasından geçtim. Bir çok gövdeyi, yıkılmış taşlar, tahta kirişler örtmüştü. Kanayan bir kol, ayaksız bir bacak fırlıyordu taşların arasından. İşte o anda, Mlle, nefretin gerçek anlamını öğrendim. Asyalılara dehşet saçmak amacıyla girişilen kıyımда öldürülen genç insanlar ve çaresiz ihtiyarların arasında dururken nefret etmekten, öç

almak için plân yapmaktan bir an bile vazgeçmeyeceğime söz verdim. Budist rahip, Vietnam halkının direncini kırmak için, düşman pilotlarının hastaneleri, okulları bombalamak için emir aldıklarını söylemişti. Nasıyan,lıyorlar! Ah,Mille, kendilerine karşı öyle büyük bir nefret yarattılar ki dünyada, bu nefretin alevlerinde çocuklarıyla torunları bile yanacak. Napalm ile radyasyon bizi nasıl yakmışsa, o alevler de onları öyle yakacak.

Saygılar,
Shinzo

Vietnam, Mayıs

Sevgili Mlle,

Yuvamı bir mağaraya kuracağımı daha önce hiç düşünmemiştim. Ama yedi yaşımıdayken, bir yıl sonra yıkıntılar arasında yaşayıp çöp yiyeceğimi düşünmüş müydüm? Neyse, benim çocukluk yıkıntılarım geride kaldı. Bu Vietnam mağarası ise karşımda!

Evet, bir mağaranın neye benzediğini herkes bilmektedir, bu mağara da o mağaralar gibi — sinirli yarasalarla dolu ıslak, karanlık bir delik. Issa'yla birlikte Dan'ı ve beş yaralıyı sözü geçen yere taşıırken, orada bir gün kalacağımızı sanıyordum. Aradan bir hafta geçti! Yaralılardan biri çıldırıp kaçtı, onu kurtarmaya giden iki çocuk bir daha dönmedi. Hayvanlara yem mi oldular? Yoksa yakalandılar, sorguya çekildiler, işkence mi edildiler — başka hayvanlar tarafından. Geride kalan iki ihtiyar artık bir şey yemiyor. Ateş onları yiyor. Tavandan damlayan suları toplayıp onları yıkıyorum; onları çok seviyorum. Dan da aşağı yukarı hiç bir şey yemiyor. Issa'nın gece olunca getirdiği kırıntıları yutamıyor.

Evet, bu gerçeği kendime kabul ettirmeliyim, Dan çok hasta. Çetin yolculuk onun gövdesini hastalandırdı, iğrenç bombardıman ruhunu hastalandırdı. Bir ay önce, ilk yattığı hastane bombalanmıştı; sonra da, damında kızıl haç bulunan sığınak bombalandı. Bir bombardıman daha! Neyse, bu berbat mağaramızın hiç olmazsa iyi bir yanı var: onların bombalarını çekecek kızıl haç işaretleri yok üstünde. Onların en önemli hedefleri, hastaneler, cüzzam sanatoryumları, tımarhaneler ve benzerleri. Cephanelerini bir mağaraya harcamak istemezler.

Mlle, belki küçük bir bebek taşıyan karımı nasıl neşelendirebilirim? Eski sığınakta olsaydık, Nagasaki'deki evimizin resmine bir şeyler ekleyebilirdim. Dan'ın çok hoşuna gidiyordu bu. Cebir çalışabilsin diye bahçeye bir masa koymuş, papağanı Pin'e komik bir kuyruk takmıştım. Dan, sözü geçen resimlere bakıp gülümserdi, saçma sapan bir ekleme yaparsam kahkaha bile atardı. Mandalarının resmini çizmiştim bir keresinde, masaya oturmuş bizimle yemek yerken; Dan gülmüş, gülmüştü. Ah, bir zamanlar o da neşeli bir Dan'dı herhalde.

Ama burada, gelecekteki hayatımızın resmini çizmek için ne kâğıdım ne de kalemim var. Ama bu sabah aklıma iyi bir fikir geldi. İhtiyarlardan birinin yaraları kanama yaptı, akşama doğru, kötü talih, öldü. Kanına bir değnek batırıp mağaranın duvarına kalın bir kaç çizgi çizdim. Tavandaki deliklerden resminin üstüne ışık vurdu, ama altında Dan'la çocuğumuzun oturduğu kiraz ağacını bitiremedim. Ansızın, içimdeki nefret parmaklarıma yürüdü, anlamsız, neşeli bir resim yapmaktan vazgeçtim.

Değneği kana batırdım yine, yanan bir şehrin resmini çizdim. Nagasaki belki, belki bir Vietnam şehri, belki de bir gün *onların* nefretlerine hedef olacak bir başka şehir, dünyanın başka yerlerinde bir şehir. Şehrin üstüne atom bombaları atan, yangın bombaları atan, patlayıcı bombalar atan, guava bombaları atan insanlar çizdim. Evet, geleceği çizdim, çünkü bütün düşmanlarını bombalamaya yemin etmişler, bütün düşmanlarını, ne olurlarsa olsunlar — barış isteyen, daha iyi bir hayat isteyen, sivil, asker, bütün insanları.

Mlle, gelecekteki kuşaklar, benim «mağara resimlerim» için ne düşünecekler dersiniz? Avrupa'daki ünlü mağaralarda, ilkel insanların yaptıkları resimler hâlâ duruyor; resimler, insanın o zamanki en büyük düşmanını, yırtıcı hayvanları gösteriyor. Bundan

yüz yıl, bin yıl sonra *benim* insan kanıyla çizilmiş
resimlerimi görenler ise günümüzde insanın en bü-
yük düşmanının İNSAN olduğunu öğrenerek şaşır-
acaklar. Evet, insan! Ah, tatlı bir kaplanı nasıl özlü-
yorum!

Saygılar ve dehşetle,
Shinzo

Sevgili Mlle,

İyi arkadaş olduğumuz otel odanızda bu gece nasılsınız? Birlikte sake içerken neyi kutladığınızı şimdi anlıyorum. O günkü büyük cömertliğiniz yeni bir insan yapmıştı sizi, o yeni insanın doğuşunu kutlamak için sake içmiştik. Mlle, sizden hoşlanmaktayım.

Dün gece, koşarak mağaramıza giren Issa, «Ah-bap!» diye bağırdı. Gözleri ateşliydi. «Şafakta cepheye hareket ediyoruz. Güneş doğarken film gereçleriyle gelir, seni alırım,» diye ekledi, korkuyla bir adım geriledim. Dan'a doğru anlam yüklü bir bakış fırlattıktan sonra, gözlerim Issa'ya şu SOS'i verdi: «Hasta karımı bırakamam.» Amma Issa'nın kararlı yüzü asıldı.

«Bırakmalısın! Bombardımana hız veriyorlar. Filmimiz bitmeden sen de ben de ölmemeliyiz. Biz önemli değiliz, ahbap. Filmimiz önemli! Saat altıda hareket ediyoruz. O.K.?»

«Evet, O.K.»

Daha sonra, iyi yürekli Issa, Dan'ın şiltesinin yanına diz çöktü. Ona baktı, gözleri ağlamaya başladı. Ah, bu Issa, Mlle; içi çok yumuşak bir insan.

Dan'a, «Bir papaya aldım sana,» dedi. «Suyunu sıktım,» diye mırıldandı, küçük teneke bardağında getirdiği papaya suyunu ona içirmeye çalıştı.

Kötü talih, kızım içemiyordu. Dan artık hiç bir şeyi yutamıyor. Ama ben, Issa'nın bana getirmiş olduğu pırnç köftesini açlıkla yedim. Pırnç köftesini yerken Issa'ya bir göz attım, «mağara resimlerime», İnsan'ın İnsan'ı yok edişine baktığını gördüm.

Issa, sözü geçen resimleri göstererek, «Dünyayı bu hale getirmelerine göz yumabilir miyiz?» dedi.

«Ne demek istiyorsun?» diye sordum.

«*Onlara* engel olmalıyız! Vakti geldi bunun. Burada, Vietnam'da. *Onlara* engel olunmasına yardım etmeliyiz, ahbap. Hayatının en büyük fedakârlığını yapmak zorundasın.»

«Onu bırakarak mı?..» diye söze başladım.

Issa başını salladı, sonra eğilip alnını bir kaç saniye Dan'ın şiltesine dayadı. Ayağa kalktı. Ateşten titreyen zavallı kızıma acıyarak öyle bir bakışı vardı ki, buz kesildim. Yüzlerce napalm kurbanı görmüştü Issa, Dan'ın bir daha iyileşmeyeceğini, saman şiltesinden kalkamayacağını anlamıştı. Gözlerinde bu yargıyı okuyunca, yirmi iki yıldır ikinci kere öldüm. Ah, Mlle, Nagasakili Yüce İsa yanıliyordu: insanlar ne yaptıklarını *biliyorlar!* Bunu öğrendim.

Aıkadaşıma, «Lütfen bizi yalnız bırak, Issa,» dedim. Japonca, «Şafakta hazır olurum,» diye ekledim; Issa arkasına bile bakmadan sığınağımızdan çıkıp gitti. Bir tabaka kâğıt gibi bembeyazdı, Mlle.

Mektubuma burada son verirken saygılarımı sunarım.

Shinzo

Not: Fırsat bulabilirsem, güneş doğarken ayrılmadan önce size kısa bir ayrılık mektubu yazacağım.

Hoşça kalın Mille,

Biraz vaktim var; size söz verdiğim gibi, şimdilik hoşça kalın demek için bu mektubu yazıyorum. On dakikaya kadar şafak sökecek, Issa gelecek; bu yüzden, hiç hoşuma gitmeyen kötü yazım için beni bağışlayınız lütfen.

Neyse, Issa koşarak geceye karıştıktan sonra, Dan'ın şiltesine diz çöktüm; düşünerek, saatlerce orada kaldım. Dan'ın gözleri kapalıydı, uyuyordu, ya da yarı uykudaydı. Ansızın, ateşten ötürü siyah kadife gibi parlayan gözlerini açtı. Dalgın dalgın bana bakarak gülümsedi.

«Düş görüyordum,» dedi. «Pin'i. Ağacında başaşağı sallanmış, ılık çalıyordu.»

Her zaman şiirsel görüntülerle yüklü o alnı öptüm, gördüğü düşlerin neşeli olmasına sevindim. Karım öylesine bitkindi ki, uzun kirpikli gözlerini güçlükle açık tutabiliyordu; yine de, rahatlamış görünüyordu. Belki de çocukluğundaki papağanın anısı, onu saygıdeğer dedesinin köyüne, pirinç tarlalarına götürmüştü. Ha! Kararımı uygulamak için uygun bir zaman! Siyah Vietnam ceketimin astarından, içinde o değerli şey bulunan ince kâğıdı çıkardım. Yukarıda sözü geçen yuvarlak şey, Dan'ın papaya suyuna düşünce ses çıkarmadı, suyu dalgalanmadı.

«İç, Dan.»

Dan, yuvarlak, tatlı başını iki yana salladı. Yutmak zor geliyordu ona.

İlâç alması gereken çocuğa insan nasıl yalvarırsa ben de öyle yalvardım: «Benim hatırım için, Dan.»

O anda gözleri, daha önce hiç tatmadığım sevgileri gönderdi bana. Bu sevgiyi hep taşıyacağım artık!

Sonra içti. Sessizce karımın yanına uzanıp elini avucuma aldım. Parmaklarımı bastırıyordum; önce Dan da bastırdı parmaklarını, ama bir anda bütün gövdesi sarsıldı. Hapım sevgi uğruna görevini yapmaktaydı. Evet! İnsanların insanları yaktığı bir dünyada, bizi Nagasaki'de, daha sonra da burada Vietnam'da yaktıkları bir dünyada, zehir tek güzel şeydi. Ah, iyi hap, zehirli hap, sen benim dostumsun! Bunları düşünürken, sevgilimin saçlarını okşadım.

«Dan — uyudun mu, Dan? Uyudun mu? Mutluyum öyleyse. Kimse ateş fırlatamaz sana. Kimse yaralayamaz seni, kimse sakat bırakamaz artık. Sonunda kurtuldun, dünyadaki hiç bir canlı insanın kurtulamadığı gibi. Dan... Dan...

-

MUTLU GÜN

Edita Morris

Özgün adı
Happy Day

1. Basım: 1974, Cem

Böylesine ince bir yaratığın o korkunç şeyleri yapması çok garipti. Ama elinden ne gelirdi ki; çağımızda bütün insanlar garip şeyler yapıyordu artık. Yüzyılımızın sonunda, o açlık yıllarında, değer ölçüleri değişikti.

Kızı ben de yanlış anladım başlangıçta. Günün birinde, ona çirkin bir soru sordum: bedenini sakındığı bir erkekten yiyecek alır mıydı? Sonra alayla baktım yüzüne; duygulu bir yaratıktım eskiden, ama o korkunç dönemde verdiğimiz yaşama savaşı bütün duygularımı köreltmmişti. Duyguları körelmiş bir adam olarak konuştum ben de; kocasının Anne diye çağırdığı kız, gözlerini önüne eğdi, usulca gülümsedi.

«Vereceğiniz yiyeceği sevinçle alırım; teşekkür ederim, Öğretmen,» diye cevap verdi.

Bir suç ne zaman başlar? Anne'nin çevirdiği ilk karanlık iş, kucağındaki bebeğiyle altı yaşındaki oğlunun seherden geceye kadar ağladıkları, yiyecek istedikleri o güne kadar uzanır. O akşam karar vermişti: sütünü iki çocuk arasında paylaştıracaktı, açlıktan çöpe dönmüş dört aylık bir bebeğin o kadar az besinle yaşayamayacağını bilmiyordu. Taparcasına sevdiği oğlu, iki memesine de yapışıp bütün sütünü içtiğinde, küçük kızının o gece de ertesi sabah da yiyeceksiz kalacağını aklına bile getirmemişti.

Kocasını o gün hastaneye koşmamış olsaydı, korkunç sonuçlar doğurabilecek böyle bir şeyi belki de yaptırmazdı ona. Koşmak kelimesi ne kadar yanlış —o günlerde bir ölüm evine dönen hastanenin önünde gördüğüm delikanlı koşabilir miydi hiç? Evet, eski öğrencim sürünüyordu, artık yığınlarının üstünde dört ayak dolaşıyordu; yürümeyi öğrenememiş

'eski insan'ı hatırlattı bana: yüzyılımızın sonundaki açlık çeken sakatlar, tarih öncesi insanlarına benziyordu. Ölmek üzere olan bütün yaratıkların önceden kestirilemeyen davranışıyla, artık yığınınındaki bir kemiğe gitti delikanlı, kemiği aldı, kemirmeye başladı, kendisini eve götürüp götüremeyeceğimi sordum.

Baba, «Ah, götürürseniz sevinirim, Öğretmen! Buraya kadar yürüye yürüye geldim. Yorgunum,» diye cevap verdi. Kemiği emerken nasıl inceyse, yumuşacıkta, konuşurken de inceydi, yumuşacıktı. Hatırladım: okuldayken de öyleydi. Ah, yıllardır görmemiştim onu, değişmemişti, sevimliydi, derslerden hoşlanmayan, bütün zamanını ufacık suluboya resimler yapmakla geçiren o tatlı insandı. İçimde birazcık sevinç kalmış olsaydı, onun çocuksu çiçeklerini, yumuşacık kulaklarının arkasına demetler takılı kuzularını hatırlar, gülümserdim.

Sürünerek eşek arabama yaklaştı, yanıma bindi, biner binmez de onulmaz veremlilerin kuru öksürüğüyle öksürmeye başladı. Ah, arabamdan atmalıydım onu! (Yüzyıl sonlarında acımasızdık: insanı kendi yazgısına bırakmak olağan bir şeydi.) İçimden geldiği gibi davransaydım, karısıyla karşılaşmazdım bile — yeryüzündeki hayatımı cennete olduğu kadar cehenneme de çeviren o kızla ilgilenmezdim!

Yola koyulduğumuzda, «hastaneye almadılar mı seni?» diye sordum. Kendi kendime gülümsedim. Verceği cevabı biliyordum çünkü.

Baba, «Kapıyı yüzüme kapadılar, Öğretmen!» diye bağırdı. «Pencereden taş atıldılar bana. Ah, o doktorların hepsi deli! Hiçbiri doktora benzemiyor!»

Omuz silktim. Hastanenin sadece adı 'hastane'ydi, bunu bilmemek için Baba kadar dalgın, Baba kadar unutkan olmak gerekirdi. Bütün doktorlar, bütün hastabakıcılar kaçmıştı, kaçarken de ilâçların

hepsini götürmüşlerdi - açlıktan ölmek için yaşama merkezlerinden birine sığınmışlardı. Yaşama merkezlerinin kulelerinde bekçiler vardı, sağlam olmayanları almıyorlardı içeriye: böylece yalnız güçlülere, yalnız çalışabilenleri yaşıyorlardı. Genç Baba'ya göz ucuyla baktım. Yıkılmıştı. Şaşmamak gerekirdi. Hastanedeki o insanlar gerçekten deliydi çünkü. Açlıktan ölen o «hastalar»a neler yaptıkları anlatılıyordu her yanda; iyi ki, sevgili yolcum o anlatılanları duymamıştı. Yüzyılımızın sonlarında, yaşayabilmek için her türlü hayvanlığa başvuruyordu insanlar; onur da, iyilik de, duygu da fırlatılıp atılmıştı. Yaşama sevinci yok olmuştu önce. Sonra sevimlilik. Baba'nın sevimliliği gibi.

«Bakın! Bir çiftlik, insanlar da var!»

Yarıya kadar kumlara gömülü bir evi gösteriyordu Baba; içinde insan olması inanılmaz bir şeydi günümüzde. Hayatımda büyük önem taşıyacak, kötü bir yer tutacak o köhne yapıya baktım. Tanrım, pencerenin arkasındaki o erkekle kadının bakışları, kırık kapıya bağlı köpeklerinin bakışı gibi, kinle doluydu!

Baba, «Bu gece ne yiyecekler acaba?» diye sordu. Evi arkada bırakmıştı, çölü geçiyorduk şimdi. «Belki de et yerler,» dedi alayla. «Ne dersiniz, Öğretmen, kaplumbağa eti yerler belki.»

«Kimbilir, belki. Hayır, sanmıyorum,» diye cevap verdim. Bir zamanlar çok kaplumbağa vardı bölgemizde, ama yıllardır ortadan kaybolmuşlardı.

Baba yutkundü; dağ otlarıyla pişirilmiş o nefis yaratıkları düşünmek benim de ağzımı sulandırdı; evet, insanlar masaya, yemek yemeye otururdu bir zamanlar — et yerlerdi. Et, bin dokuz yüz seksenlerde bile bulunmaz olmuştu. Bu düşüncelerden sıyrılmaya çalıştım. Kaderine boyun eğecek insanlardan değildim ben, zaten bir yaşama merkezine gidecektim yakında, orada çalışacaktım — gücüm ye-

terse.

Ağır ağır kumlu karanlıkta ilerliyorduk. Konuşmuyorduk. Kesilmeyen rüzgâr, burun deliklerimizi, ağızlarımızı kumla dolduruyor, konuşmamızı güçleştiriyordu. Bir zamanlar yeşil bir cennet olan bu toprakları düşündüm; azgın sellere dönüşen dere boylarını, bayırları örten koca ağaçları düşündüm. Seller ne kadar toprak varsa götürmüş, ülkemizi çöle çevirmişti. Bin dokuz yüz yetmişlerde uzmanlar söylemişlerdi: savaşlar içinde kavrulan kalabalık dünyamızın bir çok sorunları vardı, o sorunları *he-men* çözmek gerekiyordu; ama kimse dinlememişti o uzmanları, sonra çok geç olmuştu işte, toprak ölmüştü — insanoğlu da. Yumruğumu öylesine sık-tım ki, az kalsın elimdeki kamçı kırılacaktı. Kaybolmuş erkekliğim geldi aklıma, nerdeyse ağlayacaktım, ama göz pınarlarım da bedenimdeki döl yolları gibi kurumuştu.

Ağlamadım. Eşliğimin sırtına olanca gücümle vurdum.

«Durun lütfen!» diye bağırdı Baba. «Geldik. Evim burası, Öğretmen.»

Başımı sallayıp yoluma niye devam etmedim sanki? Kumlara gömülü küçük evlerinin bakılacak yanı yoktu, çekip gidebilirdim. Ama Baba arabadan inerken düştü, yere kapaklandı, öksürmeye başladı; o anda evin kapısından kader çıktı sanki, bütün hayatım değişiverdi. Kumlar arasında o kızı gördüm.

Güzellik nedir? Anne'nin güzelliği, uçuşan yapırlara benzeyen ayaklarından başlıyor, biçimli, uzun bacaklarına tırmanıyordu. Kalçalarıyla göğüsleri, pamuklu elbisesinin altında dört elmayı andırıyordu. Boynunun üstüne beşinci bir elma kondu-rulmuştu: yuvarlak, ufacık başı. Saçları omuzlarına

dökülüyordu. Gülümsedi. Sonraları tutkunu olduğum, ilâç gibi aradığım o gülümsemə bana değildi, Baba'yaydı. Genç kocasının yanına çöktü.

«Döndün demek. Seni hastanede tutarlar sanıyordum,» diye mırıldandı. «Çok çabuk döndün, Baba...»

Baba, «Ah, iyi ki döndüm, diye cevap verdi. Doğrulup oturmaya çalıştı. Yırtık ceplerini karıştırarak, «Bak, kökler getirdim sana,» dedi.

«Hayır hayır, *sen* ye onları. Yolculuk ettin, yoruldun. Acıkmışsındır,» diye cevap verdi genç kız. Başımı çevirdim, onların sevgisi yalnızlığımı dayatılmaz kılmıştı birdenbire.

Evet, onları bırakmalıydım, bırakıp gitmeliydim; ama kımıldayamayacak kadar hastaydım — tutkuyla. Ne biçimde olursa olsun, güzellik hep sarsmıştır beni, orada, elli yaşındaki bacaklarımın üstünde dururken, kaybolmuş erkekliğimi düşündüm, duyulandım. Bir çocuğun uykusunda ağlayışını duydum o anda: sonraları bu sese alışacağımın farkında bile değildim!

«Oğlan uyudu mu?» diye sordu Baba.

«Evet, Oğlan uyudu.»

«Kız?»

Uzun süren bir sessizlik oldu.

«Kız — öldü,» dedi Anne.

Baba, yaralı bir kuş gibi haykırdı. Çılgılığı, ağzından kan gelince kesildi; Anne yanına çöktü onun, ellerini birleştirerek açtı, genç kocasının kanı aktı avuçlarına. Taze, umutsuz kanı! Açlıktan ileri gelen yüzlerce ölüm görmüştüm son yıllarda — ölümden tiksiniyordum. *Tiksiniyordum!* Doğru, yaşadığımız korkulu, karanlık dönemde ben de kötü bir insan olup çıkmıştım, ama kötü biri değildim o anda. Gidip arabama bindim. Kamçımı elime almadım! İnsanoglunun yarattığı o çölden geçip köyüme giderken, eşeğe bir tek kere bile vurmadım.

Eşek ansızın duruverdi. Kuma batırdı ayaklarını, olduğu yerde kalıverdi; bağırdım, sövdüm, tekmeledim — ne ettimse kımıldatamadım onu. Sonunda arabadan indim. Tırnaklarının aralarını inceledim — çöle saçılmış ufacık insan kemikleri var mı diye. Tırnaklarının arasına kemik girerse adım atamazdı. Hayır, hiç bir şey yoktu.

Anırmaya başladı. Ağzı ne kadar da korkunçtu: bir oburluk mağarasıydı. Açlık çeken bütün yaratıklarda olduğu gibi, diş etleri pörsümüştü; günün birinde bir insanın hayatını söndürecek dişleri bıçak gibi keskindi. Hep kuru çalılar yemekten, dili şişmişti, irin içindeydi — ağzından, o pis kokulu delikten kara bir kayış gibi sarkıyordu.

Bütün gece tepeyi tırmanmıştık; şimdi bir ışık çizgisi yeryüzünü gökten ayırıyordu. Seher yeli, kucak dolusu kumlar getiriyordu çölden, dünyamızı öldüren ilâçların kokusunu getiriyordu; o koku hâlâ zehirlemekteydi yeryüzünü. Ürperdim. Yaşlanmış gibi oluverdim birdenbire, üşüdüm. Umutlarım öylesine kırılmıştı ki, kendi kendime sordum: bu korkunç yaşama savaşını sürdürmeye değer miydi? Bir yaşama merkezine ulaşabilecek miydim, alacaklar mıydı beni? Böbreklerime dayanılmaz bir sancı saplanıverdi o anda, yere uzanıp biraz uyumaya karar verdim. Çöl kumlarının kefeni kemiklerimi örtecekti yakında. Yüzyılımızın sonunda, milyonlarca insan böyle ölmüştü.

İnledim. İniltim, eşeğin kulaklarına müzik gibi gelmişti anlaşılan! Bana sevgisi, nefrete dönmüştü, kinle titriyordu — kamçılı adamdım ben, yanında uzanmış yatıyordum şimdi. Garip şey! Nefreti iyileştirdi beni, onu sevindirmemek için, ölmemeye karar verdim. Arabaya bindim yine, eşek yola koyuldu. Bir saat sonra köyde, daha doğrusu köyün kalıntılarındaydım.

Açlık kurbanları, her zamanki gibi, yıkık ku-

lübelerinin önlerine uzanmışlardı — kumlardan geçtik. Bir zamanlar iki yanı ağaçlı upuzun bir sokak vardı burada. Hava kararmamıştı, o bitkin yaratıklar beni tanıyamadılar yine de. Elimi sol yanağıma götürdüm! Yanağım, öteki köylülerin yanakları gibi şişmiş miydi? Açlık çeken insan ağzına çakıl taşları doldurur, tükürüğünü emer, acısını öyle dindirir. Biz açlar, açlık taşları dolduruyorduk ağızlarımıza, o taşları dilimizle çeviriyorduk — durmadan, hiç durmadan. Ağızlarımız parçalanıyor, yanaklarımız şişiyordu.

Evet, yenilmiştik! Geleceği olmayan insan, yarını olmayan insan nedir ki? Açların yarınları yoktur! Biz sınırdakiler, komşularımızla konuşurken yarından söz açamayız, yarın gelmez belki, yarın olmaz — umutsuzluğumuz, kaynağını bu gerçekten alıyordu.

Evime gelmiştim; evin ilk katı çölün kumlarıyla dolmuş olduğu için, merdivenden tırmanıp ikinci katın penceresinden girmem gerekiyordu içeriye — tırmanamayacak kadar bitkindim. Arabadan bile inmeye gücüm yoktu — yeni bir güne başlayamazdım. Elimi çeneme dayadım, oturup ayaklarıma baktım. Ya *onlar* — onlar kımıldayabilecekler miydi, cesaretleri var mıydı buna?

İç çektim, eşeğim bana bakmak için başını çevirdi. Ansızın anırmaya başladı; benim yenilgimden bir yengi payı çıkarıyordu kendine sanki. Uzun kulakları titredi, ağzını açıp çılgınca anırdı: «Aaiii». Şaşırdım: aç yaratığın cinsel gücü uyanmaktaydı çünkü. Koca organı, bir umut sancağı gibi sallanıyordu. «Aaiii,» diye anırdı. «Aaiii! Aaiii!»

Gözlerim buğulandı. Tozlu yanaklarımdan süzülen yaşlar, ağarmış sakalımda kayboldular. Hastalık kokan bu çürümüş, bu aç hayvan bile benden üstündü: *erkekti* hâlâ. Ah, hiçbir zaman böylesine yıkılmamıştım. İşleri oluruña bırakmayı kararlaştı-

tırdım, uzanıp yatacaktım — ama güneş doğdu o anda, güneşin yüzünde o kızı, o kızın gülümseyişini gördüm. Evet, kumlar ötesinden gülümsüyordu bana. Hayatın kendisi kadar canlıydı!

Kasıklarımı tutku kapladı. İnanılmaz bir şey oldu. Erkekliğimi duydum yine! Gülmeye başladım — mutlu kahkahalarla sarsıldım. Her yanımdan ter akıyordu şimdi — yenilgi değil yengi kokan, dipdiri erkeklik kokan ter! Ah, Anne'nin beş elması, ansızın erkek oluveren bir insanda neler yaratıyordu! Coşkuyla güldüm. Güneş sevinçle fırladı göğe, arabadan atladım. Uğruna yaşanacak bir şeyim vardı artık! Eşeğe bakarak ben de anırmaya başladım: «Aiii!» Tutamıyordum kendimi. «Aaii — yeni gün!»

Bir kaç gün sonra, Baba'nın kum yığınlarıyla kaplı avlusuna gittiğim zaman, sessizlik beni şaşırttı. Üç kişi yaşıyordu orada, üçü de gençti, ama hiç ses yoktu. Bana yaşama sevincini yeniden kazandıran kız, kocasıyla, oğluyla birlikte öldü sandım. Sevişmek istiyordum onunla, karşılığında yiyecek verecektim — bunun için de bir demet kuru şalgam getirmiştım... eskiden, o mutlu zamanlarda sevgilisine gül götüren erkekler gibi.

«Kimse yok mu?»

Sesim boğuktur, kabadır — ama ürkek çıkmıştı o gün. Yeni bir yıkıma katlanamazdım, bundan çekiniyordum, bundan ürküyordum belki. Ansızın Baba'yı gördüm. Gövdesi paçavralarla sarılmış küçük, yapraksız bir ağacın altına uzanmıştı. Ağaç, yanına saplanmış bir değneğe bağlıydı.

İlk bakışta, ölü sandım Baba'yı. O günlerde ölü görmek olağan bir şeydi. Utanarak söylüyorum: sevindim de — Baba olmazsa, Anne'yle sevişmem daha kolaydı. Kendimden iğrendim! Ama her yanımlı

büyük bir coşku sardı.

Baba dirseklerinin üstünde doğruldu. Her zamanki inceliğiyle mırıldandı:

«İyi günler, Öğretmen.»

«Nasılsın?»

«İyiyim. Sorduğunuz için teşekkürler.»

«İyi» değildi. Ölüyordu. Gözlerine bakmak için eğildim. İşte o zaman anladım: gövdesi ölmüyordu yalnız, başka bir şeyler de ölüyordu içinde. Gözlerinde garip bir bakış vardı — evet, duyguları da can çekişiyordu. Şalgamları arkama sakladım hemen. Onları Anne'ye getirmiştım. Alçaklıktı bu.

«Anne — o da iyi mi?» diye sordum.

«Teşekkür ederim, Öğretmen. Evet — o da iyi.»

Ölürken bile ne kadar tatlıydı. Yaptığı suluboya resimleri düşündüm yine — kendisi kadar güzel olan resimleri. (Ressamlar kendi duygularını dile getirirler, Baba'nın resimleri, bahar gökleri gibi pembe olurdu hep.) İçimi bir kin, bir iğrenme kapladı. O aç gözlü insanlara büyük bir kin duydum — kazanç uğruna suları da, toprağı da öldüren sanayicilerden, işletmecilerden bir kere daha iğrendim. Sadece çiçeklerimizi, kuş seslerimizi almamışlardı bizden, Baba'nın güzelliğine benzer bütün güzellikleri alıp götürmüşlerdi. Açlık gövdelerimizi nasıl kemiriyorsa, çirkinlik de kafalarımızın içini öyle kemiriyordu.

«Kuru şalgam getirdim sana,» dedim, «buket'i uzattım.

«Şalgam mı?»

Fısıltıdan birazcık daha yüksek çıkmıştı bu ses, bir çığlıktı aslında — kapıdan geliyordu. Dönüp bakmaya cesaret edemedim. Anne'nin sesi bile bu kadar zayıfsa, kendi nasıldı kimbilir. Ama sonunda baktım — bakınca da saçlarımın dibine kadar kızardım. Evet, getirdiğim yiyeceklerle ilgileniyordu Anne. İncecik parmağını dudaklarına götürmüş, gözlerini şalgamlara dikmişti, elma-göğüsleri heyecanla inip

inip kalkıyordu. Bir kadın değil de, küçücük bir kızdı sanki — bir bebek ya da bir avuç şeker görmüş gibiydi.

Baba'nın öksürdüğünü duydum sonra, başımı ona çevirdim hemen — ayağa kalkmaya çalışıyordu. Gözlerini Anne'ye dikmişti. O gözlerde geçen gün gördüğüm sevgi, yerini başka bir şeye bırakmıştı — dehşete! Evet, kaçınılması gereken bir şeymiş gibi bakıyordu Anne'ye. İnsan bir sürüngene nasıl bakar, öyle bakıyordu. Yüzü acıyla büzülmüştü.

Anne, yanına gitti onun — mıknaşın çektiği bir iğne gibi. Dudakları titriyordu, onun yüzünde de aynı korkunç acıyı gördüm. İncecik elini uzattı, ama Baba tutmadı onun elini. Anne'nin eli yanına düştü — kurumuş bir yaprağa benziyordu.

Bu acılara biri daha katıldı o anda. Evin kapısı yine açıldı. Ama bu kez, güzel bir yaratık değildi bize doğru gelen. Açlığın bütün belirtilerini taşıyan bir — canavardı! Son on yıl içinde yüzlerce «canavar», insana benzemeyen yüzlerce yaratık görmüştüm öyle; Anne'yle Baba'nın çocukları, ötekilerden korkunç delgildi doğrusu — ama yüzüne bakamıyordu insan. Karnı büyük bir davul gibi şişmişti — ölümün çaldığı bir trampete benziyordu. O «davul»un derisi, kara lekelerle kaplıydı, açlık lekeleriyle, «kwaorte» denilen lekelerle. Bacakları, çekirge bacakları gibi incecikti. Ama en çok saçları dokunuyordu insana — benim saçlarım gibi ağarmıştı. Ben, yaşama tutkunu olan ben bile, o korkuluğu görür görmez iliklerime kadar ürperdim — az kalsın kusacaktım.

«Çocuk...» dedi Anne. Oğluna baktı, bakışlarında sevgi değil, tutku gördüm. Yakılmak üzere bir ermiş gibi gülümsedi.

Çocuk, parlak gün ışığında gözlerini kırpıştırarak olduğu yerde duruyordu. Konuştu — sesi de, saçları gibi, yaşlanıvermişti sanki.

«O adamın elinde ne var?» diye sordu.

Anne, balarılarının vızıltısına benzeyen sesiyle, «Şalgam!» diye fısıldadı. «Şimdi bir şalgam haşlarım sana,» dedi, elini uzatıp «buket»i kaptı, göğsüne götürdü.

Çocuk, «*Et* istiyorum, o adamın pis şalgamlarını istemiyorum,» diye inledi. «Kaplumbağa eti istiyorum — hani bir kere pişirmiştin.»

Kaplumbağa eti? Terlemeye başladım. Yıllardır kaplumbağa görmemiştik buralarda! Baba'ya baktım — o da oğluna bakıyordu. Gözlerinde, karısına bakarken gördüğüm o tikslenme vardı. Evet — *tiksinme!*

«Hoşça kalın,» diye mırıldandım. Yalnız bizim çağımızda görülebilen bir şeye tanık olmuştum, kaçıp gitmek istiyordum oradan! Zaten gidişimi farketmeyeceklerdi bile: büyük bir acıyı yaşıyorlardı.

Arabamla uzaklaşırken, insanoğlunun yarattığı o çölde çevreme baktım — içimdeki ıssızlıkla çevrem kusursuz bir uyum içindeydiler. Kimseler yoktu ortalıkta — radyoaktif savaşlar yaratmıştı bunu, insanoğlu yaratmıştı! İçimden, olanca gücümle, İM-DAT! diye bağırdım. Yardıma koşacak kimseler yoktu, hiç kimseler yoktu. Başka bir çağdı bu; koca, karısına tiksintiyle bakıyordu; baba, oğlundan iğreniyordu.

Çirkin bir ses, «Karı peşinde koşmaktan mı geliyorsun? Sen de eşeğine mi özendin yoksa, Öğretmen?» dedi. «Öğretmen» kelimesi üstüne basılarak, alayla söylenmişti. Başımı bile çevirmedi. Biliyordum, ihtiyar komşumdu bu, bir zamanlar öğretmenlik etmiş olmamı çekemeyen o ihtiyar adamdı. Evet, çocuklar beni severdi bir zamanlar, büyükler de severdi — komşum bu yüzden beni çekemiyordu

hâlâ.

«He-he,» diye güldü. İstemeden, eski düşmanımın olduğu yana baktım. Paçavraya dönmüş bir kaput vardı sırtında, küçük evlerimizi ayıran duvara yaslanmıştı. Ötekiler gibi bitkindi o da, ama gözlelerinden kötülük fışkırıyordu. Sırtımı döndüm. Bir zamanlar bahçem olan kum yığınınına baktım. Komşum, bahçemi, o kaybolan cenneti hatırladığımı anladı, bir daha güldü. /

«Köyümüzde ne gül kaldı artık — ne de çocuk, öyle değil mi, Öğretmen?» dedi. Kafamın içine dikenli teller gerildi sanki. O günü düşündüm: biri girmişti bahçeme, en güzel çiçeklerimi koparmış, bütün bitkilerimi çiğnemişti. Bu işi komşum yaptı diye düşünmüştüm, ama kanıt yoktu elimde. Ah, bitkilere, kadınlara, yaşamaya, çocuklara duyduğum sevgiyi hiç çekemezdi komşum! Bu sevgi yaşatırdı beni. İnsanoğlunun düşmanları, bu güzel toprakları kurutmuş, üstüne iskeletler saçılmış bir çöle çevirmişti. Dönüp ihtiyar komşuma baktım öfkeyle, sırtında kaputuyla hâlâ oradaydı: bana dilini çıkardı. Sonra güldü. Dişsiz ağzındaki açlık taşlarından birini bir yanağından öteki yanağına aldı, yine güldü.

Geber! *Sensin* düşman! Yararlı hiçbir şey yapmamıştı bugüne kadar; yararlı şeyler yapanları küçümsemişti — onun gibi çok insan yaşamıştı dünyada... başkalarıyla hiç ilgilenmeyen insanlar.

Kuma tükürdüm. Ağzımda daha çok tükürük olsaydı, o alçağa doğru tükürürdüm.

Yemin etmişim, Anne'nin kumlardaki evine gitmeyecektim bir daha — ama ıslık çalarak, eşeğimi ahıra götürdüm. Çözdüm onu, dinlensin istedim. Yeni bir karar vermişim! Hayır, iki karar! Yorgun eşeğim dinlenince, bu ölü köyü bırakıp en yakın yaşama merkezine gidecektim, yolda da durup Anne'yi görecektim. İhtiyar düşmanımın sözleri, içimdeki duyguları alevlendirmişti yine — genç, güzel birini

istiyordum (Anne — sanki güzel miydi Anne?). Ahırın kapısını kapatıp merdivenle ikinci kata tırmandım. Düşmanım bir daha güldü arkamdan. Dönmemek üzere gideceğimi anlamış mıydı? Hiçbir şey yapamayacağımı, hiçbir şey başaramayacağımı anlamış mıydı? Çağımızda ne yapılabilirdi, ne başarılabilirdi ki? Pencereyi hızla kapadım. İhtiyar komşuma yumruğumu salladım.

Dört gün sonra evlerine giderken, «Anne ne yapıyor acaba?» diye düşünüyordum. Rüzgâr kumlarla doldurmuştu her yanı — Anne'yi gördüm: elini gözlerine götürmüş, parmaklarının arasından bakıyordu. Kurumuş ırmak yatağına bakıyordu. Baş, o küçük elma, dalından düşmek üzereydi sanki.

«Baba nerede?» diye sordum.

Onu korkutmamak için alçak sesle konuşmuşum, ama Anne irkildi — kötü bir şey yaparken suç üstü yakalanmış gibi. *Kime* bakıyordu öyle, *kimi* arıyordu? Yüzü acıyla gerilmişti, ama dudaklarında o sessiz gülümseme vardı yine. Cezalandırılmayı bekleyen bir çocuk gibi duruyordu.

«Ah, Öğretmen, döndünüz mü?» diye mırıldandı.

Yanına yaklaştım onun. Bir adım geriledi; bembelli, bakışlarımdan ürkmüştü. Sonra elimdeki şalgamları gördü.

«Şalgam ister misin?» dedim.

Onu görmek öylesine sevindirmişti ki beni, gülmeye başladım.

Arı vızıltısına benzeyen sesiyle, «Ah, evet, isterim, Öğretmen; Çocuk'a veririm,» dedi.

Ne kadar zayıflamıştı. Rüzgârdaki sazlar gibi sallanıyordu! Ama oğlunun sözünü ederken bir ışıltı belirdi gözlerinde — ona yaşama gücü veren, onu ayakta tutan, diri tutan, oğluna duyduğu sevgiydi.

Eskiden bir yazı okumuştum: bir çöl bitkisi varmış, «çocuk»larını «düşünür»müş yalnızca; yalnız onlar için yaşarmış. Yağmurlar başlayınca, tohumlarını saçarmış her yana — aradan belki on yıl geçer, bir yağmur daha yağar, bitkinin tohumları yeşermiş. O yazıyı hatırladım. Ah, Anne o çöl bitkisiydi — yalnız varlığını değil, insanlığını da çocuğuna adamıştı.

Köyüme bir daha dönmeme kararımı unutarak, «Evde şalgam var, zaman zaman getiririm,» dedim. Tutkuyla tepeden tırnağa titriyordum.

Anne, «Teşekkür ederim, Öğretmen,» dedi, geriledi.

İsteğimi gerçekleştirme yolunda başka adım atmadım — bir ses duymuştum çünkü, Baba geliyordu. Yüzü bir ölüm maskesine benziyordu bugün. Güç soluk alıyordu, göğsü kabarıp kabarıp iniyordu. Anne'ye bakarken gözlerinde aynı bakışı gördüm: sevgiyle tiksintinin karıştığı bir bakıştı bu. Bir kum yığınının çöktü.

Ağzının kenarında pembe köpükler belirdi. Bir süre konuşmadı. Sonunda, «İrmak yatağında kaplumbağa yok,» dedi. «Kaplumbağa izine raslamadım.» Karısını suçlarcasına konuştu: «Çocuk'a kaplumbağa pişiremeyeceksin. Pişiremeyeceksin!»

Anne, gözlerini kumlardan korumaya çalışarak, «O günden sonra rüzgâr hiç kesilmedi,» diye mırıldandı. «Rüzgâr, kumdaki bütün izleri siler.» Sesi, yavru bir kuşun kanat çırpışına benziyordu.

Elini göğsüne bastırdı, yanakları kül gibi oluvermişti yine. Baba inledi — ağzından kan geliyordu. Başını annenin kucağına değil, *benim* kucağıma gömdü, pantolonunumu kana boyadı.

Çaresizdim. Bundan kötü bir şey olamazdı. Anne'yle Baba arasındaki o küçücük, o acı olaya ben de karışmıştım.

Çocuk yanımıza geldi. Babasının kanlı yüzüne baktı, gözlerini boyuna kırptırıyordu — günışığı

çok güçlüydü çünkü. O da ölüme yaklaşmıştı. Karnı daha da şişmiş, saçları daha da ağarmıştı. Hiç bir insan gözünün görmemesi gereken bir şey gördüm o anda: Anne'nin bakışlarını gördüm, bir oğluna, bir kocasına baktı — ölmekte olan kocasına. Sonra kocasına takılıp kaldı bakışları. O bakışlarda iştah vardı — evet, iştah.

«Hayır!»

İçimden kopan, ama duyulmayan bir çığlıktı bu. Kabaran saframı tutabilmek için dudaklarımı sımsıkı kenetledim. Aynı anda, kasıklarımda o kıza duyduğum tutku dolaşıyordu. Bilemiyordum: tutkuyla kucaklayabilirdim de onu — boğabilirdim de.

«Baba, duyuyor musun beni?» diye mırıldandım. Üstüne eğildim. «Anne'yi düşün, biraz daha dayan. Ölme! Yiyecek bulmak için bir tasarımı var! Bol bol yiyeceğe kavuşacağız!»

«Tasarınız mı var, Öğretmen?»

Annenin sorusuna aldırmadım bile. Ama istemeden döndüm, o yarı-çılgın kıza baktım — insanlık dışı şeyler yapmaya hazırlanan o anneye. İçimi bir takım duygular kapladı — tutku, istek, tepki... İçimde o güne kadar uyanan en güçlü duygulardı bunlar.

Güldüm: «Burnunun ucunda un var, Anne!»

«Burnumun ucunda mı?»

Parmağını tutup burnuna götürdüm. Anne güldü — tutkum daha da büyüdü o anda. Böyle çocuğu, *şen* bir kahkaha duymamıştım hiç! «Şşş! Ses çıkarmayın, Çocuk uyuyor,» dedi, daha da yaklaştı bana. Kendilerine yiyecek götürmeye başladığımdan beri benimle dostça konuşuyordu. Sonra ansızın uzaklaştı (buna alışmıştım), şilteye baktı. Uyuyordu oğlu, ağzı açıktı. İnsana benzemiyordu hâlâ, ama onlara yiyecek taşıyordum artık, Çocuk da biraz ol-

sun güç kazanmıştı, yüzü daha az çöküktü şimdi. Ama saçları — yastığın üstüne bukle bukle dökülen saçları bembeyazdı.

«Çocuk çok uyuyor, öyle değil mi?» diye sordum Anne'ye. «Karnı tok, herhalde ondandır!» diye bağırdım. İşte o anda kendimi bağışladım — Baba'yla geçerken bu eski eve girdiğim, onların yaşamına karıştığım için kendimi bağışladım.

Çocuk'u uyandırmaktan çekinerek mutfığa gittik, ama dışarıda kumlar üstünde uyuklayan Baba'yı görünce Anne'nin bütün neşesi uçup gitti.

«Baba da bütün gün uyuyor,» diye mırıldandı, «ama onun karnı tok değil. Bütün payını Çocuk'a veriyor!» Gözleri acıyla karardı. «Kocam uyuyor — çünkü uyanık kalmaya dayanamıyor. *Dayanamıyor!*» Çevresine baktı, üstlerinde «Un», «Mısır» yazılı tenekte kutuları görünce rahatladı. Bir zamanlar o da bir ev kadınıydı, mutfağındaki dolaplar tıka-basa doluydu. (İç çektim. O tuğla evi yağma etmeseydim, bütün yiyecekleri almasaydım ne olacaktı? Açlığa nasıl karşı koyabilecekti Anne, oğlunun boğazına sarılan ölüm pençesiyle nasıl savaşıacaktı?)

O sırada Baba gözlerini açtı. Mutfakta görmedi beni, her zamanki gibi sadece Anne'ye bakıyordu. Bitkindi, çökmüştü, yıkılmıştı — ama yalnız sevdiğiyle ilgilenen bir öğrenciye benziyordu. Evet, her genç gibi, sevdiğine sarılmak istiyordu o da. Anne anladı bunu, beni unutarak bir sevinç çılgılığı attı. Açık kapıdan fırladı. Kollarını açarak kocasına koştu.

Baba, sendeleyerek ayağa kalktı, o coşkunuğu geçmişti şimdi, geriledi, yapraksız ağacının gövdesini saran paçavralara tutundu bitkinlikle. Bakışlarına o tikslenme, o iğrenme yerleşiverdi. Sonra çaresizlik yaşlarıyla doldu gözleri.

Kumlarda bir kaç adım attım. Bu acı olay, gece-gündüz tekrarlanıyordu! Yeterdi artık! İncecik gövdesini saran titremelere bakılırsa, Anne de da-

yanamayacaktı. Acıyla inlediğini duydum. Uzaklaştım, uzaklara, uzaklara gittim — beni duyamayacakları kadar uzağa. «Yeter artık!» diye bağırdım. Beni sadece kumlar duydu, kumlar, kumlar.

İnsan aklının düşünemeyeceği koşullar içinde, o bilinen üçgeni kuruvermiştik. Kumlar arasında bunu düşündüm: iskeletlerle dolu bir dünyada o üçgeni kurmuştuk işte. İnsan soyunun karşılaştığı en büyük acının ortasında — biz... üç küçük, küçücük insan. Yine de tutku, kıskançlık gibi duygularımız küllenmemiştir. İç çektim. Ayağımla bir üçgen çizdim kuma. Ah! İnsan ölünceye kadar direnmeli.

Sonra eve döndüm, kapının önünde biraz oyalandım. Akşam olmak üzereydi, yere düşen gölge mi görünce irkildim. Gövdem ne kadar biçimsizdi. Herhalde kısa bacaklarım itiyordu Anne'yi. Onu çeken, Baba'nın incecik bedeni miydi yoksa? Evet, incecik bir adamdı o. Ben ise çirkindim — ama çirkin bir adam bile Anne'yi mutlu kılabilirdi. Baba beceremezdi bunu.

Avluya gittim. Ağır ağır. Gölgeyi görmek istemiyordum; biraz sonra kendimi unutmuştum bile. Havayı kokladım. Avluda duran eşeğim de, benim gibi, başını kaldırıp havayı kokladı. İkimiz de o kokuyu farketmiştik: Anne'nin kokusunu. Çiçeğe durmuş bitkiler gibi kokuyordu. O koku ikimizi de çekmişti.

Anne, yaprak gibi hafif ayaklarıyla uçarcasına avluya geldi, bir de testi vardı elinde. Kumların arasına yarı gömülmüş bir kulübeye doğru yürüdü. Eşegimin burun delikleri oynadı. Sövecektim, kendimi tuttum. Aşağılık hayvan! Anne'nin arkasından gitmeye başladım. Erkeklik organına takıldı gözüm. Karnının altında bir yılan gibiydi. Hemen fırladım!

Arka bacaklarını tekmelemeye başladım onun. Kıskaçlıkla tekmeledim, tekmeledim — eşeğin derisinden kan çıkıncaya kadar.

Anne arkasına döndü, hayvanı böyle tekmele-yişimden korkmuştu herhalde. Testisi elinden kayıp yere düştü, paramparça oldu. Anne aldırmadı bile buna. Gözleri kısıldı, eşeğe değil, *bana* bakıyordu tiksintiyle. İnanamıyordu: biraz önce mutfakta dostça konuşan adam, bu kısa bacaklı saldırgan yaratık mıydı? Gözleri, gölgemin söylediğini tekrarladı: iç-güdülerine yenik düşen ilkel bir insandım artık.

Çölden bir rüzgâr esti, saçlarımı dalgalandırdı, derin bir soluk aldım. Rüzgâr, biraz önce Anne'nin kokusunu getirmişti bize, şimdi *bizim* kokumuzu *ona* götürüyordu. Tutkunun da bir kokusu vardır çünkü! Gözü, dönmüş iki erkeğin kokusu... Kız, bu kokuyu içine çekti, şaşkınlıkla baktı bize. Ah, gençecik gövdesinin açlığını anlamıyordu, anlamıyordu, küçücük bir çocuk gibi kaşlarını çatarak bize bakıyordu. Bir an öylece kaldı — derin derin soluk alarak — sonra ağlamaya başladı. Eve koşarak kapıyı hızla kapattı.

Titredim. Tutku öylesine bürümüştü ki her yanı, arkasından koşmak, onunla zorla sevişmek istedim. Ama gözlerim eşeğe ilişti — eşeğin dişlerine, kara bir yılan benzeyen erkeklik organına. Kendimden korktum! Eşeğe doğru bir adım attım, durdum sonra. Öldürmek istiyordum onu; böylece içimdeki hayvanı da yok edecektim! Keşke öldürseydim! Duraklamam nelere yol açacaktı ileride! Ama olabilecekleri nereden bilebilirdim?

Anne kulübeden çıkmadı. Orada kaldı, saklanı-yordu, korkunç bakışlarımdan kaçıyordu herhalde. Gitmeye karar verdim. Bir taşı öfkeyle tekmeledim,

parmağım acıdı, topallaya topallaya arabama yürüdüm. Islık çalarak eşeğimi çağırdım. O aceleyle az kalsın Baba'yı eziyordum.

«Ben de sizi bekliyordum, Öğretmen. Sizinle konuşmak istiyorum,» diye inledi. Doğrulup oturmasına yardım ettim. Hiç bu kadar kötü görmemiştim onu. «Çok mu kötüsün?» diye sordum. Değneğe benzeyen kolundan tuttum sonra, arabamın kenarına oturttum.

Cevap vermedi. Başını çevirdi. Kabuğunu kum fırtınalarından korumak için paçavralarla sardığı küçük ağacına baktı. O anda anladım: ağaçla Baba arasında bir benzerlik vardı. Yüreği taşlaşmış bir dünyada ikisi birbirine ne kadar benziyordu!

«Öğretmen!»

«Ne var?»

«Benim sonum yaklaştı, Öğretmen!» Sözlerini kanıtlamak istercesine, öksürmeye başladı. Öksürürken ağzındaki açlık taşı fırladı — eğilip almaya bile çabalamadı onu. «Söz verin, Öğretmen,» dedi. «Anne'ye bakacağınıza söz verin...»

Başımı salladım. Ne yapabilirdim ki? Baba usulca gülümsedi. «Ah, Öğretmen, ben öldükten sonra daha çok yiyecek bulabilecek misiniz acaba? Kötü bir şey yapmanızı istemiyorum tabii. Sakın kötü bir şey yapmayın.»

«Kötü bir şey mi?»

«İnsanları incitmeyin. Bunu istemem. İyiliği severim ben. İnsanlara hep iyi davrandım.»

«Evet, biliyorum,» dedim. Ansızın suluboya resimlerini hatırladım onun — el ele danseden pembe kuzularını. Baba'nın dünyası, bugünün dünyasından, bir avuç fasulya için insanların birbirini öldürdüğü dünyadan, ne kadar uzaktı! Uydurduğum masala inanmış mıydı acaba? Tuğla evdekilere dair o masala — yiyeceklerini benimle paylaştıklarına kim inanırdı? Ansızın Anne'ye daha yakın buldum

kendimi. Anne anlamıştı gerçeği, ben de onun «kaplumbağa eti» masalının arkasındaki gerçeği anlamıştım. Tuğla evi anlattığım zaman aramızda karşılıklı bir anlayış kuruluvermişti — danseden kuzu resimleri yapan Baba bunu kavrayamazdı.

Ayağa kalkarak, «Öğretmen, ben hâlâ güzelliğe inanıyorum,» dedi Baba. «İnsanoğlunun hâlâ iyi olduğuna inanıyorum.» Benimle değil, kendi kendiyile konuşuyor gibiydi.

Arabama atladım hemen. O kısa konuşmadan sonra, var gücümle kırbaç sallamak beni rahatlatmıştı.

Çöle çıkar çıkmaz, son fırtınanın izlerini gördüm. Yollar silinmişti artık, köyüm de kumlara iyice batmıştı. Sağ kalanlar, evlerinin önlerine oturmuşlardı — köy de, köylüler de, ölüme, yıkıma bir adım daha atmışlardı.

«Uzun zamandır yoktun! Neleri yağma ettin, kimleri öldürdün?»

İhtiyar komşumdu bu, can düşmanım. Bitkilerle uğraşmamı küçümseyen, okulu daha iyi bir okul yapmak için gösterdiğim çabaları hor gören o ihtiyar düşmanım. Şaşkınlıkla baktım ona; yaşlılarının çoğu ölüp gitmişti — ama o eskisinden de dinç görünüyordu. Yeni bir besin kaynağı mı bulmuştu yoksa, kendi kınıyla mı besleniyordu? İçimi bir tiksinti kapladı, dönüp gözlerinin içine baktım.

«Asıl öldüren sensin!» diye bağırdım. «*Sensin!* Senin gibi her şeyi küçümseyenler, her şeyi alaya alanlar öldürdü dünyayı —dünyanın umudunu sizler yok ettiniz.»

İhtiyar, gülerek, «Niye alaya almayacakmışım?» dedi. «Budalalar... dünyayı değiştirmeye kalktınız bir de.»

«Evet, dünyayı değiştirmeye kalktık. Her şeyi

yeniden, yeni baştan kurmak istedik. Çocuklar, kutuları üstüste koyarak evler yaparlar. Biz de öyle yapmak istedik işte.»

«Sonradan tekme atıp devirmek için mi?»

«Alçak!» diye bağurdım. «Hiç bir şeyle ilgilenmediniz — duygularınız körelmişti. Söylemiştik size — insanoğlunun sonu geliyor demiştik. Gezegenimiz yok oluyor demiştik!»

Kulaklığını çıkardı, istemediği şeyleri duymuyordu artık. Ama ne önemi vardı bunun? Ben, yöneticilere bağırıyordum aslında — ihtiyar komşumun ilgisizliğini paylaşan yöneticilere. *Büyük* suçlulardı onlar, ama *küçük* suçlular olmasaydı, dünyayı yıkamazlardı. İhtiyara yumruğumu salladım, yine güldü. Yine dilini çıkardı bana.

Evime gittim, merdiveni çıkıp yatak odama girdim, kendimi şilteme attım. Köy can çekişiyordu, ihtiyarla ben kalmıştık sadece, birlikte yaşayamadık — ya ben onu öldürecektim ya da o beni öldürecekti. Başka yolu yoktu bunun! Şimdi uyuyacaktım biraz, dinlenecektim, kalkınca da (hâlâ gücüm varken) bir yaşama merkezine gitmeye çalışacaktım. Esnedim, gerindim...

Bir yanık kokusuyla uyandım. Kapının altından duman giriyordu odaya, merdivenden çıtırtılar geliyordu. Kirişlerin düştüğünü duydum — ev yanıyordu. Kalkıp kapıyı açtım, yüzümü alevler yaladı. Hiç bir şey göremiyordum. Alt kata düştüm. Ayak bileğim kırıldı. Nasıl çıkacaktım dışarıya? Uzun çabalardan sonra, dizlerimin üstünde doğrulabildim. Derin bir soluk aldım — dumanlar doldu ciğerlerime. Açık bir pencere bulup kendimi dışarıya güç attım. Atar atmaz da korkunç bir çatırtı duydum arkamda — evim yıkılmıştı.

Bir süre kumlar üstünde yattım. Bayılmışım. Kendime geldiğimde hava kararmıştı. Ayağım çok acıyordu. Ama duyduğum öfke, o acıdan da büyük-

tü. Evimi *kimin* yaktığını biliyordum çünkü — beni öç alma isteği öldürmedi galiba. Evet, öç alacaktım. Hemen alamazdım. Komşum ihtiyardı gerçi, ama o anda benden daha güçlüydü. Sürünerek eşeğimin yanına, yiyeceklerimi sakladığım yere gittim. Orada yine bayıldım...

Sabah oldu — kımıldayabiliyordum şimdi. Bi-
leğim kırılmamıştı, incinmişti sadece; topallaya to-
pallaya sokağa çıktım. Köy, köy değildi artık — çö-
lün bir parçasıydı. Ben baygın yatarken yeni bir fır-
tına ortalığı kasıp kavurmuştu demek. O ıssız kum
denizinde yapayalnızdım! Evinin önünde oturan
komşumu gördüm. Baston yerine kullandığım değ-
neği sımsıkı tutup yürüdüm. Bana bakıyordu ihti-
yar — yine o alaycı bakış vardı gözlerinde. Yaklaş-
tım — yaklaşınca da ölmüş olduğunu gördüm. Evet,
ölmüştü, ama bana bakıyordu hâlâ. Parça parça ka-
putunun göğsünde madalyaya benzer bir şey parlı-
yordu. Yüzünü, köyümüzün son canlıları, kurtlar
yemişti — çürümekte olan beynine baktım. Ansızın
büyük bir öfke kapladı her yanıma. Öç alamayacak-
tım ondan! Öcümü alamayacaktım! Bir rüzgâr esti
o anda — çölün kumlarını ihtiyarın yüzüne savur-
du... hâlâ bana bakan ihtiyarın yüzüne.

Orada, kumlara gömülmüş köyümüzde, çürü-
mekte olan bir ölünün yanında otururken, ansızın
bir şeyin farkına vardım — bahar gelmişti! Ah, ne
tomurcuklardan ne de şakıyan kuşlardan anladım
bunu... yanımdaki eşeğin anırmasından anladım.
Zavallı hayvan! O yumuşacık bahar havasında acıy-
la yankıyordu sesi. Bir eş arıyordu kendine. Bunun
suçu da insanoğlundu — her şeyi küçümseyen ih-
tiyar komşumun, hayatla ilgilerini kesen, sadece ha-
yal gücüne dayanan yapıtlar yaratan Baba'nın suçu-y-

du, direnmeyenlerin suçuydu, gereğince savaşıma-
mıştım ben, benim suçumdu. Bu kuşsuz, bu çiçek-
siz bahar gününde ben de bir eşin özlemine duyduğum
ansızın.

Kalktım. Kulübeye gidip arabamı çıkardım, ne
kadar şalgam kalmışsa hepsini arabaya yükledim.
Sonra eşeğimi koştum — yola koyulduk. O eve, içim-
deki pusulayla varabilirdim artık! Eşeğim, kum te-
pecikleri arasından ilerliyordu — onun içinde de bir
pusula vardı herhalde... ya da Anne'nin kokusu çe-
kiyordu onu — bir hayvanın bile başını döndüren
o koku. Ama eve varınca Anne'yi göremedim.

Şaşkınlıkla, «Çocuk!» diye seslendim.

«Bak, artık koşabiliyorum!» diye bağırdı Çocuk.
«Ağaca da tırmanabilirdim, ama fırtına ağacı de-
virdi.»

«Baba nerede?» diye sordum. Yan yatmış ağacın
olduğu yere baktık.

«Gitti. Belki döner. Ama gitmesi iyi oldu. Artık
her gün et yiyorum.»

Bakışlarımı başka yöne çevirdim. Babasının duy-
duğu iğrenmeyi şimdi ben de duyuyordum Çocuk'a.
Yiyecekleri bitince ne yapacaktı Anne; niye daha
önce düşünmemiştim bunu?

«Annen nerede?»

«Evde,» diye cevap verdi. Kara lekelerle kaplı-
dı yüzü, saçları bembeyazdı. Koşup eve girdi. Ben
de arkasından gittim, ama Anne'yi göremedim. Ya-
tak odasına baktım. Çocuk'un odasına baktım, mut-
fağa girince gördüm Anne'yi. Dışarıdaydı. Eşeğimi
çözmüştüm. Anne, arabada yiyecek arıyordu. Usta
bir hırsız gibiydi, zaman zaman çevresine göz atı-
yordu. Hiç gelmeseydim keşke, diye düşündüm. O
işini bitirinceye kadar mutfakta kalacak, sonra çe-
kip gidecektim — hiç dönmeyecektim bir daha!

«Aaiii! Aaiii!»

Bütün gün anırmıştı eşeğim, ama şimdi değişik

bir anırmaydı bu. Daha önce olmayan bir «şiddet» vardı sesinde. Yüzümü mutfak penceresine dayayıp alacakaranlıkta dışarıya baktım. Korkunç bir şey gördüm o anda. Anne bir köşeye sıkışmıştı — arabayla kulübenin arasına. Eşğim üstüne yürüyordu onun! Baba'nın tüfeğini nereye sakladığını biliyordum. Koşup tüfeği aldım. Dışarı fırladığımda eşeği gördüm yine, arka ayaklarının üstüne kalkmış, ön ayaklarını Anne'nin cılız omuzlarına dayamıştı. Anne sendeledi, yere düştü! Eşek boyuna anırıyordu.

İleri atıldım. Bağırıyordu Anne. İncecik elleriyle eşeği itmeye çalışıyordu. Baba'nın tüfeğini durdurdum — bu arada eşek başını eğdi, keskin dişlerini Anne'nin yanağına geçirdi. Bir çığlık daha attı Anne, ama sesi cılızdı şimdi, yüzü kan içindeydi.

Eşğim, ayak seslerimi duymuştu. Başını çevirdi. Açıktı ağzı, dişleri kanlıydı. Ateş ettim! Son bir kere daha anırdı. Garip — öfkeden titriyordum, yine de hayvana acımadan edemedim. Ayaklarımın dibinde yatan ölüsüne bakarken, kendi ölümü görmüş gibi oldum. Kendimi öldürmüştüm sanki. Evet, onu öldürmeseydim onun gibi olacaktım ben de — bir hayvan olacaktım. Son çağda bir hayvan olacaktım.

Çocuk koşarak geldi, «Anne'nin dişleri görünüyor yanağından,» diye inledi. «Ört yanağını! Dişlerini görmek istemiyorum!»

«Dön eve!» diye bağırdım.

Zavalılık hıçkırığa hıçkırığa eve döndü. Anne'nin yanına eğildim, ne yapacağımı bilemiyordum. Bir an, ikimizi de vursam, diye düşündüm. Baba'nın tüfeğiyle ikimizi de vursam! Anne o yüzüyle yaşamak istemezdi. O olmazsa ben de yaşayamazdım. Ah, ikimizi de vursam ne iyi olacaktı. Yanına uzanacaktım onun, rahatça ölecektim... Rahatça...

«Öğretmen?»

«Evet — sevgilim?..»

«Çocuk'u bırakmayın, Öğretmen,» diye mırıldandı Anne. «Ölürsem bırakmayın onu! Bakın bana, söz verin.»

Söz verdim, Çocuk'un başına yemin ettim. Anne bayıldı. Mutluydu. Ölümü çok görmüştü bana. Yaşamayı sürdürmek zorundaydım artık — yaşamayr, o korkunç yaşamayı.

Biraz sonra, kapının arkasından Çocuk'un sesini duydum: «Dişleri hâlâ görünüyor mu?» Yatağına götürmüştüm Anne'yi, başına bir bez bağlamış, yanağını kapamıştım. Sonra küçük el aynasını çıkarıp dudaklarına tutmuştum.

«Gelebilirsin,» dedim Çocuk'a.

«Anne'nin ağzına niye ayna tutuyorsun?» diye sordu Çocuk. Yatağın yanına yaklaştı. Ah, Anne'nin ölümle pençeleştiğini, aynada bir hayat belirtisi aradığımı söyleyemedim ona. «Dışarı çık da oyna,» dedim. Sesim sertti — ayna buğulanmamıştı çünkü. Çaresizlik içinde, «Çık dışarı da oyna,» diye tekrarladım.

Çocuk, «*Oynayayım mı?*» diye sordu. Şaşırmıştı.

«Git de ne istersen yap. Çık dışarı!» diye bağırdım. Kendimi tutamıyordum artık.

«İğreniyorum senden!» diye haykırdı Çocuk. Ciğerlerinin olanca gücüyle, «Senden iğreniyorum!» diye bağırdı. Öylesine güçlü çıkmıştı ki sesi, yataktaki kız irkildi, titredi. Mutluluk sardı her yanıma. Güldüm. Sevdiğim ölmemişti demek! Oğlunun çılgılığı, onu o karanlıklar ülkesinden, ölüm yolundaki o karanlıklar ülkesinden geri getirmişti. Sevinçle kollarımı uzattım Çocuk'a — o da bana sarıldı. Yüreğinin çarpışını duydum kaburgalarımnda — kuş kanadı gibi çarpıyordu.

«Zavallı kuşum benim,» diye mırıldandım.

«Kuş mu? Neye benzer kuş? Sen hiç kuş gördün mü?» diye sordu Çocuk. O kadar bitkin olmasaydım, herhalde gözlerim yaşarırđı.

«Evet... gördüm. Eskiden çok kuş vardı burarlarda,» diye cevap verdim. Kuşları da almışlardı elimizden — çocukların mutluluklarını arttıran o sevimli yaratıkları da almışlardı. «Bana bak,» dedim. «Anneni iyileştireceğim. Yardım edecek misin bana?»

Başını salladı.

«Mutfaktan biraz su getir. Çok olmasın, sakın dökme.»

Kendisine bir görev verdiğim için sevindi.

Suyu beklerken Anne'yi soydum. Kanlı elbisesini çıkardım, çenesine kadar örtüyle örttüm. Ne kadar zayıftı. İncecik, incecik! Gövdesi küçülmüş, bir çocuk gövdesine benzemişti. Ama göğüsleri, kadın göğüsleriydi. Sadece *sevgi* duyuyordum şimdi! Garip! Onu *sevmeye* yeni yeni başlıyordum — sargılar altında çirkinleştiği zaman... Öylesine büyük bir sevgiydi ki bu, baharda buzlar nasıl çatlarsa, yüreğim de öyle çatlayacak sandım.

Aradan zaman geçti. Anne hep uyuyor, sadece Baba'nın eski bir gömleğinden yaptığım sargıları değiştirirken uyanıyordu. Sonunda, yanımdan hiç ayrılmayan Çocuk'un sabrı tükendi.

«Bir şey yapamaz mıyız? Benim elimden bir şey gelmez mi?» diye inledi. «Bomboş oturuyorum.»

«Okuma yazma öğreteyim sana, sayı sayma öğreteyim. İster misin?»

Başını iki yana salladı, ağarmış saçları uçtu.

«Hayır, sayı saymak istemiyorum.»

«Yazma öğreteyim,» dedim, başını yine iki yana salladı. Hatırladım: bazı çocuklar kolay kolay

bir şey öğrenmek istemezdi. Ufacık bir şey uydurdum hemen.

«Kuş görüp görmediğimi sormuştun. Eskiden çok kuş vardı buralarda. Benim bahçemde de vardı. Ne güzel hayvanlardı! Önce iki kuş gelirdi bahçeme, sonra iki kuş daha... Kanat çırparak gelirlerdi. İki kuş, iki kuş daha — kaç kuş eder?»

«Dört. Nasıl bir şeydir kanat?»

Kollarımı çırpıttım. Dörde kadar sayabiliyordu, sevinmiştim buna — demek ki beyni, açlık bölgele-
rindeki çocukların beyinleri gibi zedelenmemiştir. Başka bir şey daha denemek istedim.

«Koyunlarım da vardı! Bir sürü koyunum vardı. Dolaşp 'mee!' diye melerlerdi. 'Mee!' diye. 'Mee' nasıl yazılır biliyor musun?»

«Önce 'm' harfi, sonra da 'e' harfi.»

Bir «e»yle yetindim tabii, «Güzel,» dedim.

Ertesi akşam, «Koyunların nerede şimdi?» diye sordu Çocuk. Bir konunun üstünde uzun süre duramıyor, ama aradan zaman geçtikten sonra konuşulanları hatırlayabiliyordu.

«Öldü,» dedim, «hepsi öldü.»

«Niye?»

Kucağıma çıktı — artık alışkanlık haline getirmişti bunu. Tek sokulabileceği insan bendim; önce-
leri hoşlanmamıştım ondan... ama şimdi seviyordum Çocuk'u. Büyük bir yalnızlığın, ıssızlığın ortasındaydık — sessizliği sadece çöl rüzgârının uğultusu, Anne'nin soluk alış bozuyordu.

Kolumu onun incecik gövdesine dolayarak, «Sana başka bir şey anlatayım,» dedim. «Eskiden çok güzeldi dünyamız. İnan bana! Ormanlar hayvanlarla doluydu, göller balıklarla doluydu — herkese yetecek kadar yiyecek vardı. Ama insanlar suları kirllettiler, balıklar öldü. Toprağa ilaçlar serptiler, otlar zehirlendi. Kuşlar, o zehirli otları yiyen böcekleri yediler — onlar da öldüler. Koyunlarla, balık-

larla, kuşlarla beslenen insanlar yiyecek bulamadılar — onlar da öldüler! Geride kalanlar, birbirlerini öldürmeye başladılar, güçsüzler zayıfları öldürdü. Sonunda, güçlüler de zayıf düştü, onlar da teker teker öldü...»

Çocuk, incecik parmağını kaldırdı.

«Anlattıklarının hepsini anlamadım. Anlamak istiyorum. Çalışırım anlamaya,» dedi. Ben de, anlamaya çalıştığı için ona bir armağan vereceğimi söyledim.

«Çakımla güzel bir şey yaparım sana,» dedim.

«Güzel mi?» kaşlarını çatı.

Yataktaki annesini göstererek, «Güzel,» diye cevap verdim. «G-ü-z-e-l.» Ama Anne'nin sargılarını birkaç gün önce çıkarmıştık, yara kapanmak üzereydi. Çocuk ağlamaya başladı, annesinin yanağını görmek için başını göğsüne gömdü.

Ertesi akşam yine neşeliydi. Bir kitap yazmayı düşündüğünü söyledi.

«Bu güzel işte,» dedim.

«Başlayalım mı?»

«Kitabı *sen* yazmayacak mısın?» diye sordum.

Anne uyanıktı, bize bakıyordu — gülümsedim ona. (Çocukla arkadaş olduğumuza çok seviniyordu.)

«Nasıl yazacağız bakalım?»

«Ben söyleyeceğim. Sen de defterine yazacaksın. Adı: 'Mutlu Gün',» dedi Çocuk. Anne bizi dinliyormuydu acaba? Baktım, gözleri yaşlarla doluydu.

Çocuk, «Kitabımdaki çocuğun adı Çocuk,» dedi. «Çocuk, kuşları severmiş. Hiç kuş görmemiş, çünkü bütün kuşlar zehirlenip ölmüşler.» Anne'ye baktım — keşke bu oyuna hiç başlamasaydık!

«Bölüm Bir!» dedi yazar. «Çocuk'un bir koyunu varmış, koyunun üstünde postu varmış, koyunun

postu çok yumuşakmış — şey gibi... şey...» Yumuşak bir şey aradı odada, ama ne varsa yiyeceklerle takas edilmişti eskiden — Baba'nın suluboyaları bile. Çocuk, «yumuşak» bir şey bulamadı. Sonra annesinin saçlarına ilişti gözü, «Koyunun postu saç gibi yumuşakmış,» dedi. Daha sonra da sustu, gözlerini önüne dikti.

«Takıldın mı yoksa?» diye sordum. «En iyi yazarlar bile bazen bir yerde takılır. Söyle bakalım, Çocuk'la koyunu ne yaptılar? Koyun, Çocuk'tan ne istiyordu?»

Çocuk, «Yiyecek istiyordu tabii,» diye bağırdı. «Başka ne isteyebilirdi ki? Açtı! Koyun, Çocuk'a dedi ki, 'Karnım aç. Bana kaplumbağa eti ver,' dedi.»

Yazmaya çalıştım, ama Anne battaniyeyi başına çekmiş, sessizce hıçkırıyordu. Elimi bile kımıldıtmadım.

Çocuk, bir sanatçı öfkesiyle, «Yazmıyorsun kitabımı!» diye bağırdı.

«Özür dilerim. Nerede kalmıştık?»

«Koyun açmış, Çocuk da nesi varsa koyuna vermiş.» Kitabındaki kahramanın çok eli açık biri olduğunu söyledim Çocuk'a. Başımı defterden kaldırıp, «Herhalde herkes seviyordu onu,» dedim.

«Çocuğu herkes seviyordu!» diye bağırdı Çocuk. «İnsanlar çirkinleri sevmezler, ama Çocuk çok güzeldi.» Sonra, «Çok güzeldi,» diye tekrarladı. «Uzun saçları vardı. Kara lekeleri yoktu. Çocuk çok, ama çok güzeldi!» İhtiyar yüzüne baktım onun, acının da ötesinde bir acı çekiyordu.

«Kitabın burada bitiyor, değil mi?» dedim hemen. «Çok — ilgi çekici bir kitap oldu!»

Uyumuştur bile. Ağzı yarı açık, başını incecik kollarına dayamış, uyuyordu. Bembeyaz saçları alınına yapışmıştı. Ter içindeydi. Soluk aldıkça, kara açlık lekeleriyle kaplı karnı, öldürücü gazlarla dolurmuş dev bir balon gibi inip inip kalkıyordu.

Dokunmadım ona. Odada yalnız Anne'nin hıçkırıkları, rüzgârın pencereye çarptığı kumların sesi duyuluyordu. Ayağa kalktım. Kollarıma aldım Çocuk'u. Onu odasına götürürken, Anne ağlamayı bıraktı, gözlerini açıp bana baktı. Bakışları sevgiyle alev alevdi.

Odaya döndüğüm zaman elini uzattı bana.

Yatağının yanına oturdum, gözlerine bir hüznün çöktü birdenbire, incecik parmaklarını yanağına götürdü, küçük aynasını istedi. «Kaç kere istedim, vermediniz,» dedi.

«Özür dilerim, Anne. Aynayı kırdım!»

«Hayır! Hayır, kırmadınız,» diye cevap verdi. «Yaram o kadar korkunç mu?»

Üstüne eğildim. «Gözlerime bak, her zamanki gibi güzel olduğunu görürsün. Güzelliğinin gözlerimde yansıdığını göreceksin, Anne!»

Birbirimizin gözlerine baktık — kendimizi gördük o gözlerde. Çirkin değildik. Güzeldik, güzel insanlardık. Her şeyi okudu gözlerimde, boynuma sarıldı — oğlunun sarıldığı gibi. Tepeden tırnağa ürperti.

Kendine çekti beni, karşı koymadım, onu kollarıma aldım — oğlunu aldığım gibi. İyice sokulduk birbirimize, dudaklarımız birleşti, uzun uzun öpüştük. Taç yaprakları açıldı sonra, sevinçten başı dönmüş bir bal arısı gibi girdim. Seviştik. Sonra bir kere daha aldı beni yaprakları arasına. Ben, gökteki yıldızların sayısı kadar kadın tanımış olan ben, bu yıldız gibisini görmemiştim. Hayır, açlık çeken, büyük bir açlığı yaşayan bu incecik kız gibisini görmemiştim. İri gözlerini dolduran bakışa hiç bir yerde raslamamıştım.

«Yaşamadığım bir şey bu,» diye mırıldandı. Ya-

naklarından iki damla yaş süzüldü.

Uyudu. Yüzündeki şaşkınlığı seyrettim uzun süre. Yeniden güzelliğine kavuşmuştu, saçları yanağındaki izi örtmeseydi bile, dünyanın en güzel kadını olduğunu düşünürdüm onun.

Seher vakti uyanınca korkunç bir rüzgârın esmekte olduğunu gördük. Rüzgâr kumları kaldırıp kaldırıp odanın iki penceresine fırlatıyordu, camlar kırılacak diye korktum. Pencereleden biri kumlarla örtülmüştü bile, küçük odamız — yeni cennetimiz — loştu.

«Bu havada gidemeyiz!» dedi Anne. Böcek vızıltısını andıran sesinde gizli bir sevinç vardı.

«Gitmek mi?»

Evet, gitmeliydik tabii. Yaşama merkezine! «Çocuk'un gücü varken gitmemiz gerek,» dedi Anne. Yiyeceklerimiz azalmıştı, Anne de ben de hiç denecek kadar az yiyorduk; Çocuk yaşaması için gerekli besini alamıyordu.

«Bir an önce gitmeliyiz,» dedi Anne. O sırada rüzgâr, kucak dolusu kum çarptı pencereye. Anne bana sarıldı. Sevinçle içini çekti. Başımı göğüslerine bastırdı.

O rüzgârlı günler düş gibi geçip gitti — Çocuk hep uyuyor, biz hep sevişiyorduk. Yatağı dünyamız olmuştu! Ama bir akşam odamıza girince, onu yatağında göremedim. İskemleye oturmuş, tırnak makasıyla saçlarını kesiyordu.

«Saçlarını mı kesiyorsun?» diye bağırdım.

Anne güldü. «Yalnız yanlarını kesiyorum. Düğün kesemiyorum tabii. Aynamı vermiyorsun ki. Karanlıkta elimden bu kadarı geliyor, Öğretmen. Saçlarımı böyle kesince yaram daha mı az görünüyor?»

Yanına çöküp kısa saçının örttüğü yara izini
öptüm.

«Hiç görünmüyor bile! Her zamanki gibi güzel-sin!» diye bağırdım.

«Sence güzelim! Ama karar vereceklerin gözün-de bakalım nasıl görüneceğim?»

«Karar vereceklerin mi? Kim neye karar verecek, sevgilim?»

Anne, o büyülü sesiyle, «Seçiciler,» dedi. «Yaşama merkezine kimi alıp almayacaklarına onlar karar veriyor.»

Uzun zamandır bir yaşama merkezine gitmeyi konuşuyorduk; tek korkumuz, Çocuk'u almayacaklarıydı. Son günlerde sağlığı biraz daha düzelmişti Çocuk'un, eşek eti yiyerek kendine gelir gibi olmuştu.

«Yok canım, nasıl olsa alırlar,» dedim. Sakatları, hastaları kabul etmiyorlardı, Anne de biliyordu bunu.

«Hayır, beni almazlar,» dedi Anne, her zamanki gibi gerçekçiydi. «Ama seni de, Çocuk'u da alırlar. Çocuk'a sen bakarsın, ben dışarıda kalırım. İş bulunca bana da yiyecek bir şeyler getirirsin.»

Yatağıma götürdüm onu — bunları düşünmesin istiyordum. Güzellikinden söz açtım — o her zaman ilgilendiği konudan...

Çocuk gibi, merakla, «Bende dikkatini ne çekti önce?» diye sordu.

«Gülümseyişin!»

Yuvarlak, küçük başını elmaya benzettiğimi söyledim, güzel bir elmaya. «Eşsiz bir ressam, o elmanın üstüne kusursuz bir ağız, kusursuz kulaklar, kusursuz bir burun çizmiş sanki,» dedim. Neşeyle güldü. Karnını, kalçalarını, göğüslerini anlattım uzun uzun. Gövdesini gövdeme bastırdı. O gece başka bir şey konuşmadık. Ertesi gün de! Ağız ağıza yaşadık; göğüs göğüse! İnanılmaz bir şey yaratmıştı sevgimiz: ölümün yüzünde mutluluğu bulmuştuk.

Daha ertesi sabah, kelebek kanadına benzeyen

parmaklarıyla usulca göz kapaklarıma dokundu, uyandım.

«Uyan! Rüzgâr dindi. Hava açık bugün!»

Yataktan fırlayıp pencereye koştum. Camın köşesinden dışarıya baktım, her yanda kum görünüyordu. Durgun, sarı bir okyanus! İnsanoğlunun yarattığı o çöl ıslıl ısıldı şimdi, güneşten kavruluyordu.

«Gitmeliyiz!» diye bağırdı Anne. «Bir dakika bile beklemeye gelmez! Çocuk bu fırsatı kaçırmamalı.»

«Nasıl gideceğiz? Eşğim öldü, unuttun mu?»

«Unutabilir miyim hiç. Öldüğünden beri onu yiyoruz.»

«Çocuk yaşama merkezine kadar yürüyemez. Arabayı kim çekecek?» diye sordum. Ah, Anne haklıydı, gitmeliydik, ama o ufacık mutluluğuma sınıksı yapışmak istiyordum.

«Biz çekeriz — seninle ben! Güçlüyüm. Sevgimiz güçlü kıldı beni. Sevgin güçlendirdi beni, Öğretmen.»

O inatçı bakış vardı gözlerinde — her şeyi başaracağız sandım. Kollarına baktım sonra — ipek kurdele gibiydi kolları, başımı iki yana salladım.

«Çok uzağa gidemeyiz, sevgilim,» dedim.

Çıplak, biçimsiz gövdeme baktı. Pencerenin yanındaydın. Yuvarlak başını salladı.

«Evet, gideriz. Gitmeliyiz. Gitmemiz gerek. Çocuk'u düşün.»

Hâlâ direniyordu. Ansızın hak verdim ona, işlediği suçları bağışlayıverdim. O suçlar — suç muydu onlar acaba? Anne, çağımızın insanıydı. Yapması gerekeni yapmıştı belki. Oğlunun yaşamasını istiyordu. Soyunun sürüp gitmesini istiyordu. Köyümde «yapıcı» bir insan olarak bilirlerdi beni — ama yataktaki o kızın yanında bir göl sazından başka neydin ki?

Anne karar verdi: ertesi sabah seher vakti yola çıkacaktık. Kalan yiyecekleri arabaya yüklerken içim rahat değildi. Geleceğe bir türlü güvenemiyordum.

Kalmamız için bir kere daha yalvardım o gece. Çaresizlik içinde sevişmiştik, kollarımın arasındaydı.

«Kalıp burada bekleyelim. Yeni acılara katlanmanın anlamı yok.»

«Neyi bekleyeceğiz,» diye sordu Anne.

«Sonu. Acı vermeyecek. Acı çekmeyeceğiz. Açlıktan ölenleri çok gördüm. İnsan uykusunda ölür. Son ana kadar birbirimizin kollarında kalalım.»

«Ya Çocuk?» diye bağırdı Anne. Sanki insanoglundun geleceği, oğlundun kurtulmasına bağlıydı.

Dünyada her gün milyonlarca çocuğun öldüğünü anlattım — açlıktan öldüğünü. Bizi yöneten çılgınlar yüzünden.

«Bin dokuz yüz yetmişlerde, sen doğmadan önce, her gün açlıktan on bin çocuk ölüyordu,» dedim. «O çağın yöneticileri olağan buluyorlardı bunu. Doğru buluyorlardı. Sonraları, büyük kıtlıklar başgösterince, açları doyurabilmek için kimse bir şey yapmadı. Zengin ülkelerin yöneticileri, atom savaşlarıyla uğraşıyorlardı. Başka ülkeleri nasıl yok edeceklerini düşünüyorlardı. Bunu başardılar işte! Yüz milyonlarca kişi öldü, üç kişinin ne önemi var?»

Anne, o yumuşak inatçı sesiyle, «Ama o üç kişiden biri Çocuk,» dedi.

«Ah, burada kalalım, sevgilim,» dedim. Taç yaprakları açıldı yine. Sokuldum. Ağlamaya başladı Anne. «Ölürsek böyle ölelim,» diye fısıldadım.

Ertesi sabah Çocuk arabada gülerek oturuyordu. Elindeki kırbacı neşeyle sallıyordu. Bir değişiklik vardı üstünde.

Anne'ye, «Ne oldu ona?» diye sordum.

«Beyaz saçlarının hepsini kestim. Sabahleyin erkenden de iyice yıkadım,» diye cevap verdi.

«Ben uyurken mi?»

«Evet, bugün gideceğiz demiştim ya.» Sesi böcek vızıltısına benziyordu yine — ama kararlıydı.

«Gidiyoruz,» diye bağırdı Çocuk. «Hadi, atlayın, atlayın!»

Bu yolculukta yolcu olamazdık biz. Anne'yle birlikte arabayı çekmeye başladık. Tekerlekleri kuma gömülüyordu arabanın, içindeki yük çekemeyeceğimiz kadar ağırdı. Yaşama merkezine varamazdık. Ah, geçmek zorunda olduğumuz o çöl çok büyüktü, insan kemikleri görüyorduk — bizim gibi kurtulmak istemişlerdi onlar da, başaramamışlardı.

Çocuk, kumlara gömülü bir iskeleti göstererek, «Kim bu?» diye bağırdı.

«Bir yurttaş,» diye cevap verdim. Durup yüzümü sildim sonra. «Hakları olmayan bir insan. İnsanların cehenneme çevirdiği bir dünyanın insanı. Evet, kıyım başarılı sonuçlar verdi!» diye bağırdım çölde.

«Bak! Elinde bir torba yiyecek var,» dedi Anne. Gerçekçi bir kızdı, bir tek şeyi düşünüyordu artık: oğluna yiyecek bulmayı.

Ölünün parmaklarını açıp küçük torbayı aldı. Hiç bir şey yoktu torbada — açlık taşlarından başka. Tükürük bezlerini harekete geçiren o taşlardan başka. «Yurttaş»ın dünyada sahip olduğu tek şey, o taşlardı! Taşlardan birini Çocuk'un ağzına soktu Anne, birini de kendi ağzına aldı, arabayı çekmeye koyulduk.

«O da bizim gibi bir yaşama merkezine gidiyordu herhalde,» dedi. «Kum fırtınasına raslamıştır.»

Çocuk güldü. «Gözlerinde, kulaklarında kum vardı,» diye bağırdı. «Burnunda da!»

Saatlerce çektik arabayı; her dakika, bir öncekinden daha dayanılmaz oluyordu. Birdenbire bıraktım arabayı, yere çöktüm. Böbreklerime bir bıçak

saplanıyordu sanki, inledim. Ne de olsa yaşlıydım, ellinin üstündeydim, böbreklerim yıpranmıştı. Araba çekmeye de alışık değildim üstelik. Anne de alışık değildi — bir amaç uğruna yapıyordu bunu, direniyordu. Direnç, en güzeliydi güçlerin. Bunu düşündüm. Şu anda, bizim gibi, binlerce aile dirençle araba çekiyordu çölde. Kadınlar, erkekler, çocuklar... arabalarında son şalgamları, son umutları, yaşama merkezlerine gidiyorlardı. Yirminci yüzyılı arkada bırakmak, yirmi birinci yüzyıla da girmek istiyorlardı.

Anne, «Ne oldu, Öğretmen?» diye sordu merakla. Yanıma diz çöktü.

«Böbreklerim. Sancıyor. Ah, öyle sancıyor ki böbreklerim!»

«Evet. Sancıyor,» diye fısıldadı Anne. Öylesine bütünlenmişti ki benimle, benimkilerle birlikte onun böbrekleri de sancıyordu — daha çok sevdim onu! «Burada dinleniriz,» dedi. «Artık yürümeyiz bugün. Ermişlerin gülümseyişi yayıldı çocuksu yüzüne.

Çocuk'a yiyecek verdik. Biz bir şey yiyemeyecek kadar bitkindik. Ağzımızdaki açlık taşlarını emdik sadece.

«Ben senin arkana sokulur, öyle yatarım,» diye mırıldandı Anne. Hava kararmıştı, ay doğmuştu şimdi, Anne ikimizi de bir battaniyeye sarıp arkama sokuldu.

«Gövdemle böbreklerini ısıtırım. Ah, iki kaşık gibi uyuyoruz birbirimize,» dedi. «Sabaha kadar bir şeyin kalmaz, Öğretmen.» Sesinde öyle büyük bir acı vardı ki, acılarım dindi. Uyuyabildim.

Ertesi sabah sancı yine başladı. Ölsem bile çekemeyecektim arabayı.

Anne, direnerek, «Öyleyse burada bırakırız. Çocuk da bizimle yürür,» dedi.

Ellerimizden tuttu Çocuk, yürümeye başladık. Anne'nin sırtında battaniye vardı, yiyecekleri ben ta-

şıyordum. Güçtü dayanmak — ama dayanıyordum işte. Çocuk dayanamadı. Bir kaç saat sonra ağlamaya başladı.

«Artık yürüyemem,» dedi inleyerek.

Kumlara çöktük yine, bazen böbreğimin sancısı kesiliyor, uyukluyordum. Uyandığım zamanlar, acıyla kasılmış yüzümü okşuyordu Anne. O gün de öyle geçti. Tam güneş batmadan önce, Anne bir çığlık attı.

«Bak, arabam geliyor!»

Evet! Arabam geliyordu. Eşğim çekiyordu arabayı! Nasıl olur, yemiştik eşiği! Ateşim vardı galiba, başım dönüyor, gözlerim kararıyordu. Araba yaklaştı, eşiğin daha genç, daha diri bir hayvan olduğunu gördüm, benimkinden büyüktü. Arabadaki adam da benden gençti. Yanında bir çocuk oturuyordu.

«Ah — bir çocuk!» diye bağırdı Çocuk.

Çocuklar belki yüz kere heyecanlanırlar günde, ama onun heyecanlandığını ilk görüyordum. Yanakları pembeleşti, ışıksız gözlerine ışık geldi, pırıltı geldi.

Adam yaklaştı, arabayı biraz uzakta durdurdu. Kötü bir şey yapmaya kalkışırsak kolayca kaçabilsin diye...

«Benimdi o araba,» dedim. «Çekemedik, ben de bıraktım.»

«Ben bulduğuma göre şimdi benim sayılır,» dedi adam. Tam o anda, yanındaki çocuk ayağa kalkıp Çocuk'a kırmızı bir top attı. Çocuk, inanılmaz bir hızla kollarını kaldırıp topu tuttu. Sonra sahibine fırlattı onu. Oynamaya koyuldular; bizi unutmuşlardı bile.

Adam, Çocuk'u göstererek, «Yaşama merkezine mi götürüyorsunuz onu?» diye sordu. «Bazen çocukları alıyorlar merkeze,» dedi, sonra Anne'yle bana bakıp omuzlarını silkti.

Benim kasılmış yüzüme dikti gözlerini, Anne'nin yarasına. «Sizi alırlar mı, orasını bilemem,» dedi. «İkinizin de durumu kötü. Benim karım sizden de kötü. Arabada yatıyor, branda bezinin altında.» Yiyecek torbasına bakarak, «Hiç şalgam kalmadı bizde,» diye inledi. Gözleri kıskançlıkla parlıyordu. Çocuk, kırmızı topu almaya koştu o anda; adam, Çocuk'a çevirdi bakışlarını.

«Evet, durumu o kadar kötü değil. Belki de alırlar onu. Bakın, ne yapalım... Yiyeceklerinizin yarısını bana verirsiniz, oğlunuzu arabama alırım. Hemen merkeze götürürüm onu. Yürüye yürüye gidemez,» dedi. Çağımızın acımasızlığı vardı sesinde. «Sizinle yürürse merkeze dünyada ulaşamaz! Anlaştık mı?»

Anne sevinçle ayağa kalktı. Oğlunun geleceği güvence altındaydı ya, hiç çekinmedi, yiyeceklerin çoğunu adama vereceğini söyledi. «Biz yürürüz,» diye bağırdı. «Biz oraya varıncaya kadar Çocuk'u nasıl olsa alırlar!»

Ah, sevgilim o gece kumlar üstünde «ev sahipliği» yaptı, şalgam kesti bize, güldü, konuştu. Ay da doğmuştu, ılık ılık çöde çocuklar top oynadılar boyuna — sanki bir oyuncak değildi top, günün birinde kendilerinin olacak kırmızı bir dünyaydı.

Anne, «Güneş doğmadan yola çıkmalıyız,» diye bağırdı coşkuyla. «Uyuyalım biraz.» Sonra oğlunun üzgün bakışlarına ilişti gözü. Gülümsedi. «Sen istediğin kadar oyna. Yarın bütün gün arabada uyuyabilirsin!» Şalgamların çoğunu arabaya koydu. Anne'yi bu kadar sevinçli görmek her şeye değerdi doğrusu!

Mutluluk içinde uyuduk, güneş yeni bir günü aydınlatacaktı yakında — ama o bünü biz göremeyecektik.

Anne'yle beni yeni şeyler bekliyordu! Geceleyin yeni bir kum fırtınası başlamıştı; savrulan kumlar

yüzünden arabanın yokluğunu önce farkedemedim. Çocuk'la yiyeceklerin yokluğunu da.

«Adam kaçmış. Son yiyeceklerimizi de götürmüş,» diye inledi Anne. Ansızın çöküvermişti. «Çocuk'u son bir kere öpmeme bile izin vermedi!»

«Belki de uzağa gidememişlerdir,» dedim. Ellerimi ağzıma götürüp bağırdım: «Çocuk! Çocuk!»

Kum tepecikleri arasında koşarak ikimiz de bağırdık — karşılık alamadık. Anne bir çuvala takılarak yere kapaklandı. Korkunç bir çığlık attı. Çuvalın içinde ihtiyar kadın vardı — arabada, branda bezinin altında yatan kadın. Evet! Adam, yeni bir yolcu almıştı yanına, Çocuk'u almıştı, «safra» atması gerekiyordu. Belki ölmenden bile atıvermişti karısını. Ama kadın ölüydü şimdi. Adamın bize bıraktığı tek şey kadar, o açlık taşları kadar kaskatıydı!

Anne, ölüden uzaklaştı... «Çocuk kurtulacak!» diye direndi. «Yakında yaşama merkezine ulaşır, yiyecek de var yanında, onu alırlar. Evet, alacaklar onu!» diye bağırdı. Yine o gülümseme belirmişti dudaklarında.

İnsan soyu kurtulursa, Anne gibiler yüzünden kurtulacaktı — dünyadaki bütün anneler, bencillik nedir bilmeyen anneler yüzünden. Benim çelik gibi sevgilim, kendi acımasız yazgısı kadar sertti, dirençliydi!

«Çocuk'u kurtaracak ya, o adama kızamıyorum,» diye bağırdı. «Yiyeceğimizi çaldı, bizi bıraktı, ama kızamıyorum ona. Biz de onlarla gitseydik, Çocuk kurtulamayacaktı belki, adam da kurtulamayacaktı. Herkes kendini kurtarmaya bakmalı, öyle değil mi, Öğretmen?»

«Hayır!» diye bağırdım. «Hayır, yanıyorsun, Anne! Kimse kendini kurtarmaya bakmamalı! Dünyamızı bu düşünce yıktı işte. Yirminci Yüzyıl, bu düşünce yüzünden yıkıldı, öldü. Evet, öldü!»

O adamı suçlarken kendimi de suçluyordum as-

linda. Ben başkalarını düşünmüş müydüm? Fasulya, un almak uğruna iki kişiyi vuran ben değil miydim? Ah, inanılmaz bir şey olur da sağ kalırsam, başka türlü yaşayacaktım artık. Yemin ettim. Her şeye yeniden başlanabilir. Vakti geçmez yeniden başlamanın. Ne canlı, ne diri kelimelerdi bunlar: yeniden başlamak!

Bizi bekleyen o «yeni» hayata bir an önce ulaşabilmek için Anne'nin küçük elini tuttum. Ne garip — oğlu gitmişti ya, Anne'nin direnci de uçuvermişti! Görevinin bittiğine inanıyordu! Gücü kalmamıştı artık — ama ilerledik, kumlarla, fırtınayla boğuşarak ilerledik. Bir saat sonra ihtiyar kadının ölüsüne geldik yine. Aslında koca bir çember çizip aynı yere gelmiş olduğumuzu anladık.

Anne, gözlerini bırakılmış ölüye dikerek «Haklısın, Öğretmen,» dedi. Ölüye bakıyordu boyuna — yaşama merkezine ulaşabilmek için adamın elini tuttuğu kadına. «Kimse kendini kurtarmaya bakmamalı. Her zamanki gibi haklısın,» diye mırıldandı.

Dinlenmek için kumlara uzandık. İkimiz de bitkindik, hastaydık, üşüyorduk. Kumlar çarpıyordu yüzlerimize, ağızlarımıza kumlar doluyordu. Kulaklarım da kumlarla doldu — sevgilimin söylediklerini anlayamıyordum. Ama gözlerim görebiliyordu hâlâ — son gördüğüm şey, çocukların aceleyle unuttukları o top oldu. Yeni bir güne doğan ısıltı, kırmızı bir güneşe benziyordu.

Anne'yi kollarıma aldım, bir süre hiç kımıldamadan yattı, uyanık değildi, uyumuyordu da, canlı değildi, ölü de değildi. Ansızın parmağını küçücük burnuna götürüp güldü:

«Burnum, yola çıkarken gördüğümüz o ölü adamın burnu gibi kumla doldu,» diye mırıldandı. «Suluk alamıyorum!»

Yine güldü; çıldırmamıştı, ama kendinde de değildi. Usul usul üstümüzü örtüyordu kumlar — sa-

bah oldu, yolcular geldi yanımıza. Dirseğimin üstünde doğrulup onlara bir kaç kelime söyledim. Sonra yine yatıp Anne'yi kendime çektim. Ölüm öyle buldu beni — sevgilim zaten ölmüştü. İncecik parmağı, kumlarla dolu ufacık burnundaydı.

.SON

NASIL MİSİN İYİ MİSİN

Edita Morris

Amerikalı ünlü kadın yazar *Edita Morris*'i okurlarımız, daha çok, *Hiroşima'nın Çiçekleri* ve *Hiroşima'nın Tohumları* adlı kitaplarıyla tanıyıp sevmişlerdi. *Ülkü Tamer*'in Türkçeye kazandırdığı *Edita Morris*'in bu kitapta birbirinden güzel üç uzun öyküsünü bulacaksınız. *Nasıl Mısın İyi Misin, Vietnam'a Sevgiler* ve *Mutlu Gün* adını taşıyan bu üç uzun öyküyü yine *Ülkü Tamer*'in kusursuz türkçesinden okuyacaksınız. Konularını Amerika'nın çok çok uzağındaki ve Amerikan barbarlığının acımasızca uygulandığı, Uzakdoğu ülkelerinden alan ve 1988 yılında ölen bu büyük yazarın öbür kitaplarını da yine *Ülkü Tamer*'in türkçesiyle Can Yayınları arasında sunacağız. Bunlar: *Hiroşima'nın Çiçekleri-Hiroşima'nın Tohumları*, *Af-ri-ka* ve *Bir Dilenci Öldür*.

Kapak resmi: BURHAN UYGUR

ISBN 975.510.111-X

KDV içindedir